YÖN

HAFTALIK GAZETE

MEMURLARIN MESELELERİ

Aydemir'in tevkifi: Şiddet devri başlıyor

Yıl : 1 - Sayı : 30 11 Temmuz 1962 100 Kuruş

OKUYUCU'DAN YÖN'E

Ne buyurulur?

«Türk ekonomisinin kalkınma hedefine, özel teşebbüsün ve devlet sektörünün yanyana ve ahenkli çalışacağı bir ekonomik düzen içinde ulaşacağına...»

Uzatma anlaşıldı, hükümet programı..

Devlet sektörüyle yanyana yürüyecek özel sektör... Gene sırtını devlet babaya dayayacak devlet baba ise dayanacak bir yer bulamadığı için böyle ayakta sallanıp duracak.

Biraz da devlet baba özel sektöre dayansa... Ha! ne buyrulur?

Erhan ERİNANÇ

Zeytin soygunculuğu

Zeytin ve zeytincilik tarım işlerimizin ençok özelliği olan konularından birisidir. Pamuk, fındık ve diğer yağlı tohumlar gibi zeytinin de büyük kısmı bir endüstrinin hammaddesi olduğu için üreticiden tüketiciye kadar geçirdiği gelişme izlenmeye değer.

Zeytin memleketimizde Marmara ve Ege bölgelerinde yetişir. Bu bölgelerde yaşayanlar çokluk olarak mahalli tâbirle «Seferberlik» muhacirleridir. Girit, Yanya, Ustrumca, Vodina, Tikveş gibi Rumelinin çeşitli yerlerinden gelen bu muhacirlerin bir kısmı iskân, bir kısmı mübadele usulü ile mülk sahibi edilmişlerdir. 40—50 yıldanberi ölüm, evlenip baba ocağından ayrılma ve diğer sebeplerle köylü elindeki mülkiyet çok küçük parçalara bölünmüştür. Bugün adı geçen bölgelerde askerden dönen bir delikanlının 4 ağaç zeytin 3 evlek tarla ile üretici hayatına dönüşünü görmek mümkündür. Bir çocuk gırtlağının bile bir yıllık ihtiyacını karşılıyamıyacak nitelikte olan bu mülkler çok kere şehirlere göç edenlerin yok pahasına elden çıkarmaları sonucu büyük zeytinlik sahiplerinin eline geçer. Ayrıca zeytin mıntakalarında buğday, arpa, yulaf gibi ürünlerin verimleri çok yetersiz olduğu için buradakiler ekmek ve hayvan yemi *bakımından bir çeşit tüketiciler* haline gelmişlerdir. Köyde kalanların ise yaşamak için tek çareleri yevmiyecilik yapmaktır. Bu başı boşluk 40 — 50 sene içinde üretici bir sınıfın tüketici hale gelmesine sebep olan çıplak bir tablodur.

Büyük zeytinlik sahipleri ürünü bu yevmiyeciler eliyle toplayıp mağazalardaki 8—10 tonluk kap «bir çeşit zeytin fıçısı» veya starnalarda salamura yaparak veya gene kendilerine ait yağhane ve fabrikalara stok ederek, aşağıda hikâyesini *anlatacağımız çeşitli* piyasa oyunlarına hazırlanırlar.

Zeytin işçiliği bir ihtisas işi olduğu kadar, yılın iklim şartlarının en sert olduğu bir kesime rastlaması bakımından gerçekten zordur. Erkeklerin bel, bıçkı, çift gibi ağır işlere koşulması sebebiyle ürünün toplanması işi kadın ve çocuklar tarafından yapılır. Kasım ve Aralık ayında kar ve buz tutmuş çamurun içinden ellerle ayıklanan zeytin kamyonlara yüklenirken on — oniki yaşın masum parmakları amele çavuşunun yaktığı çırpı yalazına ısınmağa uzanır. Bu mevsimde günlerin kısa olması hasebiyle gündoğandan gün batana kadar süren bu zorlu çalışmanın bedeli 2,5 liradır. Bu işçiler çalışma yerlerine yarım saat, hattâ 1 saatlik mesafeyi yürüyerek gelirler. Bu kadar zor şartlarla elde edilen ürün küçük zeytinci ve köylünün elinden yok pahasına satın alınarak salamura edilir.

Dipzeytini tabir edilen diğer ürünler ise yağhaneci ve tüccarlar tarafından stok edilmişlerdir.

Ağaçtan sıyrıldıktan sonra salamuraya giren zeytinin en yüksek fiyat senelerinde maliyeti 170 — 180 e varması yanında, büyük şehirlerin lüks dükkânlarında 7 — 8 lira etiket takılması bu maceranın en ilginç tarafıdır.

Çünkü memleketin neresinde olursa olsun zeytin fiyatı İstanbuldaki birkaç tüccar tarafından ayarlanır.

Bu tüccarlarla zeytin bölgelerindeki çoğu büyük zeytinlik sahipleri olan temsilcileri arasında öylesine bir düzen kurulmuştur ki akıl almaz.

Sözü geçen büyük zeytinlik sahibi temsilciler piyasanın durumuna göre İstanbuldaki tüccarlar adına mübayaa ettikleri malları kendi malları ile birlikte stok ederler. Büyük tüccarlar adına alınan bu mallar bir alım — satım işlemi gördüğü halde her halleri ile komisyoncu olan temsilcilerin defterlerinde kayıt görmezler. Vergi sisteminin tarım sahasındaki muafiyet boşluğu bu gibilerin işine geldiği kadar, büyük tüccarların da maliyette düşük fiyat tutturmalarına yarar. Temsilci ile tüccar arasındaki fatura tanzimi ise şeklen üretici ile tüccar arasında yapılageldiği için hiçbir kanuni bir alım — satım işlemi kovuşturma konusu olamaz.

Özet olarak tüccar zeytin bölgelerindeki temcilcilerinin üretici vasfından faydalanarak vergi vermekten kaçındığı gibi, kendi defterine doğrudan doğruya üreticiden mal alınmışcasına yüksek fiyatlı fatura alarak büyük masraf kayıtları düşer. Yüksek fatura fiyatı ile tüccara intikal eden mal, fire, ağızlık «yumuşak zeytin» işlemleri ile fiyatını biraz daha kabarttıktan sonra asıl çarkına girer.

Bu çark zeytin fiyatına süresiz kuruşlar ekleyen garip bir düzendir. Zeytinler lüks, duble, normal ve ince mal olmak üzere çeşitlere ayrılır. Lüks malın fiyatı 8—9, duble malınki 6—7, normal zeytinin 4—5, inceninki 3.5—4 liradır. Mahallinde 250—280 kuruşa alınan zeytin ortalama olarak 625—650 kuruşluk bir fiinite varır ki bu korkunç kârın nisbeti % 130 un üstündedir.

Zeytinyağı konusu da bundan başka değildir. Buna imalât komplikasyonunu eklerseniz mesele bütün çıplaklığı ile meydana çıkar.

En ilkel yağhanede zeytinin tam randımanı % 25 tir. Zeytinin bayır veya taban yerde oluşu bu randıman üzerinde gözle görülür etkiler yapar. Meselâ 5—6 kg. dan 1 Kg. yağ elde edildiği gibi, bilhassa Ayvalık, Edremit ve Burhaniye gibi kesimlerde 2 ye 1 randımana rastlamak mümkündür. Verdiğimiz rakkam ortalamadır. Demek oluyorki 4 kg. zeytinden elde edilen 1 Kg. yağ, zeytinin alış fiyatı 65 kuruş üzerinden hesaplanırsa 260 kuruştur. Halbuki piyasada halis zeytin yağını 6—7 liradan aşağı bulmak mümkün değildir. Bu hale çiçek, pamuk yağı ile rafineri keyfiyetini de sokunca zeytinyağ işinde kâr nisbeti % 115 — 125 ten aşağı düşmemektedir.

Bu bilhassa dargeçimli bir sınıfın en önemli katıklarından birisi olan zeytinin macerasıdır. Yukarıda saydığımız kârın % 70 i büyük tüccara, %20 si komisyoncular, %10 u ise gerçek üreticiye, köylüye intikal eder.

Bütün bu mahzurları önlemek bakımından kurulan Zeytin Tarım Satış Kooperatiflerinin amacında piyasadaki çıkarcıların fiyat ayarlamalarını ve üretici çıkarını en aza indirişlerini önlemek fazileti akla gelebilir.

Fakat ufacık bir tetkik gösterecektir ki bu kooperatifler bile yukarıda tutumlarını yerdiğimiz Zeytin Ağalarının emrindedir.

On yıldır satış faturaları belli kişilere kesilmiştir.

Hattâ bu satışlarda bir çok siyasi parti kodaman ve yakınlarının kaydına sık sık rastlamak mümkündür.

Bu nokta da gösteriyor ki Kooperatif, Devlet İşletmesi gibi topluma yönelmiş kurulları siyasi fonksiyonların etkisinden kurtarmak zordur. Özel sektör her türlü ortamda bu gibi kurulları kendi hedeflerine paralel bir tutuma zorlayabilmektedir.

Doğrudan doğruya üreticinin yaşamak hakkını yok eden bu veya buna benzer düzenlerle mücadele kişilerin feraseti içinde boğulup kalacaktır. Eyyam beklemek anlayışı içinde, elle tutulur bir gerçek olan bu yaraların ilâç ve telkinle tedavisi mümkün değildir.

Yıllardır relântide çalışan devrim motorunun kuru gürültüsünden kurtulmanın çarelerini bulmak, zorundayız.

Atatürk ruhunun temellerini kemiren, batının yalnız libas ve kelâm gelişmelerini izleyen anlayışın, kolaycı metod ve pratik dehanın ötesinde daha ciddi daha cesur tutumlara muhtacız.

İsmet Ömer KÜNTAY

Basından

Cumhuriyet

PARAVANA

Ortada bir demokrasi tartışması var. Daha doğrusu demokrasi tartışması da değil. Türkiyenin bugün içinde bulunduğu az şekerli demokrasinin işlerine geldiğini görenler demokrasiyi savunur pozuna girmişlerdir.

Bu çeşit demokrasiyi savunmak yeni bir şey değildir. Namık Kemalden beri savunuluyor. Atatürkün karşısında da savunuldu. Ama yüz yıldan beri şu ülkede demokrasiyi savunanların onda biri, halkın haklarını savunsalardı, belki de demokrasiyi savunmadan demokrsiyi yürütmüş olurdu. Ne yapalım, bizde böylesi âdet olmamış.

Konumuz bu değil.. Demokrasi elbette savunulacak bir rejimdir. Ama Türkiyenin bugünkü rejimi demokrasi değildir. Aydınların bugün yapacağı şey bu az şekerli demokrasinin meddahlığını yapmak değil, gerçek demokrasinin nasıl olacağını halkın gözleri önüne sererek, demokrasiye gidişi hazırlamaktır.

İki noktayı birbirinden dikkatle ayırmalıyız:

1 — Ya içinde bulunduğumuz az şekerli demokrasi çok iyidir.

O zaman fikir namusu olanlar, oyunun kaidelerine göre oynanmasını savunurlar. O zaman iktidar İsmet Paşanın değil, Demokrat Parti mirasçılarınındır. Bu rejim Türkiyeyi götürür, geçmiş on yılın hâkim kuvvetlerine teslim eder.

2 — Veya az şekerli demokrasi kusurludur, aldatmacadır. O zaman gene fikir namusu olanlar iktidarları devrimlere ve reformlara doğru itmek için yazarlar.

Bunun ikisinin ortası yoktur. Kendimizi aldatmıyalım..

★

Kendimizi bugün aldatsak bile yarın ne olacak?..

Bugün İsmet Paşayı tenkid edişimizin sebebi budur. İsmet Paşa mantık dışı bir yolun rotasına kapılmıştır. Bu yolun yarınki Türkiye için yaratacağı tehlikeler çok büyüktür. Hele üçlü koalisyonda bu tehlikeler büsbütün artmıştır. Bakınız nasıl:

Bugün Türkiyenin şartları öylesine bozuktur ki, hangi parti iktidara geçerse geçsin, muhalefet karşısında perişan olmak durumundadır.

Bugün ise Türkiyede *en müfrit* ve gerici grup, muhalefete yani en avantajlı duruma geçmiştir.

Bu grup yalnız muhalefete geçse iyi... Bir kanadı da iktidarın içindedir Ve iktidar, parlâmentoda çoğunluğu sağlamış olanların politikasını kabullenmek zorundadır. Halk Partisi de bugün Demokrat Parti mirasçılarının politikasına boyun eğmiştir. İşte af meselesi... işte servet beyanı meselesi... işte vergi meseleleri...

Halk Partisi iktidarda olmıyan bir iktidar partisi halindedir. Ve günler aylar geçtikçe bu hımsı iktidariyle büsbütün çökecektir.

Umumi efkâr, geçmiş rehavet ve yağma günlerinin hasretini duyacaktır, gerici kuvvetler her gün bir parça daha kuvvetlenecektir. Türkiye, az şekerli demokrasi düzeni içinde gerici kuvvetlerin iktidar ihtimallerine yeni imkânlar açacaktır.

Biz İsmet Paşayı bunun için tenkid ediyoruz. Bugünü kurtarmak için kendi şahsiyetini ve Halk Partisini bir paravana gibi gerici kuvvetlerin önüne koyuyor.

Bu paravananın arkasında o gerici kuvvetlerin yarın için ne oyunlar hazırladığının farkında değil midir?

ilhan SELCUK

HAFTALIK FİKİR VE SANAT GAZETESİ

YÖN

(BASIN AHLAK YASASINA UYMAYI TAAHHUT ETMIŞTIR)

Kurucuları: Cemal Reşit Eyüboğlu, Mümtaz Soysal, Doğan Avcıoğlu

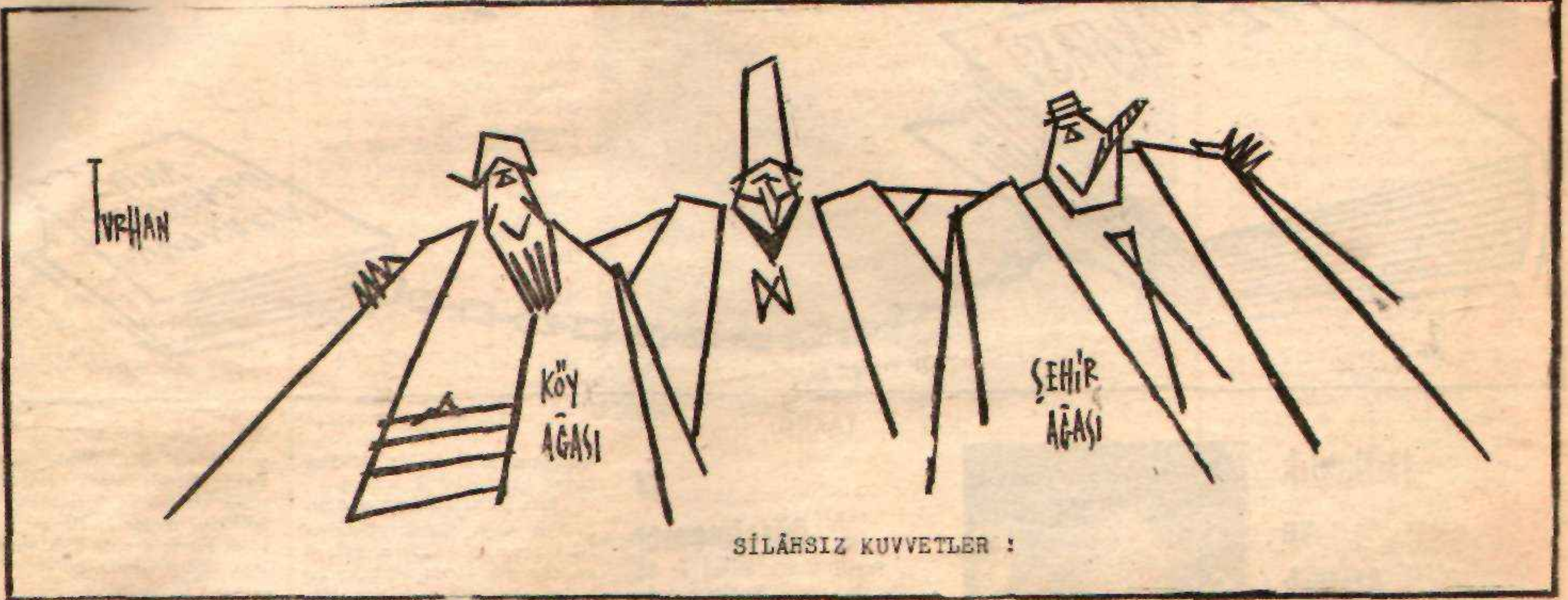
İmtiyaz sahibi ve mesul müdür: DOĞAN AVCIOĞLU

İDAREHANE: BAKANLIKLAR — ANKARA. ATATÜRK BULVARI 137/8 Telefon: 12 72 08 ★ İstanbul Bürosu: Mollafenari sokağı 32 Cagaloglu. Posta kutusu: 517 — İstanbul. Tel: 229315 — 229316 ★ Dizilip basıldığı yer: VATAN Gazetecilik ve Matbaacılık T.A.Ş. — İSTANBUL

ABONE: Yıllığı (52 sayı) 50 T.L., altı aylığı (26 sayı) 25 T.L., üç aylık (13 sayı) 12:50 T.L.'dır. 1962 yılı için özel indirimli abone tarifesi: Yıllık 40 T.L., altı aylık 20 T.L., Üç aylık 10 T.L.'dır. Yurt dışı abonelerinde posta ücreti tutarında ilâve yapılır.

İLÂN: Beher sütunda santimetresi 25 T.L. dır. 1, 3, 4, 5 ve orta sayfalara ilân kabul edilmez. Renkli ilânlar özel târifeye ve pazarlığa tâbidir. Devamlı çıkacak ilânlar için özel anlaşmalar yapılır. İlânlardan dolayı hiç bir mes'uliyet kabul olunmaz.

YÖN HAFTALIK GAZETE

SİLÂHSIZ KUVVETLER :

BAKIŞ

Demokrasi anlayışımız

Kırbaç hikâyesi

Sosyalist düşüncenin umulandan çok daha büyük bir hızla güç kazanması karşısında telâşa kapılanlar, şiddetini gittikçe arttıran bir kötüleme ve karalama kampanyası içindedirler. Fikirlerin altından kalkamıyanlar kişilere saldırmakta, kişilerin sağlamlığından yılanlar bükülmez gerçekleri eğip bükmeğe uğraşmakta. Bu çabaların en dikkat çekici olanı, sosyalizmi kanlı kırbaçlı bir istibdat rejimi, sosyalist düşünceyi savunanları da birer demokrasi düşmanı göstermek çabasıdır. Bu bakımdan, sosyalist düşünce çevresinde birleşmekte olanların demokrasi görüşünü bir defa daha ortaya koymakta ve kimin demokrasi dostu, *kimin demokrasi düşmanı olduğunu* belirtmekte fayda var.

Sosyalizmde halkçılık

Eğer demokrasi, etimolojisine uygun en basit tanımıyla bir «halk idaresi» rejimiyse, halkçılığı kendi temel ilkelerinden biri *sayan sosyalizmin, bu* gerçek anlamına uygun bir demokrasiyle alıp veremediği bir şey bulunmaması gerekir. «Halk tarafından» yönetilen bir devlette yapılan işler de elbet «halk için» olacaktır. Oysa, gelip geçmiş bütün iktisadi sistemler arasında halka, kütleye ve sokaktaki adama en büyük değeri veren, tutumlarında hep bu endişeyi ön plâna alan tek sistem sosyalizmdir. Öbürleri, halka ve halkın refahına hep dolambaçlı yollardan gitmekte; meselâ, bazı kişilerin zenginleşme isteklerinden ve kâr niyetlerinden eninde sonunda toplumun da faydalanacağını ispata çalışmaktadırlar. Sosyalizm ise, böyle dolambaçlı yollara sapmadan, *iktisadi hayatın işleyişinde halkla* doğrudan doğruya sahiplik bağlantıları kurmakta, her işi topluma göre ve toplum için ayarlamaktadır. O halde, nazari olarak, gerçek anlamında bir demokrasi ile sosyalizm aynı şeydir. Bu bir.

halkın katılması

«Halk idaresi» demek, yönetilenle yöneten arasındaki ayrılığın mümkün olduğu kadar ortadan kalkması demektir. Seçimle veya başka yollarla gerçekleşen bu katılmanın iktisadi güce ne kadar bağlı bulunduğu, yalnız Marksistlerin değil, bu alandaki bütün bilimsel araştırıcıların üzerinde birleştikleri bir gerçek. Oysa sosyalizm, ezilmişleri kuvvetlendiren, iktisaden güçsüz kalanlara güç kazandıran bir sistemdir. İktisadi gücün belli noktalarda toplanması önlenmedikçe ve bu güç devlet idaresine katılmaları istenenler arasında dağıldıkça, katılma yalnız bir dış görünüş olmaktan çıkıp anlam kazanacaktır. Demokrasi bu katılışın derecesine ve gerçek anlamına göre değerlendirilirse, iktisadi alanda bir kaç kişi veya bir zümre çıkarına değil, bütün katılanlar lehlerine atılmış her sosyalist adımın demokrasiyi de kuvvetlendireceği aşikârdır. Bu iki.

Halka inanmak

Sosyalizm, halka inananların sistemidir. Halka inanmak ise, insana değer veren, insanı her şeyden üstün sayan «insancı» felsefeden kuvvet alır. Bu bakımdan, «sosyalizm insancılıktır» demek hiç de yanlış olmaz. Devlet idaresinde yalnız toprak sahiplerinin, paralıların veya silâhlıların söz sahibi olmaları nasıl sosyalizme yabancı bir fikir ise, yalnızca diplomalılara söz hakkı tanınması da sosyalizmle bağdaşmaz. Sosyalizm, insana insan oluşundan ötürü değer veren bir sistem olarak, toprak, para ve silâh *demokrasisine olduğu* kadar, diploma demokrasisine de karşıdır. Sosyalist düşünce aslında cumhuriyetçi geleneğin bir devamından ibaret. Bugünkü sağ - sol çatışmalarında, hâlâ ilk zamanlardaki monarşist - cumhuriyetçi bölünmenin izlerine rastlamak mümkün. Sosyalistlerdeki insancı inanç, belki de, kimin gerçekten demokrasi düşmanı, kimin demokrasi dostu olduğunu anlamak için en güvenilir kıstaslardan biri olarak kullanılabilir. Genel oyu şu veya bu diplomayla kayıtlamak, «aydınlar demokrasisi» kurmak düşüncesi, özellikle 27 Mayıstan sonra çeşitli çevrelerde sık sık ileri sürülmüştür. Bu düşünceyi benimseyenler arasında, memleketin gözde politikacılarına, ak saçlı profesörlerine ve kalburüstü yazarlarına rastlamak mümkün. Hattâ, fikir, Üniversite çatıları altında hazırlanmış Anayasa tasarılarına kadar girmiştir. YÖN ve çevresindekileri demokrasi düşmanlığı ile suçlandıranlar, şimdiye kadar çıkmış sayıların hiçbirinde genel oya karşı koyan, *oy hakkının diplomayla sınırlandırılmasını* isteyen bir tek satır gösteremezler. Sosyalistler, halka ve insana saygı anlamına gelen demokrasi bakımından da herkesten daha parlak sınav vermişlerdir. Bu üç.

Halkı dinlemek

Türkiye'de demokrasinin temel meselesi genel oyla, daha doğrusu halkın gerçek istekleriyle devlet idaresi arasında bir bağlantı kurabilmektir. Oy sahibi olan adam, açsa açlığını, çıplaksa çıplaklığını, işsizse işsizliğini, kitapsızsa kitapsızlığını belirtmek, bunlara çare bulacak kimseleri işbaşına getirmek ister. Ama ne yazık ki, az gelişmiş memleketlerin ve bu arada Türkiyenin toplumsal yapısı, oy sahipleri karşısına çıkarılan tercihlerin ve adamların bambaşka şekillere bürünmesine yol açıyor. Seçmen oyunu kullandığı zaman, açlıkla tokluk, çıplaklıkla giyiniklik, işsizlikle iş, kitapsızlıkla kitap tercihi yapmıyor. Karşısındaki tercih, hepsi de az çok aynı çevreleri, aynı çıkarları, aynı tutumları temsil eden, fakat yakalarında altıoklu, terazili, başaklı, kitaplı rozetler taşıyan adamlar arasındadır. Hattâ, bazan, dâvaların büsbütün perde gerisine atılması ve aslında ciddi birer *seçim tercihi olamıyacak af gibi suni* meselelerin sahneye itilmesi de mümkündür.

Partilerin belki çevreler eline düşmesi, belki çıkarların âleti olması başka memlekketlerde de ortaya çıkan bir tehlike. Demokrasiye gerçekten inanan memleketler, özellikle seçim *zamanlarında parti oligarşilerinin* bazı çevrelere maşalık etmemesi için, kampanya masraflarını ve bunların kaynaklarını sıkı sıkıya denetleyen hükümler koymuşlardır. Geçenlerde Ankaraya gelen dünyaca tanınmış «siyasi partiler uzmanı» Profesör Robert T. McKenzie'yi en çok şaşırtan nokta, bu tehlikeden asıl korkması gereken Türkiyenin seçim kanunlarında böyle hiç bir hükmün bulunmamasıydı. Her partiye aday veren toprak sahibi büyük aileler bol para harcadıkça, meselâ Trabzonlu adaylar seçim çevrelerine gitmeden İstanbula uğrayıp Trabzonlu tüccardan kampanya parası topladıkça, büyük şirket sahibi bir iki adam partiler arasında «seçim - toto» oynayıp deste deste para yatırdıkça Türk demokrasisinin halk tercihlerine yöneldiğini söylemek mümkün müdür? Halkı partiler arasında fark görmemeğe sevkeden ve çok partili rejimden soğutan budur. Durum bu safhaya geldikten sonra, genel oyun tek veya çok partili rejimlerdeki işleyişleri *arasında büyük bir fark görmek de* kolay değil.

Manzara böyleyken, Türkiyede bugünkü uygulanışı «demokrasi» diye olduğu gibi savunmak, kusurları araştıran, gösteren ve çözüm yolları arayanları «demokrasi düşmanı» diye kötülemek ne dereceye kadar doğrudur? Oysa, Batılı düşünce tarzına ve fikir haysiyetine sahip olduklarını iddia eden bir çok kimse şimdi bunu yapmaktadır. YÖN, rejimin hastalıklarını birer birer gözönüne serdikçe ancak gerçek demokrasiye hizmet ettiği inancındadır. Bu dört.

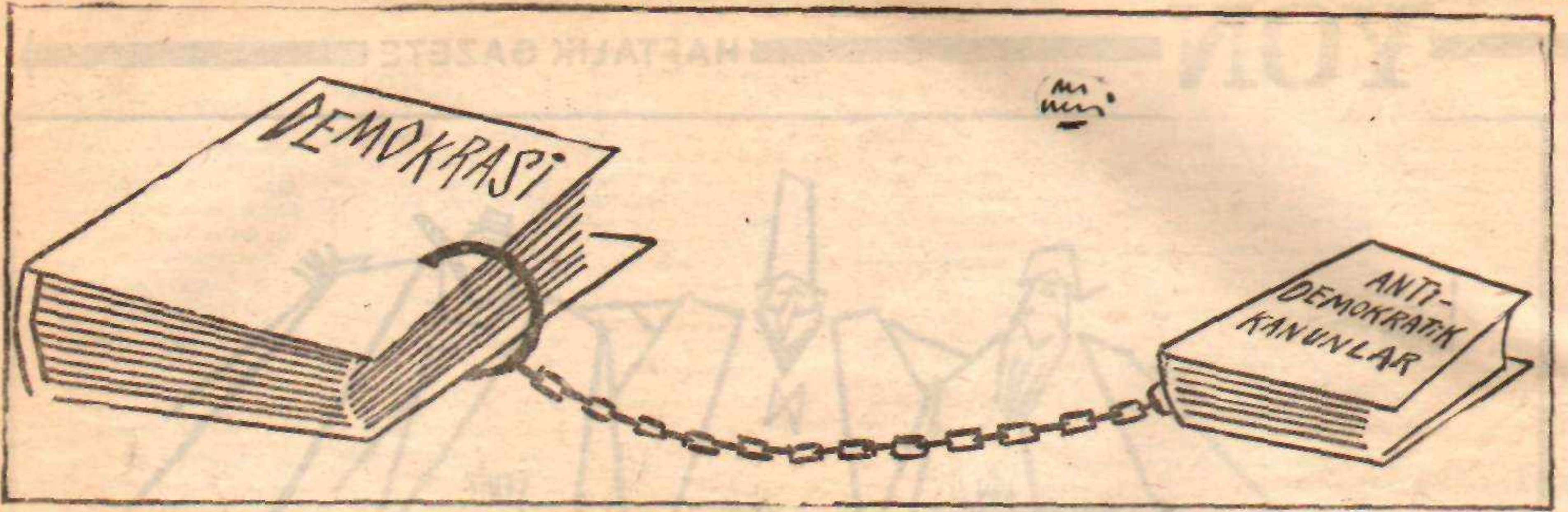
Yol aramak

Türkiyenin bir gün kendini köklü ihtilâller ortasında bulması istenmiyorsa, yönetilenler ile yönetenler arasında menfaat farklılaşmalarına yol açan iktisadi ve toplumsal aksaklıklar mutlaka giderilmelidir. Atatürk devrimleri, halkçı ve devletçi yönleriyle bu yolda atılmış bazı adımlardı. Çok partili rejim içinde de, İnönü, Atatürk *devrinden kalma büyük ihtisasını* kullanıp bu devrimleri tabii sonuçlarına belki eriştirebilirdi. Ama, zaten büyük tereddütle söylenen bu «belki» de şimdi hiç ümit kalmamıştır. Demokrasi şekilleri kurtarılsa bile, ona uzun ömür verecek adımlar atılamıyacaktır; çünkü, mevcut siyasi kadro bu adımların atılmasından en büyük zararı görecek olan kadrodur.

Kalıyor gerçek demokrasiyi kurtaracak tek yol olan sosyalist fikirlerin yayılması ve teşkilâtlanması. Nazari olarak, halkın, kendi sistemini, yani halkçılığa dayanan sosyalizmi benimsememesi için hiç bir sebep yok. Ama öndeki engeller büyük. Marksizm, kurulu düzene hâkim bulunanların *bu düzeni* değiştirecek hareketlerin gelişmesine göz göre göre müsaade etmiyeceklerini ve çemberi kırabilmek için tek yolun ihtilâlden geçtiğini söyler. Türkiyede kurulu düzenin savunucuları, Marksist iddianın doğruluğunu veya yanlışlığını ispat etmek fırsatıyla karşı karşıyadırlar.

Tarihi akış üzerinde *olduğunu* bilen sosyalist düşüncenin bugün tek istediği şey, gelişmesine imkân verecek bir fikir hürriyetidir. Şimdi karşı cepheden birbiri ardına jurnaller, tehditler, çamurlar geliyor, daha sert tedbirlerden, kayıtlamalardan söz ediliyor. Oysa, sosyalizme karşı kutupta bulunan fikirlerin zor yoluyla susturulması şeklinde bir teklif şimdiye kadar sosyalist yayınlarda ve bu arada YÖN'de itibar görmemiştir. Sosyalizmin gücü ve güveni kendinde. Fikir hürriyeti anlamına gelen demokrasi açısından da sosyalistlerin yüzü herkesinkinden aktır. Bu da beş.

Mümtaz Soysal

Halkçılık ve Atatürk

Sırt üstü yatıp bol kazanmaya alışmış istismarcı mutavassıtların, arsa ve apartman ağalarının, vatanperverlik kisvesi altında, toplumun zinde kuvvetlerine çamur yağdırmaya başladıkları şu sıralarda, Atatürkün halkçılık görüşünü hatırlatmayı vazife bildik. Atatürk şöyle diyor:

Biz hayatını, istiklâlini korumak için çalışan erbabı sayız, zavallı bir halkız. Mahiyetimizi bilelim. Kurtulmak, yaşamak için çalışan ve çalışmaya mecbur olan bir halkız! Binaenaleyh her birimizin hakkı vardır, selâhiyeti vardır. Fakat çalışmak sayesinde bir hakkı iktisap ederiz. Yoksa arka üstü yatmak ve hayatını saydan muarra geçirmek istiyen insanların bizim heyeti içtimaiyemiz içerisinde yeri yoktur, hakkı yoktur! O halde ifade ediniz efendiler! Halkçılık, nizamı içtimaisini sayine, hukukuna istinat ettirmek istiyen bir meslekî içtimaidir. Efendiler! Biz bu hakkımızı mahfuz bulundurmak, istiklâlimizi emin bulundurabilmek için hey'eti umumiyemizce, hey'eti milliyetimizce bizi mahvetmek istiyen emperyalizme karşı ve bizi yutmak istiyen kapitalizme karşı hey'eti milliyece mücadeleyi caiz gören bir mesleği takip eden insanlarız.

ATATÜRK

(Aralık 1921 — Ankara)

Müşterek Pazar

Yunanistanı aralarına alan Avrupalı dostlar bize Müşterek Pazar kapılarını açmak için nazlanırlarken, biz ille de içeri girmek çabasıyla kapıları zorluyoruz.

Müşterek Pazar Konseyi, 23 Temmuzda *bizim ortaklık* talebimizi ancak nazarı itibare almayı kabullenmiş. Konsey, böylece hemen müzakerelere başlamayı reddetmiş oluyor. A.P. ajansına göre, müzakerelerin *hemen* başlamaması, Türk Heyetinde hayal kırıklığı yaratmış.

Feyzioğlu'nun Brüksel seyahatının sonuçları bundan ibaret. Fakat biz, ille de Müşterek Pazara katılma sevdamızdan vazgeçmiş değiliz. Buna sebep, memleketin kaderini elinde tutan zümrelerin, Türkiyenin kalkınmasını kendi başlarına gerçekleştirmekten ümidi kesmeleri. Bu işi, Avrupalı dostlara bırakmak istiyorlar. Yani Müşterek Pazar, acizlerini kabullenen idarecilerimizin bir cins istifası demek.

Turhan Feyzioğlu
Pazardan haber?.

Cihad Babanın cevabı

Cihad Baban ile geçen sayımızda, aslında arzu etmediğimiz bir tartışmaya başlamıştık. Baban, Yeni Gün'de yazımıza yumuşak bir cevap verdi. Tartışmayı bu noktada bitirmek ve öfkesiz konuştuğumuzu göstermek ümidiyle, Cihad Babanın cevabını yayınlıyoruz:

«Şu satırları, Yön dergisinde bir yazımıza cevap olsun diye yazılan makale dolayısiyle kaleme aldık, biz demiş idik ki, Türkiyede komünist partisinin kurulması kanun ile yasak olduğu için, sosyalist partiler, zorluk çekerler, aralarına bu sebepten sızacak komünistlerin, işlerini güçleştiren faaliyeti ile karşılaşabilirler. Bu sebepten dolayı uyanık olmaları lâzımdır, zira öyle bir an gelebilir ki, mahkeme sosyalisti komünistten ayıramaz olur. Bu uyarmamızın, memnuniyet yaratacağını tahmin edişimizde hâta ettiğimiz, Yön'ün neşriyatiyle anlaşılmaktadır. Pek âlâ! nasıl isterlerse öyle hareket etmekte serbesttirler, kendilerini yalnız temin edelim ki yazımızda ikazdan öteye hiç bir duygu yoktur.

Yazının içinde bize tevcih edilen isnatlara gelince. Onu yazan kalemin, kendisini polemik havasına fazla kaptırmış olması ile izah edeceğiz ve o satıhta karşılaşmanın güzel bir şey olmadığını ifade ile yetineceğiz. Korkarız ki gösterdikleri sert tepki, bizim kendileri hakkında beslediğimiz iyi niyetleri alt üst etmesin! Kendilerini fikirlere değil de hiddetlerine kaptırmış olanların, daima pişman olduklarını gördüğümüz için, kendi cezalarını kendi vicdanlarına terk edeceğiz!»

TAKINTI

Er öğretmenler

Sayısı 1009'a erişen er öğretmenler dertli. Bunların çoğu, köylerdeki okullarının kapısına bir kilit vurup, askere gelmiş kimseler. Şimdi köylerdeki çocukları okulsuz bırakıp, Ordu Okuma-Yazma Okullarında yetişkenlere okuma yazma öğretiyorlar. Köy çocuklarını okutma gayesi güden Yedeksubay öğretmenlerin yerini, şimdi erlerin eğitimine yönelen er. öğretmenler almış bulunuyor. Er öğretmenler, binlerce köylü çocuğunu öğretmensiz bıraktıkları için üzgün.

Er öğretmenlerin özel dertleri de var: Öğretmenlerin çoğu evli, çoluk çocuk sahibi. Ailelerini bakmak zorundalar. Fakat artık öğretmen maaşlarını alamıyorlar. Er olarak ayda 10 lira ile geçinmek zorundalar.

Aileleri perişan. Er elbisesi giymeyi ve er muamelesi görmeyi sevinçle karşılıyan *er öğretmenler*, ailelerinin perişan hali yüzünden üzgün. Bu yüzden er öğretmenler, Y.T.P. milletvekili Mehmet Ali Demir'in «Okuma yazma merkezlerinde öğretmenlik yapanlar, maaşlarının 2/3 ünü alır» tarzındaki teklifinin bir an önce kanunlaşmasını bekliyorlar.

Er öğretmenlerin sıkışık durumlarına mutlaka bir çare bulunmak lâzım. Bunun en iyi yolu, öğretmenler arasındaki dayanışmayı geliştirmek. Meselâ *Aydında toplanan* öğretmenler, er arkadaşları için bir yardım kampanyası açabilirler. Esasen er öğretmenler dertlerini, Federasyona duyurmuş bulunuyorlar. Şimdi söz Federasyonun.

Hademesiz okullar

Eskişehir ili dahilindeki, bütün ilk ve orta öğretim okullarındaki hademelere yol verilmiş bulunuyor. Buna sebep, özel idare bütçesinin eksik hazırlanması. Bütçede tahsisat olmaması yüzünden 150 hademenin işine son verilmiştir.

Şimdi, 150 hademe ailesi açlıkla baş başa kalırken, hademelik görevi de okul müdürlerinin üstüne kalmıştır. Fakat bütün bunlar, Hükûmet Programının, «Öğretmenlik mesleğini câzip hale getireceğiz» demesine engel değildir.

Bir müdürün derebeyliği

İşçiler, Bölge Ziraî Mücadele Levazım Ambarları Müdürü Rafet Gürbüzden şikâyetçi. İşçilerin anlattıklarına göre, Ambar Müdürü gerçek bir derebeylik kurmuş.

Rıza Solmaz, Süleyman Acar, Hidayet Akça, Mehmet Uçar ve Hâlit Seven gibi işçilerin şikâyeti şu: «*Bir gün akşam işimizden çıkarken* elinde sopa dolaşan Müdür Rafet Gürbüz, (ambar işçileri burada kalsın. Servis gitsin) dedi. Mecburen kaldık. Müdür iki saat beklettikten sonra bizleri sıraya dizdi. Daha evvel Süleyman Acar'ı dövdüğü için durumdan endişeliydik. İri yarı müdürün sendelemesinden ve gözlerinin kanlı oluşundan her zamanki gibi sarhoş bulunduğu anlaşılıyordu. Müdür, yemekhanenin sobasını kimin yaktığını sordu. Süleyman Acar ile Yaşar Çetiner yaktı, cevabı verildi. Bunun üzerine Acar'ı tokatladı, sonra kulağından tutarak, Rıza Solmaz'a sordu: (Söyle ulan bu adam pezevenk mi?) dedi. Solmaz sopa tehdidi altında, bu sözü onayladı. Müdür Beyfendi şöyle devam etti: (Bu adam godoştur, ailesi de böyledir değil mi?) buyurdu. Çaresiz evet dendi. Müdür Bey tasdikleri tamamladı: *(45 günü say. Çorumluya bu müessesede ekmek yok. İnönüye değil, Allaha şikâyet etseniz elimden kurtulamazsınız)* Müdür Beyin daha bir sürü marifeti var.

Ankarada neler olabiliyor, şaşmamak elde değil!

Bu ekibi tanıyalım

Adalet Partisi içinde bir ekip var ki şimdi partinin yönetimini bilfiil ele aldı. Bu ekip mensuplarının sadece Adalet Partisi saflarında toplandığını sanmak da hâtâdır. Onlar, bugün için Adalet Partisinde kümelenmiş ve bu partinin yönetimini ellerine geçirmişlerdir ama, diğer partiler içinde ve dışarda serbest hayatta, idare kademelerinde de bulunanların sayısı yabana atılmayacak kadar çoktur. Son derece sistemli bir şekilde, kademe kademe hemen her yerde köprü başlarını tutmaya çalışan, çok kere de başarılı olan bu ekibin mensuplarının üzerine zaman zaman YÖN objektifini tutmakta fayda görmekteyiz. İşte bunun içindir ki, daha önce bu sütunlarda ikisi Cumhuriyet Senatosundan, biri de dışardan üç kişinin portresini çizmeye çalıştık. Şimdi bunlara bir tane daha ekliyelim. Gene Cumhuriyet Senatosu üyesi, AP nin söz sahibi kişilerinden biri

Bu zatı muhterem bir ara Kayseri Millî Eğitim Müdürlüğünü yapmıştır. Tabiî, Tevfik İleri'nin himmet ve gayreti ile bu makama getirilen şimdiki Senatörümüzün o zamanki gayretlerini şöyle özetlemek mümkündür: Kırk değil, kırkbin tanıklı gayretler. Camilerde vaaz vermeye pek meraklı olan bu ateşli Millî Eğitim Müdürün'ün din adına söyledikleri şunlardır: «Demokrat Partinin nimetlerini inkâr edenler münkirdir, ahlâksızdır. *Dinimize ihanet eden CHP ye oy vermeyin.* Komünist yuvaları olan Köy Enstitülerini kapatmakla Tevfik İleri tarihe geçecektir.»

1954 — 55 yıllarında Dicle Öğretmen Okulu Müdürlüğünü yapan bu sayın Senatörümüzün oradaki belli başlı marifetlerinden biri okulda açtırdığı mescit olmuştur. Okulun resmî arabası ile köyleri dolaşan ve «Staj yapan öğrencileri kontrol edeceğim» gerekçesinin ardına sığınan, bu sâbık müdürün köy kahvelerinde ve camilerinde yaymağa çalıştığı fikirlerin neler olduğu başlı başına bir tefrika konusudur.

Dicle Öğretmen Okulu öğrencilerine battaniye alınmak için gönderilen para ile mescide halı aldıran, mescit kapısına kendisi adına doksan dokuzluk bir tesbih astıran, öğrencilerin pedagojik formasyonları değil de dini inanışları ile yakından, ama pek yakından ilgilenen, oruç tutmayan öğrencilerin adlarını ilân eden ve tutanları tutmayanlar aleyhine kışkırtan, sınıflarının en başarılı öğrencilerini dahi, oruç tutmuyorlar veya namaz kılmıyorlar diye din dersinde sınıfta bırakan ve bıraktıran, Ergani ve Diyarıbakır camilerindeki vaazlarıyla DP iktidarına iyice yaranan, minarelerden okuduğu ezanlarla vatandaşa kendini dini bütün bir müslüman diye satmaya kalkan, öğrencilerini, alevi — sünni diye saflara ayıran, alevi olanları devamlı surette tehdit eden, bazılarının okuldan kovulmasına yol açan, öğrenci derneğine seçilen olursa, onların seçimlerini iptal ettiren bu dini bütün müdür, gayretlerinin mükâfatı olarak Kayseri Millî Eğitim Müdürlüğüne terfi ettirilmiş, 27 Mayısın sillesini yiyince de AP nin Senatörü olarak TBMM ne gelmiştir. Nasıl, beğendiniz mi? Tanrı bize bu zatın Millî Eğitim Bakanlığını da göstermediği için ne kadar şükretsek azdır.

Aksoy, Çelikbaşın peşinde...

Sanayi Bakanı Fethi Çelikbaş'ın teklifiyle Bakanlar Kurulunda alınan Sümerbank Genel Müdürü Salâhattin Akyol hakkındaki azil kararı, bir iptal dâvasının konusu olarak Danıştay'a gelmiştir. Eski Genel Müdürün avukatlığını Muammer Aksoy yapıyor. Hâlen Siyasal Bilgiler Fakültesinde doçent olan eski Anayasa Komisyonu sözcüsü Aksoy, Danıştay Başkanlığına sunduğu dâva dilekçesinde, Selâhattin Akyol hakkında ımzasız ihbar kampanyasına girişenler arasına «ne hatır gönül, ne de doğrudan doğruya veya dolayısıyla sağlanacak menfaatler sayesinde iltimaslı iş yaptıramayan Sümerbank'ın aleyhine olarak nazı pek kuvvetli özel teşebbüs sahiplerinin menfaatine uygun kararlar alınmasını sağlayamayan sermaye sahipleri» nin de girdiğini belirtiyor Yine dilekçeden anlaşıldığına göre, Fethi Çelikbaş, şimdiye kadar açıklanan türlü müdahaleler dışında, meselâ Sümerbank'ın Yenişehir Atatürk Bulvarında satış mağazası açmasına da müdahale etmiş, tüccarın aleyhine olacağını düşündüğü bu teşebbüsü önlemiştir. Ayrıca, Bakan Çelikbaş, Sümerbank'la hiçbir münasebeti yokken Mr Baryvelle adındaki bir Amerikalıya yapılmış masraflar dolayısıyla Sümerbank'ın 25.000 lira ödemesini emretmiş, Salâhattin Akyol'un bu emri yerine getirmemesi de kendisini çileden çıkarmıştır

Muammer Aksoy, eski Genel Müdür hakkında alınmış olan kararın esas, sebep, saik ve şekil bakımlarından iptalini istemektedir. Danıştay, bu konuyla ilgili olarak, Bakanın emirlerine boyun eğmeyen Teftiş Kurulu Başkanı Naci Gürol hakkında alınmış başka bir göreve tayin kararı konusunda da «tehiri icra» yoluna gitmişti.

Muammer Aksoy
Öfkeli hukukçu

AĞA KORKUSU

Sayrılarevinde bir çocuk ölmüştü. Sol kulağından kan fışkırıyordu. Kafatası çatlamıştı. Beyni kanıyordu. Çocuk ölüydü.

Annesi ile ninesi damdan düştü diyorlardı. Oynuyordu çocuk. Her zaman oynardı böyle. Düşüvermişti. Ninesine göre suçlu annesiydi. Baksaydı çocuğa. Düşmesini önleseydi. Eh: Savcılık n'apsındı? Kovuşturmasızlık kararını verdi.

Aradan günler geçti. Adsız bir ihbar mektubu geldi. Ölüm olayı başka çeşit anlatılıyordu.

Bir traktör sürücüsü tarladan dönerken çamurluklara beş kişi bindirmişti. Köy yoluna gelinirken dönemeçten i k i atlı çıkmıştı... Atlı ile traktör şoförü yarışa başlamıştı. Çocuk zıplamış, fırlamış, kafaüstü düşmüştü. Olay gizlenmek isteniyordu.

Sonra ikinci bir soruşturma başladı. Gerçekten olay ihbar edildiği gibiydi. Çocuğun babası gene gizlemek istiyordu. Titreye titreye doğruyu söylemek zorunda kaldı.

Ölen çocuğun anne-babası ırgattı. Toprak işçisiydi. Emekçiydi. Ölüme etken olan şoförün kayın babası «Çete» sanı ile anılıyordu. Ağaydı. Köyün en çok toprağı Çete'nindi. Zengindi. Ölenin ailesini çalıştıran idi.

Köyde baskı gücü, üstünlük değeri vardı. Korku salmıştı köye. Bundan iki yıl önce çetenin bir torunu daha ölmüştü. Kuyuya düşmüştü. Resmi mercilere haber vermeden gömmüşlerdi. Neden sonra gene bir ihbar olmuştu da kabir açılmış, ölü muayenesine ve soruşturmaya geçilmişti. Demek ki Çete: Hükûmet içinde hükûmet süren korkulu bir kişiydi.

aza burada ve böyle oldu
Korku dilleri kilitledi

Bu olayda Çete ölen çocuğun ailesine baskı yapmamıştı deyimlerini gizlemelerini istememişti. Ölen çocuk ailesini para ile de susturmamıştı. Çocuğun anası, ninesi kendiliklerinden deyimlerini gizlemişlerdi. O halde neydi bu baskı.

Bu düpedüz toplum düzensizliğidir. Toplumdaki kuvvet dağılışının adaletsizliğinin doğurduğu dengesizliktir. Adam vardır. Zengindir. Toprak sahibidir. Ağadır. Adam vardır. Fakirdir. Toprak işçisidir. Irgattır. Her iki adam da köydedir. Biri öbürünün iradesine egemendir. Nasıl? Doğrudan doğruya mı? Hayır. Aralarındaki mülkiyet ayrılığı özgürlüklerini, bağımsızlıklarını da etkiliyor işte. Acaba rızk kapıları kapanır mı? Acaba ağa ne der? Sakın kızmasın? Bize iş vermez mi sonra? Çalıştırtmaz mı tarlasında bizi? Sonra n'oluruz aç kalırsak? İşsiz kalırsak?... İşte fakirin iradesi bu yüzden baskı altındadır.

Korku içindedir. Gerçeği yok sayar. Adaleti şaşırtır. Bir oğulcukları olmasına karşın, sevmelerine karşın «damdan düştü» derler.

Köy çapında küçük, somut bir örnek bu. Köyler çapında düşünün bunu. Kasabalara, büyük kentlere doğru çıkın. Benzer düzensizlik sırıtacak, göze batacaktır. Eylemsel olarak eşitlik sağlanmadıkça iradelerin özgürlüğünden dem vurmak parlak bukuk edebiyatının boş kalıplarına sığınmak olacaktır. Özgür-bağımsız olmayan iradelerin tümünü düşünün. Ulusal iradedir bu değil mi? İşte: Ulusal iradenin çıkışı, görünüşü! Kendilerine baskı yapılmasa bile salt servet ve mülkiyet dağılışının adaletsizliği: Kişi iradesini çepçevre kuşatıyor. Düzeltilmedikçe DEMOKRASİ mizin soyutluğu ve biçimciliği fazla bir anlam taşımayacaktır.

M. Vâsıf ERSOY
(Tire C. Savcısı)

Parti Meclisi

C.H.P. Meclisi Cuma günü toplanacak. Toplantının en önemli meselelerinden birini, Parti Meclisindeki ve Merkez İdare Kurulundaki boşlukların doldurulması teşkil edecek. Kendini üniversiteye ve gazeteciliğe veren Turan Güneş'in de istifasıyla, Merkez İdare Kurulundaki münhalle dörde çıkmış bulunuyor. En kuvvetli adaylar, Emin Paksüt, Cihat Baban ve Orhan Eyüboğlu. Muhalefet yıllarında C.H.P. den ayrılarak kaybettiği prestijini tekrar kazanan Zihni Betil ile yeni Bayındırlık Bakanı İlyas Seçkin de, Parti Meclisi için kuvvetli adaylar arasında. Bu arada Nihat Erim'in adaylığının da ortaya atılması bekleniyor. Turgut Göle, Vedat Dicleli ve Ferit Melen bu adaylığı destekliyecekler arasında.

Seçimlerin yanı sıra, C.H.P. nin durumu da uzun uzun tartışılacak. Teşkilâta yakın Parti Meclisi üyeleri, Hükûmetin tutumunun C.H.P. yi zayıflattığından uzun uzun yakınacaklar. İnönüye yöneltilemiyen bu tenkitler, İnönüye çok yakın olduğu sanılan Feyzioğlu'na gidecek. Feyzioğlu ise böyle bir yakınlığı şiddetle reddediyor.

Ereğli çelik

Ereğli — Çelik yazımız Türk mühendislerini harekete getirdi. «Türkiye mühendislik Haberleri», ilgilileri kamu oyunu aydınlatmaya çağırıyor:

«27 Mayıstan sonra Amerikan Hükûmetinin, Ereğli'de tesisi düşünülen İkinci Demir Çelik Sanayiine yatırım yapacağı haberi memlekette ferahlatıcı bir hava yaratmıştı. Zira Devlet bütçesini ıslâh gayesiyle, doğrudan doğruya istihsale matuf olmayan bayındırlık ve imar yatırımlarının durdurulması keyfiyeti memlekette inşaat faaliyetini bir duraklama devresine sokmakta, geçimini bu yoldan temin eden işçinin ve gelirinin bir kısmını bu yoldan sağlayan köylünün yakın gelecekte müşkül durumda kalma ihtimallerinin verdiği endişeler kendini göstermeye başlamıştı.

Ereğli tesislerinin kısa zamanda faaliyete geçirilmesi tasavvuru, inşaatın sür'atle yürütülmesini icap ettireceğinden piyasanın bu durgunluk devresinde meydana gelecek olan büyük yatırım hareketi de ayrıca memnuniyeti mucip bir husus oluyordu.

Gel gelelim zamanla işlerin seyri bazı dedikodulara sebep olmaya başladı. Meselâ temel konusunda Amerikalıların imkânları dar bir memleketin mevzii şartlarına kıymet vermeksizin ekonomik olmayan hususlarda ısrar ettikleri, temel inşaatı ve çelik konstrüksiyon işlerinde yerli malzeme kullanarak ve yerli müteahhitlerden istifade ederek işi daha ucuza mal etmek varken işlerin yabancı firmalara verildiği memlekette külliyetli miktarda liman inşaat makine ve teçhizatı yatıp dururken ve bu alanda yetişmiş Türk müteahhit ve mühendisleri varken yabancı firmalara rüchaniyet tanıma temayülleri rivayet halinde etrafta dolaşmağa başladı.

Hattâ yerli ve yabancı mühendisler arasında fark gözetilerek yabancılara Ereğli'de hususi surette yaptırılan tam konforlu lojmanların tahsisi, Türk mühendislerine ise bu hakkın tanınmamasının düşünüldüğü de rivayet olunmaktadır.

Nihayet haftalık bir dergi bu konuyu ele alarak ekonomik ve mali bakımdan işin aksak tarafları hakkında görüşlerini açıklamakta ve bu şekilde yürütüldüğü takdirde gelecekte ortaya çıkacak mahzurlar üzerinde durmak ve durumu ıslah çarelerini sekiz madde halinde sıralamaktadır.

Meslek topluluğumuzu tatmin etmek maksadiyle ilgililerin bu hususları aydınlatarak efkârı umumiyede hasıl olmaya başlayan kötü intibaı bertaraf edeceklerini ümit ederiz.»

Tevfik İleri'nin cellâtları

Şevket Raşit Hatipoğlu'nun Milli Eğitim Bakanlığına tayini, her yeni bakandan karınca kararınca yararlanıp eğitim idaresinin köprü başlarına Atatürk devrimlerine muarız, sağcı ve ırkçıları getirmeyi beceren çevreleri daha gönülden harekete geçirdi. Hilmi İncesulu'nun bitiremediğini ona ikmal ettirmek gerekiyordu. Yeni İstanbul gazetesi bu çevrelerin yuvanlandığı karargâh olarak Şevket Raşit Hatipoğlunu, sağcı ve milliyetçi (Yeni İstanbuldakilerin cinsinden) olarak baş sayfada takdim etti. Bir taraftan da Ankaradaki kulislerini harekete geçirdiler. Hatipoğluna, sağcı bir müsteşar lâzımdı. Elde iki namzet vardı. Tevfik İleri'ye bütün sadakatlariyle hizmet etmiş iki kişi. Birisi, Tevfik İleri'nin Samsundan ideal arkadaşı Hitler hayranı Ziya Karamuk idi. Karamuk'un Almanyada tahsilde iken Ş. Raşit Hatipoğlu ile arkadaşlığı olduğunu da söyliyenler vardı. 1950 den sonra, Tevfik İleri'nin Milli Eğitimde giriştiği «temizlik» te «CHP lidir» ithamı ile devrimci öğretmenleri yıldırma, bakanlık emrine alma, Köy Enstitülerinin komünist yuvası olduğunu ispat etme çabalarında baş ve özel müfettiş olarak gördüğü değerli hizmetlerine karşılık İsviçreye Kültür Ataşesi tayin edilen Ziya Karamuk. Atatürk Devrimlerini korumayı da hedefleri arasına alan 27 Mayıs ihtilâlinden bir süre sonra Yüksek Öğretim Genel Müdürlüğüne getirilmişti.

İkinci namzet daha da marifetli bir eğitimci. 1950 de Tevfik İleri Eğitim Bakanı olunca, ırkçılar - turancılar ona yaman bir müsteşar tavsiye ettiler. Balıkesir Necati Bey Öğretmen Okulunda Atatürk düşmanı ırkçı Nihal Atsız'ın kardeşi Necdet Sancar'ın rahatça faaliyet göstermesini sağlıyan, onu himaye eden bir müdür vardı. İleriye tavsiye olunan, vefası denenmiş bir adamdı. Adı da Reşat Tardu. Tevfik İleri'nin bütün icraatına iştirak eden, çoğu hallerde de ona yol gösteren Reşat Tardu, Müsteşarlığa gelince, ilk iş olarak kocaman bir albüm hazırlattı. Bu albümde, Türkiyede ne kadar yarım kalmış, veya tamire muhtaç okul varsa, hepsinin fotoğrafları teşhir ediliyordu. Tardu, daima masasının üzerinde bulundurduğu albümünü, iş takibi için odasına gelen D.P. milletvekillerine gösteriyor ve şöyle konuşuyordu:

— «İşte İsmet Paşanın göklere çıkarılan eğitim seferberliği. Binlerce yarım kalmış, yıkık okul. Biz şimdi o seferberliğin pisliğini temizlemiye çalışıyoruz.»

Köy Enstitülerinin kapatılmasında Tevfik İleriye en büyük yardımı yapan, onun sadık müsteşarı Reşat Tardu. Halkevleri kapatılırken bu eğitim kurumları ona buna peşkeş çekilirken, yüzbinlerce kitap yakılırken veya bodrumlarda çürümeğe terkedilirken Eğitim Bakanlığının başında Tevfik İleri - Reşat Tardu düosu icrai marifet etmekteydi. Malûm kişi Fethi Tevetoğlunun yazdığı ırkçı bir kitabın «Türk Kültür Eserleri» serisinden Bakanlıkça satın alınıp, bütün okullara dağıtıldığı, yeminli Atatürk düşmanlarının, padişahçıların, kafatascıların Talim Terbiye Dairesine, Milli Kütüphaneye, Öğretmen Okullarının başına, Teftiş Kuruluna, dış memleketlerde Türk kültürünü temsil görevlerine getirildiği devredir bu.

Eğitimimizde körü körüne Amerikanlaşmanın da baş mimarı Tevfik İleri'nin müsteşarı Reşat Tardu'dur. Sözde milliyetçiler, nedense milli müesseselerimizin Amerikanlaşmasına gayret etmekte, zevklerimizde, yaşayış tarzımızda, değer hükümlerimizde, her şeyimizde yetişen Türk neslinin millilikten uzaklaşmasına göz yummaktadırlar. Reşat Tardu'nun müsteşarlığının ilk iki ayında 5 Amerikalı müşavir derhal Bakanlıkta hizmete girmiş, Reşat Tarduya akıl hocalığı yapmıya başlamıştır. Amerikada normal gelişimlerini tamamlamış, dünyanın teknik gidişi karşısında Amerikalıların da terketmiye başladıkları bazı okul sistemlerinin büyük birer marifet olarak Milli Eğitim Bünyemize sokulmıya başlaması onun müsteşarlığı zamanına rastlamaktadır. Bakanlıktaki Amerikanofiller yıllardan beri Reşat Tardu'yu müsteşarlığa getirmiye çalışıyorlar.

İşte Şevket Raşit Hatipoğluna tavsiye olunan iki ırkçı, sağcı müsteşar namzedi. Beğen beğen al.

Ne var ki, Şevket Raşit Hatipoğlu, «Yeni İstanbul» gazetesine bir tekzip göndererek, «kendisinin sağcı, ırkçı olmadığını; milliyetçiliği de «Yeni İstanbul» lular gibi anlamadığını geçenlerde açıklayıverdi.

Tevfik İleri'nin cellâtlarına iş verilmiyeceğini ümit ediyoruz.

HÜKÜMET VE 14 LER

Hükümet, mevcut kanunlar çerçevesinde sert davranmak kararını aldı. Rejim, bir çıkmaza doğru sürüklenme istidadı gösteriyor...

Kabibay sahnede

Aktiet yapılı Kabibay, Dışişleri Bakanına şöyle diyordu: *«Siyasi beyanat vermiyoruz. Fakat bu hükümeti beğenmediğimiz de ortadadır. Bu hükûmet, bugünkü Türkiyenin meselelerini çözemez. Bunu biz yapacağız. İktidara talibiz ve iktidara geleceğiz. Fakat ihtilâlci metodlarla değil. Normal yollardan iktidara geleceğiz.»*

Kabibay, İstanbul ve Ankarada buna benzer sözleri yakınlarına sık sık söyledi. Gazetecilere siyasi beyanat vermekten kaçındı. Doğrusu bunda büyük başarı sağladı.

Kabibayın gelişi, memleketteki durumu yakından görmek ve dostlarıyla istişarelerde bulunmak arzusu ile ilgidir. Bu ziyaretten edinilen intibalar, Brüksel toplantısında değerlendirilecek, son hazırlıklar yapılacak ve yurda dönüş zamanı tesbit edilecektir. 14'lerin daha büyük bir vuzuhla ortaya çıkması için, Brüksel toplantısının sonunu beklemek lâzımdır.

14'ler, yurt dışındaki zamanlarını boş geçirmemişler, iktidara hazırlanmışlardır. İsrail ile İsveç, Norveç, Hollanda gibi Batı sosyalist memleketlerinde durumu incelemişler, bu memleketlerin meselelerini nasıl çözdüklerini araştırmışlardır. Bu memleketlerdeki sosyalist partilerin çalışma şekilleri üzerinde durmuşlar, tüzük ve programlarını tercüme etmişlerdir.

14'ler Batı ilim adamlarıyla yakın temaslar kurmuşlardır. Bunlardan en ilgi çekicisi, az gelişmiş ülkelerdeki Toprak Reformlarının tek otoritesi haline gelen Fransız Ziraatçısı René Dumont ile Kabibay arasındaki dostluktur. İleri fikirli René Dumont, Küba'daki köklü toprak reformununun mimarlarından biridir. Dumont şimdi Cezayire toprak reformu yapmak için çağırılmıştır.

Batı basını da 14'lere yakın ilgi göstermiştir: Ciddî Fransız gazetesi Le Monde 14'lerden sık sık ilgiyle söz etmektedir. Kanada basını ise hemen hemen tamamen 14'lerin safındadır.

14'lerin görüşleri

14'ler görüşlerindeki müphemiyeti muhafaza etmektedirler. Bunda, hiç bir grubu ürkütmemek ve herkesin nabzına göre şerbet vermek arzusunun payı büyüktür. 14'lerin bazı taraftarları arasında hayal kırıklığı yaratan bu tutumun bazı tehlikeleri de yok değildir: Tâvizkâr davranışlar ve herkesi memnun etme arzusu, sistemsiz ve çelişik görüşlere yol açabilir. Halbuki Türkiye bugün herşeyden çok, sistemli, kararlı ve açık davranışlara muhtaçtır.

Orhan Kabibay
Görüştü, anlaştı.

Başbakan İnönü Meclis kürsüsünde
Sertlik yolunu tuttu

14'lerin görüşleri nelerdir? 14'lerin hareket noktasını, 27 Mayıs İhtilâlinin hedefine ulaşmadığı fikri teşkil etmektedir. Onlara göre ihtilâl, siyasi hedefini bile gerçekleştirememiştir. Siyasi hedeflerin en önemlilerinden birisi, vatandaşlar arasındaki sun'î D.P. — C.H.P. bölünmesini önlemekti. Bu dahi sağlanamamıştır. İhtilâlin, sosyal ve iktisadî hedeflerine ise el atmak şöyle dursun, bu hedeflerden gittikçe uzaklaşılmaktadır. Halbuki demokrasinin sağlam temellere oturtulması ve Türkiyenin ilerleme yoluna konulması, ancak köklü sosyal ve iktisadî reformlarla gerçekleştirilebilecektir.

Halk ilericidir. Fakat halkın iradesini serbestçe izhar etmesine imkân verilmemektedir. Partiler kasaba eşrafının elindedir, bunlar Türk politika hayatını son derece muhafazakâr bir hürriyet vermektedir. Mevcut partiler bu yüzden Statükocudur. Atatürk ilkeleri donmuştur. Bugün artık devrimcilikten konuşulamaz.

14'ler Atatürk ilkelerinin hararetli taraftarlarıdır. Fikirleri, Atatürkün milliyetçilik, halkçılık, devletçilik ve devrimcilik ilkeleri etrafında gelişmektedir. Bu ilkelere yeni bir dinamizm kazandırmak ve onları yeniden değerlendirmek kararındadırlar. Bu ilkelerin, ırkçılık ve turancılığa, faşizme ve diğer aşırı cereyanlara kapıları kesin şekilde kapıyacağına ve sosyalist metodların bu çerçeve içinde kuvvet kazanacağına inanıyorlar.

14'ler aralarında bir bölünmeyi kabul etmiyorlar. «14'ler bir bütün olarak düşünülmeli» diyorlar. Bununla beraber, 14'lerin fikirlerini nasıl gerçekleştirecekleri hususunda kesin bir görüş ortaya koymamışlardır. Parti kurma ihtimali, bir çok ihtimalden sadece bir tanesidir.

14'ler 22 Şubatçılarla tam bir anlaşmaya varmışlardır. İki grubun birleştiği bile rahatça söylenebilir. Fakat tabiî senatörlerle 14'ler arasında tam bir birleşme yoktur. Tabiî senatörlerin ancak bir kısmı, kendilerini 14'lere yakın hissetmektedir. Diğerleriyle eski kırgınlıklar devam etmektedir. Bununla beraber, Kabibayın Ankara ziyareti, hiç değilse bir kısım buzları çözmüştür. Kabibay ve Baykalın Gürseli ziyareti ve Muzaffer Yurdakulun evinde, Ahmet Yıldız, Sami Küçük, Suphi Gürsoytrak, Selâhattin Özgür, Kâmil Karavelioğlu ve Vehbi Ersü ile yapılan toplantılar havayı yumuşatmıştır. Kadri Kaplan ve Suphi Karaman ise 14'lerin yakın arkadaşıdır. Bu temaslar ve tazelenen dostluklar, 14'lerin durumunu kuvvetlendirmektedir. Bunda, liderliği aslâ kabul etmemekle beraber 14'lerin en önemli siması hâline gelen Kabibayın, toplayıcı ve birleştirici davranışlarının payı büyüktür.

Ankaradaki telâş!

Kabibayın gelişi ve bu sırada 21 Ekim protokolünün açıklanması, 22 Şubatçıların Birinci Ordu Komutanı Cemal Turalı dâva etmeye karar vermeleri Ankarada heyecan yarattı. Cuma günü Ankaranın işlek caddelerinde, gruplar hâlinde, silâhlı inzibat askerleri dolaşmaya başladı. Ankaralıları endişelendiren bu tedbirler, 28. Tümen Komutanı Albay Nuri Hazerin, eski arkadaşı Kabibaya, siyasetin tamamen dışında bir nezaket ziyareti yaptığı sıraya rastladı.

Aynı gün, Genel Kurmay Başkanı Sunay, İnönüyü ziyaret etti ve huzursuzluktan şikâyet etti. Parlâmentodaki boş çekişmeler ve kavgalar da huzursuzluğu arttırıyordu. İşte bu sırada sert tedbirler alınacağı sözleri ortaya çıktı. Yeni kanunlar çıkarılacağı söylendi. Gazeteciler, sabaha kadar tevkif haberleri beklediler. Gerçekten o gece İnönü, sert tedbirler almaya zorlandı. Başkan Gürsel de tedbirlere taraftardı. Mevcut kanunların titizlikle uygulandığı takdirde, ihtiyacı karşılayacağı tezini başlangıçta savunan İnönünün güvenoyundan sonra uzlaştırıcı ve barıştırıcı bir konuşma yapması beklenmekteyken, 22 Şubatçılara sert bir şekilde çatması, bazı çevrelerin İnönü üzerindeki tazyikinin kuvvetini gösteren bir örnek oldu. Fakat bu konuşma, Talât Aydemirin daha sert bir cevabına yol açmaktan başka bir işe yaramadı. Böylece Hükûmet, gerilemek veya şiddetli davranmak gibi bir tercihle karşı karşıya kaldı.

Aydemirin basın toplantısından önce, Hükûmet, ilk toplantısını Gürselin başkanlığında yaptı. Konu, gerekli tedbirler idi. Gürsel, asayişsizliğin ve huzursuzluğun arttığını, tedbirlere ihtiyaç olduğunu söyledi. İnönü konuşmadı. Adalet Bakanı Sahir Kurutluoğlu ise, durumun mübalağa edildiğini ileri sürdü: 22 Şubatçılar ve 14 ler, nihayet kendi aralarında özel toplantılar yapıyorlardı. Buna bir şey denemezdi. Sonra onların peşinden giden bir topluluk da yoktu. Huzursuzluk, basın toplantılarından ve basındaki yazılardan çıkmaktaydı. Kanunlardaki mevcut hükümler titizlikle uygulandığı takdirde huzursuzluk önlenebilirdi. Gerçekten mevzuatımızdaki antidemokratik hükümler olduğu gibi duruyordu, buna bir de Tedbirler Kanunu eklenmişti. Bu hükümler sayesinde, Türkiyede her şeyi yapmak mümkündür. Mesele, sadece kanunların uygulanış şeklindedir.

Bakanlar Kurulu toplantısında bu görüş hâkim oldu ve Adalet Bakanının savcılara, Ceza ve Tedbirler Kanunları hükümlerinin büyük bir titizlikle uygulanması için tamim yazması kararlaştırıldı. Özellikle, ordu hakkındaki neşriyatın durdurulması üzerinde önemle duruldu.

Talât Aydemirin tevkifi

Cumhurbaşkanı Gürsel'in yaz dinlenmesi için İstanbula hareketinden bir gün sonra, Pazartesi günü Harp Okulunun eski komutanı Talât Aydemir'in tevkifi, sertlik yolunun tercih edildiğini gösteren ilk işaret olarak dikkat çekti.

Kabibay ile Baykal'ı İstanbula uğurladıktan sonra evine gelen Aydemir'e Birinci Şubeden bir polis vasıtasıyla «Bir tahkikat için Savcılığa gelmesi» bildirildi. Savcı Turhan Bilgin'in odasında ifadesine müracaat edilen Aydemir, az sonra Sorgu Yargıcının karşısına çıkarıldı ve hakkında tevkif kararı alındı. Kararın uyandırdığı heyecan içinde Adliyede Aydemirle birlikte gelen eski askerlerle polis arasında bazı itişme ve kakışmalar oldu. Neticede Aydemir, Ankara Merkez Ceza ve Tevkifevine götürüldü.

Aydemir hakkındaki iddia, Başbakan İnönü'nün konuşmasına verdiği cevapta «Kanunun açıkça suçsaydığı bir fiili övmesi»dir. Mesele artık Adalete intikal ettiği için, durum, Türk Hâkiminin kararıyla aydınlığa kavuşacaktır.

Üzerinde durulacak husus, hükûmetin sertlik yolunu tercihi halinde, bunun basın ve fikir hürriyetine kadar uzayıp uzayamıyacağıdır.

Son olaylardan sonra, hürriyetleri tamamen boğmağa yetecek güçte olan kanunların nasıl uygulanacağını önümüzdeki günlerde göreceğiz. Fakat D.P. denemesi de göstermiştir ki, bu, çıkar yol değildir. Bugünkü rejimin tek meşrulyetinin nisbi fikir hürriyeti olduğu unutulmamalıdır.

PARLAMENTO

Parlamentodaki güven oyu müzakereleri, vatan sathındaki hayal kırıklığını ve ümitsizliği arttırmaktan başka bir işe yaramadı. Görüşmeler, hürriyet rejimi şampiyonlarının hürriyete inanmadıklarını ortaya koydu.

Fikir Hürriyeti!

Güven oyu müzakereleri parlamentonun rengini ortaya koymak bakımından ilgi çekici oldu. Parti liderlerinin ve hatiplerin, gittikçe muhafazakârlığa kayan hükümetten çok daha muhafazakâr oldukları açıkça ortaya çıktı. Bizim demokraside fikir hürriyetinin mutlu bir azınlığın hüviyetinden öteye gidemiyeceği anlaşıldı.

Hükûmet programı bile bu açıdan aydınlatıcıdır! Programda Türk işçisini ve özellikle Türk işçisinin safında yer alan toplumcu aydınları sindirmek maksadıyla

Demokrasi düşmanları

Bazan bir iş ciddiyetini kaybeder. Bir iş ciddiyetini bir kere kaybetti mi nafile... Hattâ Papa dahi şefaat etse nâfile...

Bir hükûmet programı var. Bir de bu program üstünde kürsüye çıkıp nutuk atan bir politikacı takımı var. Derler ki:

— Hükûmet aşırı ceryanlarla, aşırı fikirlerle mücadele etmeli... Asmalı kesmeli...

Dedik ya... İş bir kere ciddiyetini kaybetti mi nafile... Papa dahi şefaat etse olmuyor. Geçen gün Ulus gazetesinde bir Halk Partisi transfer kodamanı tıpkı bir vakitlerin eski Halk Partili kodamanları gibi Türk hâkimlerine nasihatlar veriyor, yol gösteriyordu. Hem de ne adına:

— Demokrasi adına.

Şimdi de ortalığa çıkanlar gene demokrasi adına çıkıp lâf düzüyorlar. Ah Şark... *Ah batası şarklılık... Şimdi itibarda* kelime hangisi?

Demokrasi.

O halde ne söylersen söyle, ne istersen iste, önce demokrasinin kartvizitini uzatacaksın. Şarkta pistonsuz iş mi görülür?... Diyeceksin ki:

— Demokrasi adına şu aşırı fikirlerin icabına bakıverin.

Kimdir bunu Meclis kürsüsünden söylemeğe cesaret edenler? Kimdir bunu eline kalem alıp yazmağa cesaret edenler?..

Sahte demokrasi havârileri!.. Dökülün, dökülün ortaya... Gün geçtikçe, ne olduğunuz birer birer çıksın meydana..

Bir memleket düşünün ki o memlekette hiç bir demokraside bulunmayan bir acayip Tedbirler Kanunu uygulanmaktadır. *Bir memleket düşünün ki orada hiç bir demokraside* bulunmayan maddei mahsusalarla, Ceza Kanunu bezenmiştir...

Ve bu memlekette bir Anayasa vardır ve bir de Anayasa Mahkemesi kurulmuştur.

O memlekette gerçekten demokrasiyi istiyenler ne yaparlar?

Anayasaya, fikir hürriyetlerine, demokratik düzene aykırı kanun ve maddelerin kaldırılmasına istemezler mi?

Hayır... Hayır bizim az şekerli demokrasi âşıkları kürsüye çıkacaklar:

— Aşırı fikirler ortalığı sardı... Hepsinin köküne kibrit suyu... diyecekler.

Fikir hürriyetine düşman demokrasi âşıkları bunlar... İşte bunlar az şekerli demokrasinin şekerini tayin eden sözüm ona demokrasicilerdir.

Bir memlekette kanunlar vardır... Ve kanunları tatbik eden tarafsız yargıçlar vardır.

Bu müesseseler dışında hükûmet organlarını fikir hürriyetlerinin üstüne saldırtmak isteyenlerin muradı nedir?

Yeni kanun teklifleri mi getirsin hükûmet? Zaten Ceza Kanunumuz Faşist İtalyadan alınma maddelerle bezenmiştir.

Mesele bu değil... Bunlar demokrasi istemiyorlar. Zaaflarını şiddet yoluyla kapamak yoluna sapıyorlar. Hükûmeti de bu yola teşvik ediyorlar.

Bunların kafaları Faşist İtalya Ceza Kanunundan daha dar... Bunların kafaları, fikir hürriyetini bu kanunla yok eden Musolininin çıplak kafasından daha çorak... Bunların kafalarındaki beyin, başlarına Musolininin faşist serpuşu gibi oturmuş...

Bunların oynamak istedikleri komedyayı gülerek seyretmek imkânı da yok... *Belki trajedi niyetine seyretseniz* gülersiniz... Ama komedi niyetine seyrederseniz ağlamanız lâzım. Zira bunlar Türkiyede bazı şeylerin artık değiştiğini farkedemiyorlar.

Haber verelim ki: Kullanmak istedikleri silâh kendilerini perişan edecektir. Türkiyede aydın kuvvetler neyin iyi, neyin kötü ve neyin hangi tarafta ve kimin yanında olduğunu bilmekte, olanları dikkatle takip etmektedirler. Oynanmak istenen bu oyunda fikir hürriyetini boğmak isteyenlerin durumu ibretle seyerdilmektedir. Bunlar kürsülere çıkıp Menderesin mebusları ağzıyla konuşmakta, fikir hürriyetini mevhum Tahkikat Komisyonlarına jurnallamaktadırlar.

27 Mayıs devriminin getirdiği bütün neticeleri bir tâviz politikasının hımhımlığı içinde perişan edenler, Menderes-Bayar takımının mirasçıları ile birleşip devrimcilere karşı iftiraların çamurunu fırlatmağa yeltenmektedirler. Bunu demokrasi adına yapıyorlar. Hangi demokrasi?

★

Anayasa mahkemesi kurulmuştur. Bu mahkeme, ise başladığı zaman, *değil yeni getirilecek tedbirleri, şu anda Ceza* Kanununda bulunan Faşist Ceza maddelerini de kaldırmak zorunda kalacaktır.

Çok yazdık. Tekrar mı yazalım? Mantık dışında yol tutanların bir noktada gelip kurdukları bina çatır çatır yıkılıverir.

Ve sayın dostlar, o zaman iş ciddiyetini kaybeder.

O zaman ne yaparsanız yapın, nafile...

Papa bile şefaat etse nafile. O zaman kimlerin demokrasiden yana, kimlerin demokrasiye karşı olduğu gün gibi ortaya çıkar.

İlhan Selçuk

programında şöyle deniyor: «*Türk işçisinin emeğinin karşılığını almak yolundaki samimi ve dürüst gayretlerini, millî menfaatlere aykırı, yıkıcı maksatlar için sömürmek isteyecek teşebbüslere karşı koyacağız.*»

Bu, düpedüz faşist bir cümledir. Faşistler, daima, «yıkıcı maksatlar, millî menfaatlere aykırı davranışlar» gibi bahanelerle fikir hürriyetini boğmuşlardır. Türkiyede de bunun sayısız örnekleri görülmüştür. Esasen fikir hürriyetini tamamiyle ortadan kaldırmaya elverişli faşist İtalyadan alınmış kanun maddeleri, antidemokratik hükümlerin ayıklanacağı sayısız defa ilân edildiği halde, hâlâ yürürlüktedir ve Hükümet bunları daha sıkı şekilde uygulamaya hazırlanmaktadır!

Bir de Hükümet programında yer alan klâsikleşmiş, «aşırı sağ ve sol ile mücadele» formülü vardır. Fakat aşırı sol ile sağ bir türlü kesin şekilde tarif edilmemiş, bu yüzden bu formül, memleket kaderine hâkim bulunan sağcı ve aşırı sağcı unsurlar tarafından ileri fikri susturma vasıtası olarak kullanılmıştır. Başta Gümüşpala ve Bölükbaşı olmak üzere, Mecliste konuşan bir çok hatip, bu formülden ileri fikri boğmayı anladıklarını açıkça ortaya koydular. Büyük bir partinin lideri olan Gümüşpala Hükümet programını tenkit ederken Mecliste aynen şu sözleri söyledi:

«*Hükümetin aşırı sağcılık ve solculuk cereyanlariyle mücadele programını da müphem ve noksan buluyoruz. Bu pek mühim konuda Hükümet, ötedenberi devam edegelen şaşırtıcı bir taktiğin tesiri altında kalmıştır. İkinci Dünya Savaşındanberi enternasyonal mahiyetini kaybeden sağcılık hareketleri bugünkü dünya için artık tarihe karışmış cereyanlar arasındadır. Fakat enternasyonal komünizm bugün her zamankinden daha fazla bir kuvvetle bütün dünyayı ve bu arada aziz vatanımızı tehdit etmektedir.*

Hakikat şudur ki, Türkiyede zabıta vakaları mahiyetindeki küçük hâdiselerden mânalar dışında bir sağcılık cereyanı olmamıştır. Bu konuda, muarızlarını daima ve heryerde sağcılıkla itham eden aşırı sol kampanyanın iddialarına iltifat etmemek gerekir. Fakat Türkiye'de, Türkiye'nin varlığını tehdit edecek bir cesamette solculuk cereyanları vardır.»

Diğer hatipler de, hiç bir yoruma ihtiyaç göstermiyen bu tarz görüşleri savundular. İleri bir gazeteyle yakın ilgisi bulunan ve her vesileyle sosyalist fikirleri benimsediğini söyliyen tabii Senatör Ahmet Yıldızın da bunlar arasında yer alması üzüntü yarattı.

Hükümet de yavaş yavaş bu görüşleri benimsemeye doğru sürüklenmektedir. Eğer Hükümet te akıntıya kapılarak, hür fikir susturmaya kalkışırsa, demokrasi adı altında oynanan oyun tek meşruiyetini de kaybedecek, mutlu azınlığın aslında demokrasiye düşman olduğu gerçeği apaçık ortaya çıkacaktır.

Pazu hürriyeti

Meclis müzakerelerinin ortaya koyduğu ikinci bir gerçek, söze tahammülsüzlük oldu. Gerçi Mecliste, en aşağılık cinsten sinir bozucu sözler sık sık işitildi. Fakat yine de bu sözleri, gülerek dinlemek mümkündü. Yumruklar ve tokatlar, esasen bunu sağlamak istiyen, Bölükbaşı ve Melih Kemal Küçüktepepınar gibi hatiplerin sadece işine yaradı. Bölükbaşı «*Meclisteki son kükremenle, Osman değil, daima kalbimizde yatan akyeleli insan olduğunu isbat ettin*» tarzında telgraflar alarak, olan bitenden sevindi.

Müzakerelerin ortaya koyduğu üçüncü gerçek, fikirsizlik ve bol bol demagoji oldu. Sözü, bugünkü rejimin ateşli şampiyonu Turan Güneşe bırakalım. Turan Güneş şöyle diyor:

«*Nasıl kurtulacağız bilemiyorum. Türkiyede demokratik düzenin yaşaması bu kurtuluşa bağlı. Bu personelle bu kafayla rejimi yürütmek ne zor, ne yaman bir iş..*

Dünkü gazetelerde Millet Meclisinde güven oyu üzerindeki görüşmeleri baştan başa okudum. 1946 yılından bugüne kadar, her hangi bir gazeteyi okuyormuşum gibi geldi. Türkiyede muhalefet kalıplaşmış, sözleri hücumları davranışları yıllar yılı hiç değişmeyecek aynı cavallılık içinde devam edip gidiyor.

Siyasî partilerin kongrelerinde önce başkan kongreyi şehitlerin ruhuna saygı duruşuna davet eder. Ondan sonra bir konuşucu çıkar, herkesi sevgi ve saygı ile selâmlar. Arkasından muhalefette ise basın hürriyeti diye bağırmağa başlar. Bu hiç değişmez, böyle gelmiş böyle gider..

İşte parlâmentosu da böyle. Nedir Bölükbaşı'nın dünkü feryatları. Düşünün bu sayın kişi bir partinin lideri. Eğer arkadaşları ile kavga etmeseydi, belki de şimdi kabinede olacaktı. Yeni bir muhalefet partisi —neye muhalif o da belli değil ya, kendi partisi ile hangi konuda anlaşmazlığa düştü, onu da hiçbir fânı bilmiyor— kuruncaya kadar ne dediysen çevir tersine ver veriştir. Vatandaşlar da yaman konuştu, yavuz konuştu diye peşine takılsınlar. Bir parti lideri siyaseti lâfazanlık sanırsa, nasıl yaşatacağız bu düzeni, bu lâf san'atçılarıyla.

Ya Sayın Gümüşpala'ya ne demeli? O da basın özgürlüğünden söz etmiş. Gazeteciler hapishanede yatarken basın hürriyetinden bahsedilemez demiş. İlâhi sayın lider, ayol o gazetecilerin bir kısmı

Millet Meclisinde çıkan kavgalardan biri
İkinci koalisyon böyle başladı

Ragıp Gümüşpala
Muhalefet lideri!.

senin teklif ettiğin Tedbirler Kanunu sebebiyle içerde bulunuyorlar.

Sayın parti kurucusu elbet bunu düşünmüştür ama herhalde partisinin tecrübeli politikacıları kendisine, muhalefet liderinin basının hür olmadığından bahsetmelidir. Yoksa ayıp olur, bunun geleneği budur demişlerdir. O da öyle yapmıştır. Bu kadar yıllık geleneği bozacak değil ya...

Ne var ki geleneği kurtarayım derken, mantığı da büsbütün perişan etmiş, solculuğa karşı tedbir alınmasını istemiş. Yani yeni yasaklar, yeni kanunlar istiyor. E, hani hürriyetler teminat altında zaten değildi yeni yeni teminata ihtiyaç vardı. Bu şiddet tedbirleri ne oluyor?

Tabiî sayın kurucu bu mantıksızlığı da görmüştür ama, tecrübeli arkadaşları kendisine böyle söylemesi gerektiğini anlatmışlardır.

Adalet Partisi ile yapılan koalisyonun programı ile yeni hükümetin programı arasında, sayın lider ne gibi —bizim bulamadığımız— bir fark gördü de aleyhinde oy verdi onu da ancak Tanrılar biliyor.

Anayasa değişti, Türkiye değişti, dünya değişti, biz de siyaset adamları da siyasî partiler de Nuh Peygamber zamanında nasılsa öyle devam ediyor. Milletin de, parlâmentonun da sırtında bir yük olmaktan da ileri gidemiyor. Nasıl yapacağız, nasıl kurtulacağız, bu siyasî paleontoloji örneklerinden bilemem..

T. B. M. M.

Eski Ticaret Bakanı Mehmet Baydur'un Yüce Divana sevkini TBMM. karara bağladı. Baydur, YÖN'ün ilk sayısında ortaya atılan arpa yolsuzluğundan yargılanacak

Baydur meselesi

YÖN'ün ilk sayılarında ortaya attığı Baydur meselesi, eski Ticaret Bakanının Yüce Divana sevkedilmesiyle sonuçlandı..

Mesele 52.500 ton Arpanın satışıyla ilgiliydi. Yön, arpanın Transtürk'ün kontrolü altında bir firmaya çok düşük fiyatla satıldığını, bu yüzden Hazinenin 20 milyon liradan fazla zarara uğradığını iddia etmişti.

Yön'ün bu neşriyatından sonra, bir milletvekili ve bir Senatör meseleyi parlâmentoya getirdi ve Meclis takibatı açılmasını istedi. T.B.M.M. bu görüşe uydu ve bir tahkikat komisyonu kurdu. Komisyon, mevcut delilleri çürütmemekle beraber, elde Bayduru ilzam eden bir vesika bulunmadığı için, onun sorumsuzluğuna hükmetti.

Komisyonun davranışını, Başkan Sadrettin Tosbi (C.K.M.P.) nin T.B.M.M.nde yaptığı konuşma ortaya koymaktadır.

Tosbi'ye göre «Arpa bedellerinin yüzde 35 inin Türk-İngiliz Esliha anlaşmasından doğan borçlara karşılık olarak ve Türk parasıyla ödenmesi 300 sayılı kanuna, İngiliz Esliha anlaşmasını, dış ticaret rejiminin esaslarına ve dış ticaret politikamıza aykırıdır. Free Destination şartı arpaya uygulanamaz.

Arpaların borçlara mahsuben ve Free Destination şartıyla ihraç edileceğinin diğer firmalara duyurulmamış, bu avantajlar Transeksport Firmasının inhisarına bırakılmıştır. Ortada kanunen muteber sayılacak bir mukavele mevcut olmadığı halde, muamele alıcı firmanın *tek taraflı iradesiyle tescil ettirilmiş*, bu yüzden Hazine zarara uğramıştır. Satış şartlarını yerine getirmiyen firmaya devamlı opsiyonlar verilmiş ve satışın İhracatçı Birliklerine ve Borsaya tescilinde fâhiş hatalar ve usulsüzlükler görülmüştür Türk parasıyla yatırılan teminatın satış bedeline mahsubu suretiyle döviz şeklinde geri verilmesi döviz kaybına yol açmıştır. Bununla beraber dosyada, Baydurun suçlu olduğuna delâlet eden imzalı bir vesikaya rastlanmamıştır. Baydur bu yüzden suçlu bulunmamıştır. Fakat eski müsteşar, dış ticaret dairesi başkanı ve Toprak Ofisteki ilgili memurlar sorumludur. Hükûmet bunlar hakkında takibata girişmelidir.»

İşte Tahkikat Komisyonu, muameledeki sayısız yolsuzlukları kabul etmekle beraber, sırf Baydurun imzasını taşıyan bir vesika olmadığı için, Ticaret Bakanının suçsuzluğuna karar verdi. Fakat T.B.M.M. bu görüşü benimsemedi.

Muammer Obuz (C.H.P.): «Baydur suçludur. Komisyonun dinlediği şahitler de suça katılmışlar. Şahitlerden maznunlar diye bahsedebilirim ve bundan her hangi bir iç rahatsızlığı duymam» dedi.

Ramazan Demirsoy (CKMP): «Baydur birinci derecede sorumludur. Onun hakkında mutlaka tahkikat açılmalıdır.» dedi.

Esasen Baydur da ilk savunmasında, çok yüksekten bir edâ ile bütün sorumluluğu kabul ettiğini söylüyordu. O zamanlar Baydur şöyle demişti: «Ticaret Bakanlığı görevini ifa ettiğim sırada, Bakanlık icraatının her safhası mes'uliyeti şerefle tekabbül etmekte ve bu icraattan bugün dahi iftihar etmekteyim. Hakkımda meclis soruşturması açılması talebini muhtevi bir önergenin mevcudiyetine rağmen, şunu belirtmek isterim ki, şartlar bugün aynı olsa ve ben de ayni görevi ifa etmekte bulunsam ayni satışı icra etmekten bir an geri durmazdım.»

Ne var ki Baydur, bu çok yüksekten çıkışı sürdüremedi ve soruşturma *sırasında ağız değiştirdi*: «Ben bu işte hususi bir alâka göstermedim. Bu iş benim için laalettayin bir muameleden ibarettir. Normal seyri ne ise Vekâlet mevzuatına vâkıf olan kimseler tarafından tetkik edilmiş, uygun bulunmuş, alâkalı dairesince mukavelesi yapılmış, Ticaret Vekâletinin alâkalı servislerince tetkikatı icra edilmiş, lisansa bağlanmış ve muamele bu suretle tamamen benim tesir, direktif ve emirlerimden azade olarak normal seyri içerisinde cereyan etmiştir» demeye başladı.

Komisyon Raporu bu görüşü kabullendi.

Komisyon Raporunun tenkidi

Rapor, T.B.M.M. de geniş tenkitlere uğradı. Raporun bir mahkeme kararı şeklinde yazıldığını ileri süren Talât Oğuz (C.K.M.P.): «Tahkikat Komisyonları sorgu hâkimleri gibi lehte ve aleyhteki delilleri toplamakla yetinmelidir. Bir bakanın sorumlu olup olmadığını karara bağlamak, komisyonun işi değildir.» dedi.

Baydur hakkında tahkikat açılmasını istiyen önergenin sahiplerinden Nevzat Şener (A.P.) çok daha sert konuştu:

«Rapor, bitaraf, objektif, ciddi bir tetkik ve *tahlil mahsulü değildir*. Aleyhteki bütün şehadetler, eski Bakan Mehmet Baydura karşı duyulan iğbirarlara atfolunarak dikkate alınmamıştır. Suçlu durumda bulunanların ise ifadelerine itibar edilmiştir.»

Önerge sahiplerinden Senatör Macit Zeren de aynı istikamette konuştu: «İddialar, raporda cevaplandırılmamıştır. Arpalar çok ucuz fiyata satılmıştır. Evvelce fiyatın uygun olduğunu söyleyen Mehmet Baydur da, bilâhare bunu kabul etmemiştir.» Zeren, bundan sonra, şahit ve ilgili olarak dinlenen Müsteşar Mahmud Seyda'nın, Dış Ticaret Dairesi Başkanı Ekrem Geriş'in, Başkan yardımcısı İlhan Kut'un, Toprak Mahsulleri Ofisi Genel Müdür Vekili Selçuk Akatlı'nın ve Satış Müdürü Fikret Erensoyun ifadelerinden Baydur'u itham eden pasajlar okuyarak, bu deliller karşısında eski Ticaret Bakanının suçsuzluğuna hükmetmenin mümkün olmadığını söyledi ve sözlerine şunları ekledi: «Bize arkadaşlarımız, Tahkik Komisyonu Raporu Baydur'u suçsuz görüyor. Meclis de suçsuz görecektir Beyhude uğraşmayın, gökten ne yazdı da yer kabul etmedi, dediler. Hayır arkadaşlar, ben ayni kanaatte değilim. Bu milletin bir efkârı umumiyesi vardır. Bizler de bunun temsilcileriyiz. Vicdanlardan gelen sese mutlaka uyacağınıza eminim.»

Zeren'in bu sözleri uzun uzun alkışlandı. Nitekim Meclisin kararı da ayni istikamette oldu: «Mehmet Baydur, Yüce Divan şeklinde toplanan Anayasa Makemesi önünde yargılanacaktır.»

Şimdi, Komisyon Raporundan sonra güvenle görevi başına dönen Bonn Büyük Elçisi Memet Baydur, vazifesinden alınacak ve Yüce Divanın huzuruna çıkarılacaktır.

Bu arada, Baydurun YÖN'deki yayınlar üzerine YÖN sorumlusu Doğan Avcıoğlu ve eski dış ticaret dairesi başkanı yardımcısı Turan Çakım aleyhine büyük bir çalımla açtığı dâva Ankara Toplu Basın Mahkemesinde devam etmektedir... Mehmet Baydur'un vazifesinden uzaklaştırdığı Turan Çakım ise, vazifesine dönmek için Danıştayda açtığı dâvayı kazanmıştır.

Mehmet Baydur
Hesap başına...

İDARE

Silifke'de neler oluyor?

Güneyde küçücük bir kasaba. Bütün koalisyon ve piyasa gürültülerinden *uzak, halkla aydınları elele, partizanlara ve mütegalliblere karşı savaş halinde*. Burası Silifke... İhtilâl hükûmetinin kaymakamı Saffet Kibar Bekâroğlu, çeltik sulama ruhsatlarını ver*meden önce apar topar* Denizlinin bir ilçesine gönderildikten sonraki Silifke. Yeni kaymakam ödeve başlayıncaya kadar, eskisinin arkasından çalgılı zi*yafetler veren tahrirat kâtibi delâletiyle ruhsatların verildiği Silifke*. İnsan olmanın, aydın olmanın gururunu du*yan kişilerle dolu Silifke*. Kaymakamın *tayinini engellemek için uğraşan bu* aydınlardan üçü, kaymakamdan sonraki *Silifkeyi YÖN'e anlatıyor*

Uğur Cankoçak

Büyük şehirlerde fikir savaşı yapmak görünen ve görünmeyen bütün tehlikelerine rağmene gene de kolay. Küçük şehirlerde *hele kasabalarda eşrafa* karşı gelmek peygamberlikten zor. Böyleyken basına geçen bir iki örneğin dışında nice Türk aydını canları bahasına savaşlar vermekteler 1946 dan beri sürüp gelen *demokrasi* çabamızın en olumlu yanı, halka kendinden yana olan aydınları destekleme yeteneğini vermiş olmasıdır. Yıllar yılı eşrafın mütegallibenin ezdiği halk uyanmış, görünüşteki bütün imkânlarına ve güçlerine rağmen ağaları yavaş yavaş gerilemektedir. Bu savaşta, 27 Mayıs 1960 — 15 Ekim 1961 arası, *halkla elele olan aydınlar kefesine* bir ağırlık koymuştur. İkinci cumhuriyeti kendi zaferleri sananlar gerçi Kadirli'den Mehmet Can'ı Silifkeden Saffet Kibaroğlunu ve nice başka aydınları atmışlardır. Halkçı idarecilere tahammülsüzlükleri ortadadır. Fakat savaş durmadan halk ve aydınlar lehine devam etmektedir.

Her yerde olduğu gibi Silifkede de halkçı idareciyi tutmak, onunla elele vermek, toplumun hangi katından olursanız olun suçtur. Bir İktisat Fakültesi öğrencisi, bir eczacı, bir avukat gencin Silifkede olup biteni basına, üstelik YÖN'e, aksettirmeleri affedilmez bir suçtur. Bu suçu işleyenler derhal tezvirat makinesinin çamurlarına hedef olurlar. Suçlular (!) ve suçları (!) artık ağalarca saptanmıştır. Kurtuluş umudu yoktur onlarca. Adamları yoluyla kulaktan kulağa komünist olduklarını yayarlar. Kasabanın iyi yüreklilerinin (!) baba nasihatları başlar. *Bu nasihatları* dinleyip de yola gelmeyen olursa, eh artık yapacak şey yoktur bu iyi yürekli insanlar için; bunlar ıslah olmaz birer vatan haini *demektir, cezalarını* çekeceklerdir.

Gençler gene yılmazlar. Bir Sökün suyu meselesi çıkar ortaya. Sökün köylüleri çeltik tarlalarını sulamak için Devlet Su İşleri kanalından faydalanarak, 1 km.lik bir kanal yaparlar. Köylülerin tarlalarından seviye farkıyla ayrılan ve 400 m. ötede olan ağaların tarlaları var. Köylülerin Kanalından faydalanarak çeltik»sulamak isterler. Faydalanmak değil ele geçirmek demek gerek buna. Çeltik Komisyonu izin vermez. Onlar da çeltik ekmezler..

Yeni Kaymakam gelince, onun memurlarla ve çevresini tanımakla meşgul olduğu için susmasını, kendilerinden yana olduğu şeklinde yorumlayan ağalar, müracaatlarını yenilerler. Fakat yeni kaymakamın başkanlığındaki komisyon da eski karara uyar: yalnız, eğer ağa, köylülerin kanalını 1 metre yükseltir, seviye farkını böylece ortadan kaldırırsa köylülerin tarlasından artan suyla kendi tarlalarını sulayabileceklerini bildirir. Ağaları yeni kaymakamın da tam istedikleri adam olmadığını anlayınca başka yola başvururlar. 22 Haziran gecesi köylüler tarlalarını kupkuru bulurlar. Ne oluyor, bu ne hal demeye kalmadan karşılarına iki jandarmanın önünde bir astsubay başçavuş çıkar. Aldıkları cevap şu: «Kanalınızın ağzını ben açtım, adım Ali Çınar, rütbem başçavuş, hangi taş büyükse başınızı oraya vurun, şimdi çekin gidin.» Şaşıran köylülerin münakaşa etmeleri, içlerinden 5 kişinin jandarmaya karşı gelmek suçundan tevkifiyle sonuçlanır. Sabah Kaymakama durumu anlatan köylüler kanalın ağzını kapatma ve tarlalarını sulama hakkını alır. Ağalar kaymakama diş geçirememiş tarlalarını sulayamamıştır *ama köylülere bir göz dağı vermekten*de geri kalmamıştır. 22 Haziranda tevkif edilenler bugüne kadar hapiste kalmıştır, ne zaman çıkacakları, orada ne alemde oldukları belli değil. Gençler bu olayda Sökümlüler tarafında savaşıyorlar. Onların avukatlığını parasız yapıyorlar.

Bir kabadayı ve Savcı

Öğretmenler derneğinde idare heyeti seçimini *dört köy enstitüsü mezunu* kazanınca ağalarca desteklenen Silifkedeki bir avuç gericinin temsilcisi bir emekli öğretmen «dernek dört komünistin *eline geçti» diye saldırır.* Devrimci çoğunluk gene birlik olup bu sapıklarla savaşa devam eder. Bu ağalar ve gençler için çok önemli bir savaş. *Çünkü Silifke'de ya ağalar bildiğini* okuyacak ya da halk ezilmekten kurtulacak. İlk yenilgiyi Sökün suyu dâvasında aldılar. Demek Kaymakam ağa taraftarı değil. *Fakat onu devamlı baskı* altında tutmak şart. Kaymakamın devrimci, ilerici aydınların öncüsü olan beş gençle (İk. Fak. öğrencisi, eczacı, avukat iki *mühendis*) *temasını önlemek ge*rek. İftira kampanyası durmamacasıya işliyor. Gaye komünist yaftasını hiç sakınmadan yapıştırıverdikleri *(onlarca bunun bir delili gençlerin Yön okuması* meselâ) gençlerle temastan ürkecek kaymakam. Üstelik Söküm suyunda Kaymakam ve bir de Silifke savaşı var. *Bunlar az teminat değil.*

Yıldırma metodları genişliyor. Silifke Savcısının yakın dostu eski ve DP li sabıkalı biri var. Bu adam gençlere küfürle tecavüz ediyor. Gaye açık. Kızdırıp yanlış bir iş yapmalarını sağlamak. Fakat gençler karakola gitmek yolunu seçerler. Karakolda, olayı anlatırlar. Bekçi vasıtasıyla mütecavizi de karakola getirip suçüstü hükümleri gereğince haklarını ararlar. Muameleler tamamlanırken Savcı âdeti hilâfına karakola telefon edip, ne olup bittiğini sorar. Olay anlatılınca «zabıt tutmayın, hiç bir muamele yapmayın, sanığı serbest bırakın, ben meşgul olurum» der. Ve gençlerin bütün uğraşmalarına rağmen olayı suçüstü hükümlerinden çıkartır.

Bütün bu yukardanberi anlattılan olaylar zinciri Silifke'de gerginliği son haddine çıkarmıştır. Adalet Bakanlığına çekilen yıldırım telgraf şimdilik cevapsızdır. Savcının bu davranışı basit bir dostluk sonucu olarak eski br sabıkalıyı kayırmak mıdır? Yoksa altında başka sebepler de var mıdır? Ayrıca, bir savcının bir dostunu kanun hilâfına korumak yetkisi olabilir mi? Bu soruların cevabı tektir ve bellidir.

Silifke'de sürüp gelen savaş budur. Bütün teorilerin, bütün lâfların dışında, gerçek br savaştır. Uzak yakın tehlikeleriyle, umutları umutsuzluklarıyla, *etiyle* kemiğiyle bir *ilerici - gerici* savaşıdır. Anadolunun güneyinde, küçük, basit bir toprak parçası üzerinde...

Kendisini kanunlar üstü biri sanan Silifke Savcısına şunları sormak gerek:

1 — Belediye sınırları içinde işlenen bir suçtan dolayı hemen polise müracaat edilir ve o anda sanık da karakola getirilirse bu suçüstü müdür değil midir?

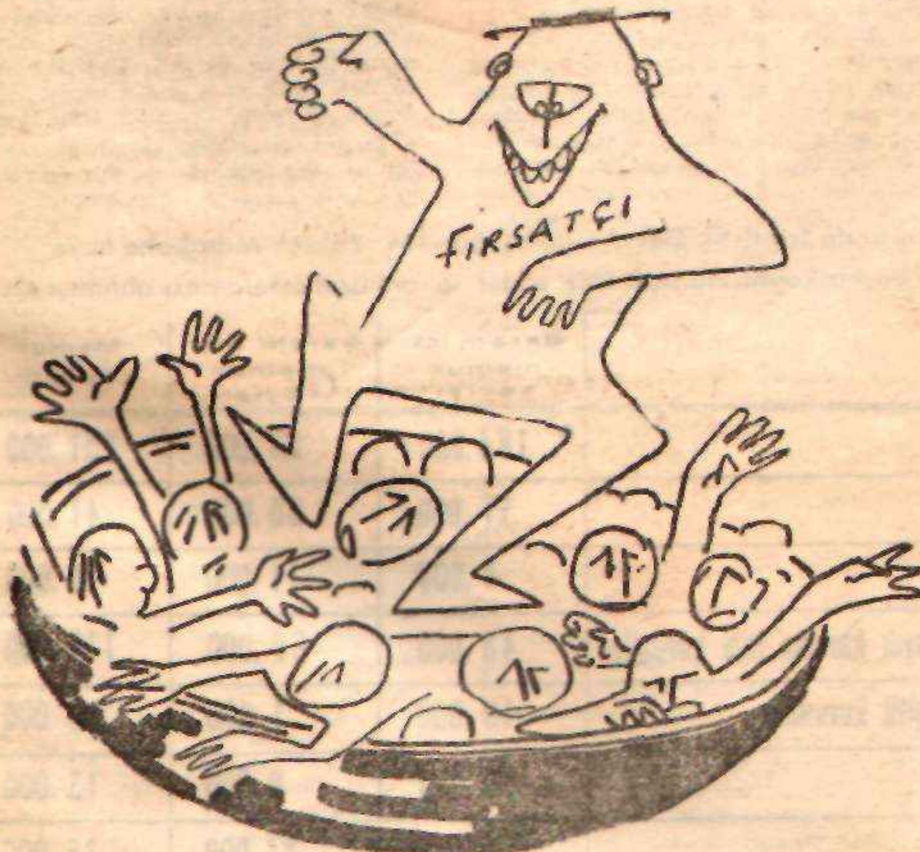
2 — *Suçun saat 21 de işlenmiş ol*ması zabıt varakasının polis tarafından o anda tanzim edilmesine engel midir?

3 — *Savcı, 29 Haziran cuma günü* saat 21.10 da suçu ve tarafları haber alır almaz telefonla polise «zabıt tutmayın, hiç bir muamele yapmayın. Sanığı serbest bırakın» demiş midir, dememiş midir?

4 — Ertesi günü sabahın erken saatlerinde yeniden polis karakoluna giden dâvacı ve tanıkların 3005 sayılı kanuna ek talimatname hükümleri hilâfına mufassal ifadelerinin alınması ve böylellikle zabıt varakası tanzimini öğleye kadar sürdürülmesine çalışılmış mıdır?

5 — Savcı 3005 sayılı kanuna ve ek talimatnameye göre sanığı derhal sorguya çekmekle görevli olduğu halde bundan imtina ederek gittiği ve saat 16 da kendisini uyarmak için evine kadar gelen dâvacıya «Evrakı pazartesi günü (iki gün sonra) sanığın ifadesi alınmak üzere karakola iade edeceğiz» demiş ve şimdi niçin aynı şeyi yapmıyorsunuz sorusuna *karşılık olarak:* «Yapmıyorum, buyurun gidin» demiş midir dememiş midir?

Silifke'de olaylar bitmemiştir. Bitmesini gerektiren görünüşde inandırıcı hiç bir şaret yoktur. Bitmesi için bu olayların *nedenlerinin kökünden* hallledilmesi gerekir ki bu, artık meselelerin ilerici gençlerin büyük çabaları sahasından çıkıp bütün olarak ele alındığı, bir genel politikanın sonucu olacaktır ancak. Gelecek yazımızda olayların devamını verecek ve başka donkişatlar göreceğiz.

«KAYNAŞMIŞ BİR KÜTLEYİZ»

Gerçekler, Demokrasi, Milliyetçilik...

Bitirdiğimiz ders yılında, Samsunun kenar mahallelerindeki okullardan birinin, bir sınıfındaki kırk öğrencinin aile ve ev durumları şu idi:

Yirmiikisinin evinde, aydınlatma aracı olarak, gaz lâmbası kullanılıyor... Otuzsekizinin evinde su yok... Otuzaltısının ailesi köyden göçüp gelmiş... Kulübelerde —ev diyemiyorum— kira ile oturanların sayısı on sekiz... Beşinin evinde yüznumara yok. Dokuz öğrenci, babasını bir ve daha çok yıldan beri görememekte... Onbirinin babası işsiz, iş aramakta...

Kenar mahallede oturan rasigele kırk kişinin dramını gösteriyor yukardaki rakamlar...

Bir kentin içinde gaz lâmbası yakanlar... Yüznumarasız olanlar... Susuz evler... *Oturdukları kulübeye kira ve*renler... İstanbulda, Ankarada belki karın tokluğuna çalışan babalarını bir ve daha çok yıldan beri göremiyen *çocuklar... İşsiz aile başkanları...*

★

Bu gerçekler, bu ülkedeki okurlara, zenginlere bir hançer gibi saplanmalıdır... Ve bunun acısıyla inim inim inlenilmelidir... Hükûmet, bu denli utanç verici durumlara son vermek için umar aramalıdır. Duracak dakikamız yoktur. Bunu böyle bilmeliyiz.

Ne yazık ki, gerçekleri görmemek için, okumuşlar, zenginler, gelip geçmiş hükümetlerin çoğu gözlerine perde çekmişler, görmemezlikten gelmişler... Başlarını, çöllerinin kumuna sokmakla kurtulabileceklerini sanmışlardır. Sanmaktadırlar! Geniş çiftlikleri, kat kat gökdelenleri, maroken koltukları dünyalarını doldurmuştur...

★

Bu gerçekleri söyliyenlere de; demokrasiden, milliyetçilikten şal gömlekleri giyip, saldıranlar süregelmektedir... Giydikleri şal gömleklerin altındaki çirkin derilerini saklıyabildiklerini sanmaktadırlar belki...

Demokrasi türküsünü dillerinden düşürmiyenlere, demokrasiyi geveleye geveleye posasını çıkaranlara şunu anlatalım: Biçimselciliğe biz önem vermeyiz.. Biçimsel demokrasi değil, tam demokrasi istiyoruz... Demokrasinin yalnız siyasi anlamını denemeye kalkınca, görüyoruz ki, demagoji yapmış oluyoruz. Demokratik yaşıyabilmek için, halkın öncelikle gereksinimi ikdisadi bağımsızlığıdır... Ki, ondan sonra demokratik düzeni kurabileceğiz...

★

Bu gerçekleri söyleyince, sözde milliyetçiler bağırmıya başlıyorlar. Boşa yorulmasınlar. Ça*ğımızın milliyetçilik anlayışı,* insanın insana sömürülmemesi, bireylerin kazançlarının birbirine benzemesi, kazanç için olanaklardan birlikte yararlanılması demektir... Eğer böyle bir düzenden yoksun isek, birlik örgümüz kopmuş demektir. Böyle bir toplumda, kaderde, kıvançta, tasada ortaklık olamaz... Biz bunu biliyoruz ve diyoruz ki, ırkçılık milliyetçilik olamaz... Ve gene diyoruz ki, çıkarcı, sömürücü, bağnaz bir bölük olsa olsa milliyetçilik düşmanı olabilir...

Milletin bir bölüğü! aç, topraksız, ışıksız, konutsuz ve yurt içinde göçmen iken: ulusal ekonomiyi ellerine geçiren azınlığın (mutlu azınlık demiyorum, çünkü mutlu sözcüğüne yazık olur. Olsalar olsalar duygusuz olabilirler.) Har vurup, harman savurması, günlüğü bir memurun ayda aldığından kat kat fazla iken, onun kadar vergi vermemesi, çoğunluğu sömürmesi... Ve bu yaşamı sürdürüp gitmek istemesi millet düşmanlığıdır.

Eğer bunlar ve yardakçıları, oluyorlar... Yalancıktan da yüzleri kızarmaz böyle kimselerin... Kimbilir, kaç göbek ilerisinden beri süregelmiştir de alışmışlardır yalana dolana...

Behzat Ay

MEMURLAR BEKLİYOR!....

Devlet personel rejimini kökünden düzeltmedikçe ve devlet memurlarını lâyık oldukları refah seviyesine çıkartmadıkça, plânlı kalkınma hamlesinin başarıya ulaşacağını sanmak fazla iyimserlik olur. Fakat, ne yazık ki yeni kurulan hükûmet de, bundan öncekiler gibi, devletin personel dâvası üzerinde gereken ciddiyetle duracağa benzemiyor... Aşağıdaki yazıda memurların durumunu ve Devlet Personel Dairesinin bugüne kadar yaptığı çalışmaları okuyacaksınız

Programdaki eksiklik

Yeni koalisyon hükûmetinin parti gruplarına ve nihayet parlâmentoya sunmak üzere hazırladığı programı ellerine alanlar, birbiri ardına yamanmış fikirlerden ibaret böylesine insicamsız ve heyecansız bir vesikada bile, devlet personeline ayrılan yerin azlığı ve yetersizliği karşısında şaşırdılar. Program, devlet personeli konusunda yuvarlak deyimler kullanmakta ve Türkiye için hayatî önemi olan bu konuyu âdetâ «geçiştirmektedir». Hattâ, bu arada maaşlardan ve maaş rejiminden hiç bahis olmaması, «geçiştirme» duygusunu kuvvetlendirmekte ve kafalarda ister istemez bazı istifhamların uyanmasına yol açmaktadır. Personel konusundaki kısa paragrafı okuyan memurlar, vaadedilen % 15 zamların başına, geçen yıl olduğu gibi, bu yıl da bir kaza gelip gelmiyeceğini kendi kendilerine gayet haklı olarak soracaklardır. Yeni hükûmet programı, personel meselesine, «menfi» taraftan âdetâ memurlara ihtarda bulunan edayla başlamaktadır: «Devlet personel politikasında ilk prensibimiz, memurun kabunların emrinde ve milletin hizmetinde zife ve sorumluluk duygusu içinde çalışmasını sağlamak olacaktır.» Programın personel rejimi bakımından söyledikleri, «kifayetli ve verimli bir personel sistemi kurmak hususunda kararlıyız» demekten ibaret kalmakta ve personel sisteminin bütün meseleleri arasında ancak «açık müsabaka imtihanı» na dokunulmaktadır. Oysa, başta maaşlar ve ücretler olmak üzere, Türkiye'deki personel rejiminde en çabuk yollardan çözüme bağlanması gereken sayısız mesele vardır. Elbette, bütün bunların bir çırpıda ortaya konulup sürekli esaslar hâline getirilmesi beklenemez. Millî Birlik Komitesi zamanında kurulan Devlet Personel Dairesi, meseleler üzerindeki çalışmalarını bir hayli ilerletmiş ve ana yönleri azçok bulmuştur. Hükûmetten beklenen şey, özellikle maaşlar ve memurların sosyal durumları konusunda daha açık ve belirli ifadeler kullanmasıydı. Devlet Personel Dairesi, kuruluş ve hükûmet mekanizması içindeki yetkileri bakımından zaten başlangıçtan beri bazı ilgisizlikler ve imkânsızlıklar içinde kıvranmaktadır. Başında ve kadrosunda bulunan çok değerli kimselere rağmen, Devlet Personel Dairesi, meselâ Devlet Plânlama Teşkilâtının gördüğü ilgiyi ve önemi görmemiştir. Son yılların tılsımlı kelimesi hâline gelen «plânlama», hükûmetin, parlâmentonun ve halk oyunun dikkatini başka alanlara çekmekte, bu arada, «plânları uygulayacak olan mekanizma», yani devlet teşkilâtı ve bu teşkilâtta çalışanlar üzerinde gereken dikkatle durulmamaktadır. Bu bakımdan, idarî reorganizasyon ve personel reformu çalışmalarının son derece hızlandırılarak olmazsa Beş Yıllık Plânın uygulama yıllarına yetiştirilmesi şarttır. Böyle bir tutum ise, hükûmetin bu konular karşısında gereken ilgiyi ve özellikle heyecanı göstermesiyle mümkündür. Oysa, Parlâmentodaki ve dolayısıyla hükûmetteki çoğunluk, bir zamanlar pek moda olan «memur düşmanlığı» zihniyetinin ve «milletin memurlar elinden çok çekmekte olduğu» kanaatinin sempatizanlarıyla doludur. Geçen yıl sonunda yüzde onbeşlerin başına gelenler, Demokrat Partinin muhalefet yıllarında yerleştirmiş olduğu bu tutumun hâlâ ortadan kalkmadığını açıkça ortaya koymuştur. Parlâmentodaki siyasî kuvvetlerin ağırlık merkezi toprak sahiplerine kasaba eşrafına ve küçük şehir avukatlarına doğru kaydıkça, memur meseleleri daima ikinci plâna itilmektedir.

Maaşlar 968 liradan başlamalı

Oysa, memur konusu ve özellikle maaş meselesi, mutlaka biran önce ele alınması ve bugünkü kargaşalıktan kurtarılması gereken bir dâva hâline gelmiştir. Devletin çalıştırdığı kimselere ödeyeceği maaşlar ve ücretler bakımından Türkiyede bir ara yapılmasına çalışılan ve büyük ölçüde başarılan «birleştirme» işi artık tekrar çığırından çıkmış, memurlara verilen maaşlar tam bir karışıklığın içine girmiştir. İkinci Dünya Harbinden önce çıkarılan 3656 ve 3659 sayılı barem kanunları Genel Bütçe içindeki dairelerle, katma bütçeli daireleri, belediyeleri, özel idareleri ve iktisadî devlet teşekküllerini temelli esasları olan bir personel politikası etrafında birleştirmişti. Fakat, o zamandan beri, bu barem kanunlarının bazı maddelerini değiştirmek için getirilen tâdiller 100'ü aşmaktadır. İkinci Dünya Harbiyle birlikte, hayat şartlarında beliren pahalılanma uzun bir süre devlet maaşlarına hiç aksetmemiş, aksettikten sonra ise, maaşların artışı hayat pahalılığındaki artışı asla tam bir şekilde takip etmemiştir. 1938'denberi hayat on misli pahalılandığına, hattâ bazı endekslere göre bu nisbet onikiye veya onüçe çıktığı hâlde, memur maaşlarındaki artış çok geride kalmıştır. Öyle ki, 1938'de 600 lira olan en yüksek memur maaşı, bugün ancak 2.400 liradır. Tabiî, daha aşağı kademelerdeki memur maaşlarının artışı biraz daha hızlı olmuştur; çünkü, çalıştırılanlara para vermekte ne derece kıskanç davranılırsa davranılsın, belli bir seviyenin altına inmek insanlık ve vicdan ölçülerine sığmamaktadır. Bu sebeple, 1938'de tutarı 50 lira olan en düşük memur maaşı, bugün 360 liraya çıkabilmiştir. Fakat, yalnız en düşük maaş değil, bütün memur maaşlarının çok büyük bir çoğunluğu, yine de asgarî geçim şartlarının altındadır. Meselâ, İstatistik Genel Müdürlüğünün 1961 yılı için yayınladığı perakende eşya fiyatlarına bakılırsa, evli ve iki çocuklu bir memurun Ankara'da geçinebilmesi için, ayda asgarî 968 lira gerekmektedir. Oysa, bu kadar para alabilenler, Türkiyedeki bütün devlet memurlarının ancak yüzde 9'unu teşkil etmektedir. O hâlde, dönen değirmenin suyu nereden geliyor?

İmtiyazlı 212 bin memur

Hayat pahalılığı ile maaşlar arasındaki dengesizliğin, Türkiye'de memur suiistimallerinin artışında büyük ölçüde rol oynadığı şüphesiz. Eline birkaç yüz lira para geçen, buna karşılık koca bir aileyi geçindirmek zorunda bulunan bir memurun, önüne çıkan suiistimal fırsatlarına her zaman karşı koyabilmesini beklemek, insanları tanımamak veya dürüst insanın iradesine olduğundan daha fazla kuvvet atfetmek olur. Fakat, bütün bunlara rağmen, Türk devlet idaresindeki suiistimal miktarı bütün yabancı uzmanları hayrette bırakacak kadar azdır; daha doğrusu aynı şartlar içinde bocalayan başka bazı memleketlerde görülen nisbetlere henüz ulaşmamıştır.

Türkiye, memurlarına asgarî bir hayat seviyesi sağlayabilmek için çok daha başka yollara başvurmaktadır. Bu yolların bazısına bizzat devletin kendisi girmekte, bazısını ise işlek muhayyileli ve parlak zekâlı memurların ve idarecilerin kendileri bulmaktadır. Bütün amaç, genel bütçe içindeki kurumlardan ve katma bütçeli dairelerden dışarıya doğru olan sızışı önlemek ve devlet personelinin elden çıkıp başka yerlere gitmesine engel olmaktır. Bu sızış önce normal devlet dairelerinden iktisadî devlet teşekküllerine doğru o[illegible] arkasından bu teşekküller de duruma hâkim olamadıkları için özel teşebbüs devlet elindeki en değerli elemanları çekmeğe başlamıştır. Böylesine kuvvetli bir genel gidişe karşı, Devletin hâlâ elinde memur tutabilmesi gerçekten hayretle karşılanacak bir noktadır. Bunun sebeplerini çeşitli yönlerde aramak mümkün. Bir defa, Türkiye'de eskiden beri şerefli bir iş sayılan «devlet hizmeti» geleneği henüz ölmemiştir. İkincisi, devlet hizmeti, devamlılığı, güvenliliği, ilerisi için sağladığı rahatlıklar ve bazı çevrelerde hâlâ muhafaza ettiği itibar dolayısiyle bir

Daire
Devlet Plânlama Teşkilâtı
Cumhurbaşkanlığı
Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğ[ü]
Basın, Yayın ve Turizm Bakanlı[ğı]
Diyanet İşleri Başkanlığı
Karayolları Genel Müdürlüğü
Başbakanlık
Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğ[ü]
İstanbul Üniversitesi
Ankara Üniversitesi
Ticaret Bakanlığı
Dışişleri Bakanlığı
Maliye Bakanlığı
Millî Eğitim Bakanlığı

BAREMLİ MEMURLAR NİSBETİ: Baz[...] şan memurların yüzde kaç. Barem [...] nun hazırlanışında istatistik Genel [...] çe gerekçesinden ve başka kaynak[...] ların ortalaması alınmıştır)

MEMUR SAYISI: Bu tablonun hazırlanışında istatistik Genel Müdürlüğünden Yüksek Murakabe heyetinden, 1962 Bütçe gerekçesinden ve başka kaynaklardan elde ediler rakamların ortalaması alınmıştır

Daireler	Barem içi memur sayısı	Barem dışı memur sayısı	Memur toplamı
Genel Bütçe İçindeki Daireler	184.000	67.000	251.000
Katma Bütçeli Daireler	17.000	30.000	47.000
Döner Sermayeli Daireler	4.000	11.000	15.000
İktisadi Devlet Teşekkülleri ve 3659 sayılı kanuna tabi kurumlar	48.000	68.000	116.000
Hiç bir ücret rejimine tabi olmayan çeşitli kurumlar	18.000	1.000	19.000
Özel İdareler	5.000	8.000	13.000
Belediyeler	8.000	27.000	35.000
Genel Toplam	284.000	212.000	496.000

	Baremli Memur Nisbeti
	% 0
	% 0.5
...lüğü	% 3.3
...nlığı	% 9.8
	% 16
	% 21
	% 22
...rlüğü	% 35
	% 44
	% 56
	% 59
	% 66
	% 77
	% 90

Bazı devlet dairelerinde çalı-
em Kanununa tâbi? (Bu tablo-
rel Müdürlüğünden, 1962 Büt
naklardan elde edilen rakam

çok kimseyi kendine çekebilmektedir.

Fakat, bunlar dışında, maaş azlığına rağmen, memurların ve özellikle yüksek memurların hâlâ neden devlet hizmetinde kalabildiklerini başka yollarla da izah etmek mümkündür. Herşeyden önce, şurasını belirtmek gerekir ki, barem kanununda gözüken maaşlar, birçok memurun fiilen eline geçen parayı ifade etmekten uzaktır. Meselâ, «Türkiye'de en yüksek memurun maaşı 2.400 liradır» denildiği zaman, bunun içine o yüksek memurun çeşitli yollarla elde ettiği ek görev maaşları, temsil masrafları, makam ödenekleri, yolluklar vs. dahil edilmemektedir. Aynı şekilde, orta kademelerdeki memurların çoğunu da baremin içinde düşünmek ve aldıkları maaşların düşüklüğüne bakarak şaşırmak doğru olmaz. Barem maaşlarının düşüklüğü, Türkiye'de «barem sisteminin» dışında kalan yepyeni bir maaş ve ücret rejiminin doğmasına yolaçmıştır. Bugün, devlet hizmetinde çalışan aşağı yukarı 496.000 kişinin ancak 284.000'i barem kanunlarına tâbidir. Geriye kalan 212.000 kişi çeşitli yollarla barem çerçevesini kırmakta ve aldıkları maaş veya ücret bakımından azçok bir rahatlığa kavuşmaktadırlar.

Açıkgözler ve pısırıklar

İşte asıl korkunç olan durum da budur. Devlet için çalışanlar, çeşitli daireler ve kurumlar bünyesinde aşağı yukarı aynı işleri gördükleri ve kurumlar bünyesinde aşağı yukarı aynı işleri gördükleri ve aşağı yukarı aynı derecede yoruldukları hâlde, birbirlerinden çok farklı maaşlar almaktadırlar. Bazısı, barem içinde olduğu hâlde, bir, hattâ iki üç yolunu bulup barem maaşının çok daha fazlasını eline geçirebilmektedir. Bazısı ise, bizzat devletin önayak olduğu bir akımdan faydalanarak, barem dışındaki sürlü yollardan birini tutturmuş ve barem içindeki meslekdaşlarının aldıklarına alayla bakmağa imkân verecek kadar yüksek ücretlere kavuşmuştur. *Öyle ki,* bugünkü devlet personeli, «açıkgözler» ve «pısırıklar» diye ikiye ayrılmıştır. Daha doğrusu, yolunu bulup durumlarını düzeltenler, hâlâ bareme bağlı kalan, «gözlerini kapayıp vazifesini yapan» ve devletin vereceği genel maaş artışlarına ümit bağlayan kimselere «pısırıklar» gözüyle bakmağa başlamışlardır. Bu şekildeki tatbikat, devlet bünyesi içinde *artık* çok *yaygın hâle geldiği* ve önemli kademelerde bulunanlar «pısırıklar» kategorisinden çıkıp «açıkgözler» kategorisine geçtikleri için, durumun nekadar feci olduğunun idarenin yüksek kademelerinde duymak ve buna çözüm yolları aramak her zaman mümkün olmamaktadır. Durumlarından memnun olanlar, herkesi de aynı yollardan faydalanır farzetmekte, böylece koskoca devlet mekanizması aksaklıklar, haksızlıklar, çekememezlikler, kayırmalar, dengesizlikler ve ilgisizlikler ortasında yuvarlanıp gitmektedir.

Müsteşar mı, işçi mi?

Türkiyedeki maaş rejimi çeşitli noktalardan *patlak vermiştir. Bir* «D ve E cetveli» hikâyesi vardır ki, bunun açtığı kapılar ve imkân verdiği kullanılış usûlleri dünyanın dört bir tarafından gelen değme personel uzmanlarına parmak ısırtmaktadır. D cetveli «devamlı hizmetliler» içindir ve başlangıçtaki amacı bekçi, odacı, bahçıvan gibi kimselerin çalıştırılabilmesine imkân vermektedir. Bunlar, fikrî çalışmadan çok, bedenî çalışma gösteren kimselerdir ve gördükleri işin mahiyeti gereğince barem kanununa tâbi tutulmalarına imkân yoktur. E cetveli ise «geçici hizmetliler» içindir; kuruluşundaki amaç, devlet dairelerine devamlı olarak lâzım sayılmayan ve gördükleri iş bittikten sonra hizmetten ayrılmaları gerekecek olan kimseleri bareme sokmadan çalıştırabilmektir. Fakat, zamanla bu iki cetvel de başlangıçtaki amaçlardan hayli uzaklaşmış, hem fikrî çalışma yapan, hem de devamlı olarak devlet hizmetinde kalan bazı kimseleri, barem kayıtları içinde kalmaksızın istenilen ücretle çalıştırabilmenin ve dolayısıyla kolayca eleman bulmanın birer yolu olarak kullanılmağa başlanmıştır. Aslında barem rejimine tâbi tutulması gereken kimseleri, barem kayıtlarına tâbi olmaksızın çalıştırabilmenin yolları bunlardan ibaret değildir. Özel teşebbüsün devletle rekabeti o hâle gelmiştir ki, meselâ mimarlık, mühendislik gibi teknik alanlarda bareme sâdık kalmak kimsenin aklından bile geçmemektedir. *Devlet hizmetinde çalışan* bu çeşit personel «Yevmiyeli Teknik Personel Talimatnamesine» göre ücret almaktadırlar.

D cetvelleri, E cetvelleri ve Teknik Personel Talimatnamesi, devlet personelinin maaş rejimini iyice çığırından çıkartmıştır. Meselâ, 27 Mayıs bütün kirli çamaşırları ortaya döktüğü zaman, Bayındırlık Bakanlığı Müsteşarının 123 lira yevmiyeli bir «işçi» *olarak gözükmesi kimseyi şaşırtmamıştır!* Ama, açılan bütün bu kapılar da kâfi gelmemektedir. Şimdi, yavaş yavaş devlet teşkilâtı içine yayılmağa başlayan yeni bir usûl de «mukaveleli personel» usûlüdür. Bu, eskiden, sadece yabancı uzmanlar için kullanılırdı. Şimdi ise, yeni kurulan devlet dairelerinden bazıları, meselâ Devlet Plânlama Teşkilâtı ve Atom Enerjisi Komisyonu, mukavele ile yerli uzman çalıştırmak hakkını elde edebilmekte ve istedikleri ücretlerde tamamiyle serbest olabilmektedirler. Bunların dışında, Ortadoğu Teknik Üniversitesi gibi bazı öyle devlet kurumları vardır ki, bunlar personel ücretleri bakımından hiçbir kanunun hükmüne tâbi değildirler ve çalıştırdıkları kimselere istedikleri gibi ücret verebilmektedirler. Aralarında 7—8.000 liraya kadar maaş verenlere rastlanmaktadır.

120 milyonun hikâyesi

Barem rejimindeki maaş azlığından kaçabilme yolları, bunlardan ibaret değildir. Bir Maliye uzmanı, Türkiye'deki devlet memurlarının maaş dışında tam otuziki yoldan *para alabileceğini hesaplamıştır.* Bunlar içinde en başta gelenler ek görev ve vekâlet maaşlarıdır. Hükûmet doktorunun aynı zamanda ortaokul öğretmeni, üniversite profesörünün aynı zamanda falanca idarenin uzmanı olması veya bir Maliye memurunun aslında zaten bulunmayan bir kimseye «vekâlet» etmesi Türkiye'de hiç de az rastlanan bir durum sayılamaz. Bütün devlet idaresi bir bütün olarak ele alındığı zaman, «kanunî kadrolar» ile «fiilî kadrolar» arasındaki açıklığın 40.000 civarında olduğu anlaşılır; başka bir deyimle, 40.000 memur, ek görev ve vekâlet yoluyla kendi maaşından fazla maaş almaktadır. Bunların çoğu, aslında, düşük olan maaşları biraz daha arttırabilmek için başvurulan canbazlıklardır ve esaslı bir ücret reformu yapıldığı zaman bu şekilde israf edilmekte olan 120.000.000 lirayı daha âdil bir sistem için kullanmak mümkün olabilecektir. Bazı daireler, «L» cetvelinden yeni kadro almaları mümkünken yapmamakta, mevcut sıkışık kadroları kendi elemanları arasında üst üste dağıtmakta fayda görmektedirler.

DEVLET KURUMLARINDA BAREM DIŞI MEMURLAR: 3659 *sayılı İktisadî Devlet Teşekkülleri Barem Kanununun olanaklarından faydalanılarak* «müteferrik müstahdem» adıyla personel kullanan kurumlar ve barem dışı personel nisbetleri:

Kurumlar	Barem dışı Personel
Kömür Satış ve Tevzi Müessesesi	% 98.8
Türkiye Zirai Donatım Kurumu	% 96.7
Türkiye Demir ve Çelik İşletmeleri	% 92.3
Toprak Mahsulleri Ofisi	% 92
Et ve Balık Kurumu	% 89
Etibank	% 84
T. C. Emekli Sandığı	% 82.2
T. C. Ziraat Bankası	% 75
Sümerbank	% 73

Öte yandan, kadrosuzluk yüzünden terfi edemeyen aşağı yukarı 10.000 memur mevcuttur.

Baremdeki *maaş düşüklüğünü* kapatabilmenin yolları arasında yollukları da unutmamak gerekir. Belli bir şehirde çalıştığı hâlde, maaşını başka bir şehirdeki kadrodan alan, dolayısıyla yılın oniki ayında da faziladan yolluğa hak kazanan memurlar çoktur. Hattâ, bunlara, böyle dolambaçlı yolları bizzat önlemeğe çalışması gereken Maliye Bakanlığının bünyesinde sık sık rastlamak mümkündür.

Ayrıca, bazı hizmetlerde çalışanlara ödenen fazla mesai ücretleri ile çeşitli adlar altında sağlanan ödenekler de maaşlar ve ücretler arasındaki dengesizlikleri arttırmakta büyük rol oynamakta, kimin, ne zaman, ne aldığı pek bilinmemektedir.

Göz yummak

Durumun bu şekilde devam edip gitmesinde büyük mahzurlar görmeyenler de yok değildir. Daha çok parlâmento çevrelerinde *rastlanan* bu düşünce sahiplerine göre, aslında memurlar «işlerini uydurmuşlardır» ve bugünkü sistemden pekâlâ memnundurlar. Tabiî, bu düşünce sahipleri, kendilerinin temas edemedikleri küçük memurları ve baremin bir köşesine sıkışıp kalmış insanları unutmaktadırlar.

Özellikle, ilk okul öğretmenlerinin eline geçen para çok azdır. 70 bin öğretmenden 40 bine yakını, ayda ancak 300 lira civarında net maaş almaktadır. Geri kalan 20 bin öğretmenin maaşı 347 — 428 lira hudutları içinde kalmaktadır. Eğitmenlerin durumu *ise daha acıklıdır. Sağlık personelinin maaş*ları da tatminkâr olmaktan çok uzaktır.

C.H.P. seçim beyannamesinde Turhan Feyzioğlunun ısrarıyla, öğretmenlere ödenek verilmesi vaadi yeraldıysa da bu vaad şimdi unutulmuştur. Hükûmet programında, «öğretmenlik mesleği cazip hâle getirilecektir» gibi, boş bir lâfla yetinilmektedir. Sağlık personeli için bu dahi söylenmemiştir. Hükûmet ve Parlâmento düşük maaşlı memurların sıkıntılarını görmemekte, hesaplarını işini uydurmuş bulunan memurlara göre yapmaktadır.

Memur kütlesi içinde böyle bir memnunlar zümresinin bulunduğu farzedilse bile, bu memnunluğun başkalarını kızdırmak ve kıskandırmak pahasına elde edildiği akıldan çıkarılmamalıdır. Türkiye, azçok birleştirilmiş *ve ortak esaslara bağlanmış bir maaş* rejimine şiddetle muhtaçtır. Bunun tam olarak başarılması ise, bütün devlet hizmeti içinde, birbirine benzeyen görevlerin anahatlarıyla sınıflandırılması, her görev çeşidi için ortak çalışma ve değerlendirme esaslarının tesbit edilmesiyle mümkündür.

Fakat, devlet personeli konusunda yapılacak reformları sadece maaş ayarlamasından ibaret saymamak gerekir. İşe almada müsabaka imtihanları usûlünün geliştirilmesi, Devlet Personel Dairesinin başlangıçta hiç olmazsa bazı görevler için «merkezî» imtihanlar yapabilmesi ve ondan sonra personeli daireler arasında dağıtması düşünülebilir. Sosyal alanda da yapılacak işler çoktur. Bugün, çocuk zammı, vs. yoluyla memurların ellerine geçen «sosyal ödenekler» gülünç denecek kadar azdır. Üstelik, *Emekli Sandığı kendisinden* beklenen «yardım» görevlerini gereği gibi yapamamakta, meselâ memurların kredi isteklerini zamanında karşılayamamaktadır. Bu bakımdan, Ordu Yardımlaşma Kurumunun ordu mensupları için başardıklarını memurlar için de yapabilecek bir sosyal yardım organının kurulması düşünülebilir.

Kalkınmanın teminatı

Türkiye'de devlet personelinin daha iyi yaşama şartlarına kavuşturulması için yapılacak reformları, *sarfedilecek gayretleri* ve harcanacak paraları, memleketin genel iktisadî ve sosyal kalkınma hamlelerinden ayrı düşünmek mümkün değildir. Bu alanda atılacak her adım, ilerideki yatırımların daha iyi kullanılmasını, israfların önlenmesini ve daha fazla verim sağlanmasını teminat altına almaktadır. Kaldı ki, Türk memurlarının çoğunluğu, şimdiye kadarki güç şartlar içinde Devlete karşı gösterdikleri bağlılıkla böyle bir ilgiye çoktan hak kazanmışlardır. Memur kadrosunun lüzumsuz yere şişirildiği de doğru değildir. Türkiyede devletin gördüğü işlerin çokluğu ve çeşitliliği gözönüne getirilirse, yarım milyona yaklaşan memur sayısı, devletin çok daha az görev yüklendiği memleketlere nisbetle fazla sayılmamalıdır. *Olsa olsa, çeşitli daireler arasındaki* görev yükünün ve personel imkânlarının kötü dağılışı bahis konusu olabilir. Dolayısıyla, Türkiye'de yapılacak bir idarî reformun, normal olarak, personel sayısını azaltmak değil, mevcut personeli görevler arasında daha iyi bölebilmek sonucunu doğurması beklenmelidir.

Şu noktayı da unutmamak gerekir: Devlet memurları lâyık oldukları ilgiyi görebilmek için kendiliklerinden harekete geçemez

likçe, dışarıdan onlara uzatılacak olan eller, hele Türkiye'nin siyasi şartları içinde, pek cömert olmıyacaktır. Toplum içindeki her zümre gibi, memurlar da haklarını kendi mücadeleleriyle elde etmek zorundadırlar. Yeni Anayasa, memurlara sendika kurmak hakkını vermiştir. Fakat, kanun için Anayasanın verdiği hakkı düzenleyen kanunun 1963 Ekiminden önce çıkarılması gerekmektedir. Parlâmentonun, başka birçok konularda olduğu gibi, bu konuda da en son dakikayı bekleyeceği aşağı yukarı muhakkak gibidir. Bu gecikmeyi önlemek maksadıyla şimdiden Parlâmento üzerinde baskıda bulunmak faydasız değil. Ama, bunu kim yapacak? Kanun çıkmadan memurlar teşkilâtlanamıyacaklarına göre, burada öncülüğün memur kütlesi dışından gelmesi gerekiyor. Birçok memleketlerde, memur sendikaları, bir genel iş konfederasyonunun üyesidirler. Türkiye'de de bu yola gidilmesi mümkündür. Onun içindir ki, Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu, ileride kendi üyeleri arasında yer alacak olan bir sendikalaşma hareketinin başlayabilmesi amacıyla şimdiden parlâmento üzerinde baskıda bulunmanın yollarını araştırmalıdır. Kollarıyla çalışanların kafalarıyla çalışanlara yaklaşması ve aralarındaki menfaat birliğini teşkilâtlanma yoluyla kuvvetlendirmesi kadar tabii birşey olamaz.

«FAKİR» MEMURLAR: Türkiyenin bugünkü hayat şartları içinde 600 lira ve daha aşağı maaş veya ücret alıp da geçinebilen insanlara «fakir» sıfatından daha uygun bir vasıf bulmak mümkün değildir. Oysa devlet kesiminde çalışanların büyük bir kısmı bu kategoriye girmektedir.

Daireler	600 lira ve daha aşağı maaşlılar	600 lira ve daha aşağı ücretliler	Toplam
Genel Bütçe İçindeki Daireler	151.000	66.000	217.000
Katma Bütçeli Daireler	13.000	22.000	35.000
İktisadî Devlet Teşekkülleri	34.000	39.000	73.000
Genel Toplam	188.000	127.000	315.000

600 lira ve daha aşağı maaş veya ücret alanların (315.000) bütün devlet memurlarına (496.000) oranı: Yüzde 63.5...

MAAŞ ELPAZESİ: Devlet memuriyetinde en düşük maaşla en yüksek maaş arasında oldukça geniş bir açıklığın bulunması çalışmayı ve mesleğe bağlılığı teşvik eden bir noktadır. Türkiyede 1938 yılında en yüksek maaş en düşük maaşın 12 misliydi. Şimdi bu nisbet 6,37ye düşmüş ve teşvik unsuru azalmıştır. Aşağıdaki tablo «maaş yelpazesi» denen bu nisbetin başka memleketlerdeki durumunu gösteriyor.

Memleket	En düşük maaş TL olarak	En yüksek maaş TL olarak	Maaş Yelpazesi
Almanya	TL. 722	TL. 10.530	14.57
Fransa	TL. 395	TL. 4.190	12
İngiltere	TL. 600	TL. 14.600	24.3
Türkiye	TL. 360	TL. 2.400	6.37

Eshabıkehf

Kurucular, «İkinci Koalisyon Hükümeti uzun ömürlü olacak» diyorlardı da, nedenini bir türlü anlıyamıyorduk. Aaa, çok basitmiş!.. Meğer Meclis yaz tatiline girecekmiş...

Uykuda geçen günleri ömürden sayarsak, doğru!

Yalnız, uzun sürecek bu uyku sonunda eshabıkehften biri çarşıya çıkacak olsa, acaba nasıl karşılanacak? Öyle sanıyoruz ki:

— Kande giden Dakyanus! sözüyle...

«Efendi ile uşağı»

Efendilik, İstanbul efendiliği değil! Uşaklık, günlük ekmeği için emeğini, gücünü, hattâ onurunu satmak değil! Bu efendilik başka efendilik, bu uşaklık başka uşaklık!..

İlerici bir Ankara gazetesi, toplumdan bir tip çiziyor: Bu zat, 1950'ye kadar DP'ye hizmet etmiş. 1950'de DP. bu zatın hizmetini unutmamış, tutmuş kendisini Ankara Belediyesi Meclis üyeliğine getirmiş. Bu zat 1955'te bu görevden ayrılmış. Ayrılırken nesi varmış bu zatın? Hiç!.. Yenişehir'de bir billûriye mağazası, Rüzgârlı sokakta bir Saray İshanı, onun çevresinde arsaları, Anafartalar'da bir Büyük Oteli, Telsizler'de arsaları, Gecik köyünde 30 dönüm arazisi, İmrahor'da tuğla işletmesi ve 2 adet kamyonu... İşte hepsi bu!..

Efendim, bu zat, tuğla ocaklarında çalıştırdığı işçilerin sigorta primlerini ödemiyormuş. Efendim, bu zat, işçileri sömürüyormuş. Efendim, bu zat, tuğla ocaklarında 8, 11, 12, 13, 14, 15, 16 yaşlarında çocukları çalıştırıyormuş. Hem de gözlerinin yaşına bakmadan! Efendim, bu zat...

Vay sen misin bunları yazan! Sen misin falanca beyi maşayla tutup gün ışığına çıkaran!.. Veryansın ediyorlar ilerici Ankara gazetesine: Marksist neşriyat, solcu neşriyat, v.s.......

Tabii, bütün suç gazetede! Böylesi uşakların böylesi efendileri yere vurulur mu?

Olay, bana, Voltaire'in Zadik'ini ansıttı. Zadik, Afrika'da, çıplak kadınlara saldıran maymunları tüfekle vurur, hani onları korumak için. Fakat kadınlar, «Vay, sen bizim kocalarımızı niçin öldürdün? diye Zadik'e saldırırlar!...

Övünebiliriz

Etibank bildiriyor: Yer altı servetimizin tutarı 80 milyar liraymış...

Bak, bu güzel işte!.. Yer üstü sefaletimizi gösterip, «Allah rızası için» diye yabancılara avuç açmaya kadar, yer altı servetimizi gösterip bol bol övünebiliriz...

S.O.S.

Zarurî Başbakan, Hükûmet Programı görüşülürken basını da huzur için göreve çağırdı.

Yani bu şu demektir: «Eğer bundan sonra İkinci Koalisyon Hükûmetine destek olmazsanız, siz bilirsiniz..»

Ama biz artık kuruşıklara aldırmadığımız için, bunu söyle anlıyoruz!

— Batıyoruz, S.O.S.!

Bizde bir kısım basının yüreği pek yufkadır. Biraz kâğıt, biraz ilân, biraz mürekkep, biraz döviz... Hemen başlarlar:

— Huzur içindeyiz, huzura kavuştuk, yaşasın huzur! demeğe.

Ama, belki bunların hiç biri olmaz da, basın:

— Huzur, huzur, huzur! diye tepinir durur, o da başka!

Politika ve Din

Eskiden (iyice eskiden diyemiyeceğim) din geçim yolu idi. Bugün bazılarının ağızlarının köpürmesi bu yüzdendir.

Şimdiyse politika geçim yolu... Politika din yerine geçti. Politikanın ne olduğunu bilenler, politikacının dininin ne olduğunu çok iyi bilirler.

Biz işte bu, dini bütünler elindeyiz!

Cezayir

(Zurnayla çalınır)

Referanduma katılanların yüzde 99.59'u «Evet» deyince, Cezayir bağımsızlığa kavuştu. Biz de hemen şıpınişi tanıyıverdik Cezayirin bağımsızlığını.

Cezayirde kan gövdeyi götürürken hiç sesimizi çıkarmıyorduk. Kurtuluş Savaşımızı dürüp, rafa koymuştuk...

Bu, bana bir fıkra ansıttı.

Vaktiyle lala, bir saat almış. Fakat okuması yazması olmadığı için de saatten anlamazmış. Bir yandan da, saatı olduğunu herkese gösterme isteğini yenemezmiş. Kimi görse:

— Seni saat kaç diye sorarmış.

Karşısındaki, sözgelimi:

— 10'a 10 var, dermiş.

Lala:

— Beniki de öyle...

indirirmiş.

Bu, her gün, her saat, her dakika böyle... Lala kimi görse:

— Seni saat kaç?

— 11...

Beriki de öyle...

Bir gün şakacının birinin şakacılığı tutmuş. Lala gene saati sorunca, adam:

— 36, demiş.

Lala gayet ciddi:

— Beniki de öyle, deyip, saati cebine yerleştirmiş.

İşte, fıkra bu!

Dondurma

«27 Mayıs hareketi donduruldu mu, dondurulmadı mı?»

Şimdi tartışma konusu, bu!

Şu Temmuz sıcağında böyle de soru sorulur mu? Elbette ki donduruldu.

Nazar boncukları

14'ler giderken:

— İhtilâli beraber götürüyoruz, demişlerdi.

14'lerden bazıları Türkiyeye gelmeğe başladı. Bütün gözler bunlarda şimdi...

Acaba, götürdüklerini getirdiler diye mi korkuluyor?

Yok canım, ne korkacaklar? Hükûmet alabildiğine kuvvetli şimdi...

Uyanmasın...

İşçiler Ereğlide büyük bir miting yapacaklardı. İnönü, bütün dilbazlığını kullandı, vazgeçirdi işçileri. Derken koalisyon dirildi, derken güven oyu, derken yaz tatili...

Verilen sözlerin hiç birinin gerçekleşeceği yok! Türk-İş'e bağlı sendikalar hemen kıpırdandılar:

— Verilen sözler tutulmazsa, işçiler gösteri yapacaklar!

Vay beyim vay! Bu kaçıncı tava geliş?

Ne demiş şair:

«Ağır çek kürekleri mehtab uyanmasın»

«Bir uykuyu bilmem neye dalan hâb uyanmasın»

Asayiş berkemal

Ankara'nın Bâlâ ilçesinde 2000 kişi:

— Adalet isteriz! Yurtta istibdat mı var? diye bağırdı.

Diyarbakırda halk, jandarma karakolunu bastı.

Siirtte eşkiyadan geçilmiyor.

Arazi ihtilâfı yüzünden Kayseride iki köy taş ve sopayla birbirine girdi.

Eh, bütün bunlar iyiliğe alâmet... Koalisyon hükûmeti rahat rahat yaz tatili yapabilir. Bari sızıp kalmasa da, olacakları görse...

Şah!

İkinci Koalisyondan sonra CHP Grupunda konuşan İnönü:

— Bu memleket medenî usullerle kalkınacaktır diyen bir partiyi temsil etmekteyim. Biz parti olarak, bu tezin karşısında olanlarla mücadeleye devam edeceğiz, buyurdu.

Satranç meraklısı İnönü, Vezirleri yedirip, piyonları Vezir yapmakta devam ederse, CHP nin bile bir gün, «Şah!» diyeceğini unutmamalı...

Bu ülkede artık, «Şah!» demenin günü geldi sanıyoruz!...

Zarf ve mazruf

Meclis kapısında iki seçmen konuşuyor:

— Böyle olacağını bilseydim, töbe gelmezdim..

— Niye?

— Birader, koskoca Meclisin içinde mebus bulunur mu? Denizde balık gibi kalmış zavallı...

Öteki güldü:

— Ben mebusumuzu değil, binayı görmeye geldim. Helâl olsun şu işçilere!... Böylesine bir bina yapan işçi, elbet bir gün içine oturtacak adamı da bulur!...

Hüseyin Korkmazgil

İNCELEME

Faşizmin Kalıntıları

(141 ve 142. Maddeler)

Türkiye'de, bugün, fikir hürriyetini geniş ölçüde sınırlandıran ve sosyal düşüncelerin zaman zaman komünizm'le damgalanmasına imkân veren hükümler, Türk Ceza Kanunu'nun 141. ve 142. maddeleridir. Bunlar yetmiyormuş gibi, «aşırı sol» dedikleri fikirlere karşı daha sert tedbirlerin alınmasını isteyenlerin çoğaldığı şu günlerde, 141 ve 142. maddelerin Milletlerarası Sözleşmelere, Türk Anayasasına ve Ceza Kanununun sistemine ne derece aykırı olduğunu bir defa daha belirtmekte fayda var. Aşağıdaki yazı, düşünce hürriyetinin karşısına dikilen engelleri bu üç açıdan inceliyor:

I – Milletlerarası Andlaşmalar karşısında 141. ve 142. maddeler:

Bir sözleşme

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 65 inci maddesinin son bendi «Usûlüne göre yürürlüğe konulmuş milletlerarası anlaşmalar kanun hükmündedir» diyor. Hattâ, bu andlaşmalar hakkında 149 ve 151 inci maddeler gereğince Anayasa Mahkemesine baş vurulması da ayni madde ile yasaklandığına göre, bu andlaşmalara kanunlardan daha fazla bir kuvvet tanındığı anlaşılmaktadır.

Bu açıdan bakılınca «İnsan Hakları ve Ana Hürriyetleri Koruma Sözleşmesi» hükümlerinin Türk Ceza Kanununun 141. ve 142 nci maddelerinden daha kuvvetli, daha hâkim hukuk kuralları oldukları anlaşılıyor. Gerçekten 19.Mart. 1954 tarih, 8662 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan bu andlaşma ve ek protokol, ayni gün yürürlüğe girmiş, bu suretle Anayasa Mahkemesinin murakabesi dışında —ve üstünde— bir kanun mahiyeti almıştır.

Demek ki, Türk kanunlarında «İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetleri ihlâl eden suçlar mevcut olmamak gerekir. Bu, bir felsefi sonuç, bir temenni değil, bir hukuki zorunluluktur.

«İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetleri Koruma Sözleşmesi» nin (bundan sonra sadece «Sözleşme» diye anılacaktır) 9, 10 ve 11 inci maddeleri her ferde istediği kanaata sahip olmak, kanaatlarını ifade etmek, ayni kanaatta olanlarla birlikte cemiyet kurmak ve kanaatlarını topluca açıklamak hürriyetlerini tanımaktadır. Sözleşme bu hürriyetleri mutlak ve genel bir anlamda tanımış, fikir ve kanaatlar arasında bir ayırma gözetmemiş, bazı düşünce ve kanaatları kanun dışı ilân etmemiştir.

Halbuki T. C. K. 141 ve 142 nci maddelerinin 1 nci fıkraları bir takım ekonomik, sosyal ve felsefî düşünce ve kanaatların açığa vurulmasını, yayılmasını ve bu düşünce ve kanaatlar etrafında teşkilâtlanmayı suç saymış, yasak etmiş bulunmaktadır.

Denebilir ki, «Sözleşmenin yukarıda zikredilen maddelerinin 2 nci fıkralarında, âkitlerin bu hürriyetleri kanunla sınırlama yetkileri tanınmıştır ve T. C. K. 141 ve 142 nci maddelerinin 1 nci fıkraları, Sözleşmenin tanıdığı yetki kullanılarak konulmuş sınırlamalardan ibarettir ve Sözleşmeye aykırı değildir.»

«Demokratik toplum»

Hemen ilâve etmek gerekir ki bu itiraz yerinde olmayacaktır. Zira Sözleşmenin 9, 10 ve 11 nci maddelerinin 2 nci fıkralarında tanınmış bulunan kayıtlama iki şartla bağlıdır. Gerçekten bu kayıtlamalar a) demokratik bir toplumda caiz görülen kayıtlamalar olmak, b) sözü geçen fıkralarda açıkça sayılan maksatlarla konulmuş ve bu maksatların sınırını aşmayan geçici sınırlamalar olmak zorundadır. «Demokratik toplum» demek, zamanın düşünce ve kanaatlarından hiçbirini kanun dışı etmeyen toplum demektir. Sözleşme'de kullanılan «Demokratik toplum» deyimi ile, her türlü kanaat ve düşüncenin açıklanma ve ifadesine, bütün siyasî partilerin kurulmasına, çalışmasına ve yaşamasına imkân veren düzenlerin kastedildiğinden şüphe edilemez.

Bir an için, T. C. K. 141/1 ve 142/1 in, kayıtlamalar için ileri sürülen ikinci şartın kapsamına girdiği, yani kamu güvenliği, kamu düzeni, genel sağlık veya genel ahlâk veya başkalarının hak ve hürriyetlerinin korunması mülâhazaları içinde düşünülmesi gerektiğini kabul edelim. Bu takdirde, âkitlerden hiçbirinin ülkesinde kamu güvenliğini, kamu düzenini, genel sağlığı, genel ahlâkı tehdit etmeyen düşünce, kanaat ve toplulukların yurdumuzda bir toplum felâketi olduğu sonucuna varırız ki, toplumumuzu siyasî rüştünü ispat etmemiş seviyeye düşüren bu sonucu gerek Anayasa, gerekse her fırsatta siyasi parti liderlerinin, yasama ve yürütme organları başkan ve mensuplarının ve Devlet Başkanının söylev ve demeçleri kesin olarak reddetmektedir.

Kaldı ki bu ikinci şart birinci şarta bağlıdır, yani «Demokratik toplum» deyimi ve imkânları ile birlikte düşünülmelidir. Bir sözleşmede kullanılan söz, deyim ve terimlerin anlamı üzerinde tereddüde düşülürse, tarafların maksatlarına, yani bu söz, deyim veya terime verdikleri mânaya bakılır. Çok taraflı andlaşmalarda ise çoğunluğun birleştiği mânaya itibar olunur. «İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetleri Koruma Sözleşmesi» ni imzalayan âkit tarafların «Demokratik toplum» teriminden maksatlarını anlamak için önce bu Sözleşmenin başlangıcına, sonra âkitlerin içinde yaşadıkları toplum düzenine bakmak gerekir.

Başlangıçta, âkit taraflar «Ayni telâkkiyi taşıyan ve ideal ve siyasî gelenekler, hürriyete saygı ve hukukun üstünlüğü hususlarında müşterek bir mirasa sahip bulunan Avrupa devletleri hükûmetleri sıfatıyla, Evrensel Beyannamede (Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 10 Aralık 1948 de ilân edilen İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi) yazılı bazı hakların ortaklaşa sağlanmasına varıyacak tedbirleri almayı kararlaştırarak aşağıdaki hususlarda anlaşmışlardır:» demek suretile ortak bir uygarlık plâtformu üzerinde bulunduklarını kabul etmişlerdir. Bu ortak uygarlık ise, bu çeşit fikir hürriyeti kayıtlamalarına imkân vermeyen Batı Avrupa uygarlığıdır.

Ayrıca, Sözleşmenin 64. maddesi üzerinde de durmak gerekir. Bu 64 madde aynen şöyledir:

«Bu sözleşmenin imzası veya tasdik belgesinin tevdii ânında her Devlet, Sözleşmenin muayyen bir hükmü hakkında, o zaman kendi ülkesinde meri olan bir kanunun bu hükme uygun bulunmaması nisbetinde ihtirazî kayıt koyabilir. İşbu madde umumî mahiyette ihtirazî kayıtlar konulması selâhiyetini bahşetmez.»

Türkiye Cumhuriyeti adına o zaman bu Sözleşmeyi imzalayanlar, imza ânında hiçbir ihtirazî kayıt ileri sürmemişlerdir.

Sözleşmeyi onaylıyan 6366 sayılı kanununun 2 ve 3 ncü maddelerinde ise, sadece 3 Mart 1924 tarih ve 430 sayılı Tevhidi Tedrisat Kanunu hükümleri saklı tutulmuş, başkaca bir ihtirazî kayıt ileri sürülmemiştir. Şu halde T. C. K. 141/1 ve 142/1 de saklı tutulmamıştır.

Demek ki, Türkiye Cumhuriyeti, bütün anti—demokratik kanun ve hükümleri, bu arada T. C. K. 141/1 ve 142/1 i ilga etmek ve hızla demokratik bir bünye edinmek yüklemi altındadır.

II – Anayasa karşısında 141. ve 142. maddeler

Hürriyetin özü

Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 8 nci maddesi şu genel ve mutlak kuralı koyuyor:

«Kanunlar, Anayasaya aykırı olamaz.»

«Şu hâlde, T. C. K. 141/1 ve 142/1 in Anayasaya aykırı oldukları anlaşılırsa, bu hükümlerin kaldırılması ve bu hükümlerin suç saydığı eylemlerin suç olmaktan çıkarılması gerekmektedir.

T. C. K. 141/1 ve 142/1, şu üç amaca yönelmiş cemiyetleri kurmayı veya sevk ve idare etmeyi veya bu üç amaçla propaganda yapmayı suç saymaktadır:

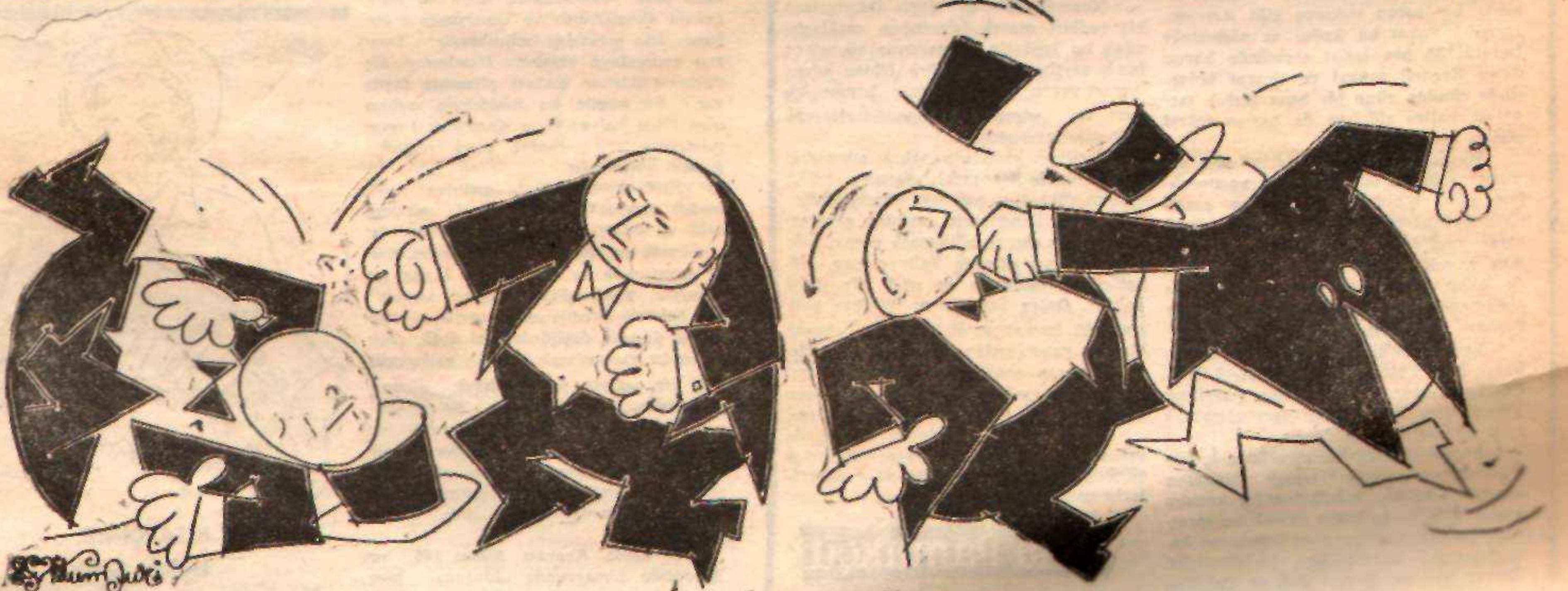
1. Sosyal bir sınıfın diğer sosyal sınıflar üzerinde tahakkümünü tesis etmek;

2. Sosyal bir sınıfı ortadan kaldırmak;

3. Memleket içinde müesses iktisadî veya sosyal temel düzenlerden herhangi birini devirmek.

Bu hükümler, 1961 Türk Anayasasının 20 nci, 56 ncı, 57 nci ve 155 nci maddelerine mutlak surette aykırıdır. Şöyle ki:

T. C. Anayasasının 20 nci maddesi «herkese» düşünce ve kanaat hürriyeti tanımakla yetinmemiş, ayrıca «herkes» in «düşünce ve kanaatlarını, söz, yazı, resim ile veya başka yollarla tek başına veya toplu olarak» açıklayabileceğini ve yayabileceğini açıkça belirtmiştir. Bu madde

BİTMEYEN KAVGA: POST KAVGASI

açıktır ve tanıdığı hak ve hürriyet mutlaktır.

Bu temel hürriyet, T. C. Anayasasının 11 nci maddesi gereğince, ancak Anayasanın özüne ve ruhuna uygun olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir ve her halde bu sınırlayıcı kanun «bir hakkın ve hürriyetin özüne dokunamaz.»

Halbuki T. C. K. 142/1, Anayasanın 20 nci maddesinin «herkese» yani her türlü düşünce ve kanaat sahibine mutlak olarak tanıdığı «düşünce ve kanaatlarını açıklama ve yayma» hürriyetinin özünü ortadan kaldırmıştır.

Anayasa düzeni değişmez mi?

T. C. Anayasasının 155 nci maddesi, Anayasanın değiştirilebileceğini kabul ve bunun usulünü tayin etmektedir. Bütün Anayasa maddeleri arasında değiştirilmesi mümkün olmayan tek hüküm, 9 ncu maddenin gösterdiği gibi, Devlet şeklinin Cumhuriyet olduğu hakkında 1 inci maddedir.

Şu halde istihsal düzenine, toplumun ekonomik ve sosyal yapısına, bu yapının içinde sosyal sınıfların karşılıklı münasebetine, memleket içinde kurulmuş iktisadî veya sosyal temel nizamlara ait bütün hükümlerin değiştirilebileceğini T. C. Anayasası, 155 inci maddesiyle kabul ve aynı madde ile bunun için bir usûl ve nisap tayin etmiştir.

Anayasa değişikliklerinin gerçekleşmesi için iki tarz, iki yol düşünülebilirdi. Değişikliği yapmağa cebren teşebbüs T. Ceza Kanununun 146 ncı maddesinin 1 inci fıkrası ile cürüm sayılmıştır. Bu suçun cezası idamdır.

İkinci yol, yani çok partili parlmanter demokrasi kuralları içinde, Anayasanın koyduğu usûl ve nisaplara uyarak 155. maddeye göre Anayasa değişikliğini elde etme yolu ise, fikirleri serbestçe yayma imkânına, bu fikirler, çevresinde serbestçe teşkilâtlanma hürriyetine ve çoğunluğu ikna fırsatına sıkı sıkıya bağlıdır.

Cebir ve şiddet kullanmağa teşebbüs etmeden, mevcut Anayasa düzeninin koyduğu kurallara ve usûllere uyarak, mevcut Anayasa düzenini değiştirmek, yukarıda belirtildiği gibi, mümkün ve meşrûdur; yani suç değildir. Değiştirmek mümkün ve meşru olunca, değiştirmeye teşebbüs ve bu teşebbüsün iptidaî safhalarından başka birşey olmayan kanaat ve fikirleri yayma eylemi de suç olmamak, mümkün ve meşrû sayılmak gerekir.

Sınıf iktidarı olmaz mı?

Acaba, bu düşünceler Anayasanın 3 ncü maddesinde geçen «milletin bölünmezliği» ilkesi ve 4 ncü maddesinde belirtilen «egemenliğin kullanılması hiç bir suretle belli... bir sınıfa bırakılamaz.» esası ile çelişmekte midir?

T. C. Anayasasının 3 ncü maddesi, T. B. M. M. nin kuruluşundan beri varolan bir ilkenin en son Anayasada devamından ibarettir. Bu da her türlü bölgeciliği, millî azınlık ve muhtariyet iddialarını reddeden «Misâkı Millî» ilkesidir. Bir taraftan mahallî mütegallibenin bölgecilik oyunlarına, bir taraftan azınlıkların muhtariyet taleplerine karşı, millî devletin kuruluş ve kurtuluş amacı olan bu ilke sınıfların ve sınıf esasına dayanan ekonomik, sosyal, politik düşüncelerin yayılmasına, engel olamaz. Hedefi, sevk maksadı bu değildir.

T. C. Anayasasının 4 ncü maddesi ise, egemenliğin kayıtsız, şartsız Türk Milletine ait olduğunu, milletin bu egemenliği Anayasanın koyduğu esaslara göre yetkili organlar eliyle kullanacağını ve egemenliğin kullanılmasının hiç bir suretle belli bir kişiye, zümreye veya sınıfa bırakılamayacağını belirtiyor.

Burada egemenliğin kullanılmasının belli bir sınıfa bırakılamıyacağı esası siyasî iktidarın bir sınıfın temsilcilerine bırakılamıyacağı anlamına gelmez. Çünkü, «egemenlik» ile «siyasî iktidar» aynı şey demek değildir. Anayasaya uygun olarak kurulmuş, sınıf esasına dayanan bir doktrin partisinin Anayasa ve seçim mevzuatı dairesinde ulaşacağı iktidardan onu men etmek yürürlükte bulunan T. C. Anayasasının ruhuna ve biraz aşağıda belirtileceği gibi, lâfzına aykırıdır.

Anayasa komisyonu raporunda pek güzel belirtildiği gibi, «Bu maddede Millî Mücadeleden beri Devlet yapımızın temelini teşkil eden millî egemenlik esası ve bundan çıkan sonuçlar düzenlenmektedir.» ve bu egemenliğin paylaşma kabul etmez niteliği belirtilmektedir. Yoksa iktidar her zaman bir sınıfın temsilcilerine verilebilir. Anayasada bunu önleyen hüküm yoktur. Nitekim, Türk İşçi Sınıfını temsil ettiğini ilân eden Türkiye İşçi Partisi vardır ve siyasî faaliyette bulunmaktadır. Bu parti parlmanter usûllerle ve yürürlükte bulunan seçim sisteminin bir sonucu olarak birgün iktidara geçebilir. Anayasanın 4 ncü madde bu sonucu önlemek amacını taşımış olsaydı, buna imkân verilmezdi. Hemen ilâve edelim ki bu misâl 141 ve 142 nci maddelerin 1 nci fıkralarının İşçi Partilerinin kurulup genişlemesini ve sosyalist fikirlerin yayılmasını önlemediğini iddiaya elverişli değildir. Anayasanın himayesinde olan bu ve benzeri partiler T. C. K. 141/1 ve 142/1'in devamlı tehdidi altındadırlar. Ceza Kanunu'nun aksine, Anayasa, siyasî partilerin kurulma ve çalışmalarında ancak iki kayıt tanımaktadır: 1) İnsan hak ve hürriyetlerine dayanan demokratik ve lâik Cumhuriyet ilkelerine, 2) Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmezliği temel hükmüne uymak.

Anayasa, bir sınıf temsilcilerinin «iktidara demokratik yollardan gelmesi» ne yolaçacak partileri önlemek isteseydi, bunu da, bir üçüncü şart olarak, açıkça belirtirdi.

III – Türk Ceza Kanunu nun sistemi karşısında 141. ve 142. maddeler

Faşizmin rüzgârı

Bu maddeler Türk Ceza Kanununa ilk defa 11.6.1936 tarihinde kabul edilen 3038 sayılı kanunla girmiştir.

Gerek hükûmet, gerekse Adliye Encümeni gerekçelerinde harp sonrası sosyal ve ekonomik gelişme ve değişikliklerinden uzun uzun bahsedildikten sonra bu maddelerin «komünizm» ve «anarşizm» i önlemek için getirildiği belirtilmiştir. Tasarıyı getirenlerin «faşizm» i önlemeyi hiç düşünmediklerine dikkati çekmekte fayda var. Bu suretle, bu maddelerin mehazı olan faşist İtalyan Ceza Kanununa başvurulmasının bir tesadüf eseri olmadığı belli olmaktadır.

3038 sayılı kanunla getirilen 141. madde mevcut iktisadî, içtimaî nizamın *cebir ve şiddet kullanılarak* devrilmesi teşebbüsünü suç olarak kabul etmiş, bu yönde propaganda ise 142. madde ile suç sayılmıştır. Yani, görüşte, kanun koyucunun önlemek istediği vakıa, sosyal — ekonomik düzenin değiştirilmesini değil, *cebir ve şiddet kullanılarak* yani parlmanter usûl dışı yollara baş vurularak düzenin değiştirilmesi teşebbüslerini önlemektir.

Oysa, bu gibi teşebbüsleri şimdi de önleyen 146 ncı madde o tarihte de yürürlükteydi. Anayasa nizamını cebir ve şiddet kullanma suretile değiştirme teşebbüsü o tarihte de —cezası idam olan— bir cürümdü.

Şu hâlde, Anayasa düzeni 146 ncı maddenin himayesinde olduğuna göre, nasıl olmuştur da bu düzenin cebir ve şiddet kullanılarak değiştirilmesi ihtimaline karşı ayrıca 141. ve 142. maddelerin getirilmesine ihtiyaç duyulmuştur ve niçin gerekçelerde bu suretle önlenmek, istenen akımların arasına «faşizm» konmamıştır?

141 nci madde bir dikkatsizlikten doğmuş basit bir tekerrürden ibaret değildir, bir anlamı, bir amacı vardır. Bu amaç da, alındığı İtalyan Kanununa paralel olarak, sosyalist eğilimleri ve işçi hareketlerini önlemektir.

Faşist İtalyada bu maddelerdeki amacın bu olduğunu gizlemeğe lüzum yoktu. Zira düzen bu idi.

Fakat Türkiye Cumhuriyeti Anayasası bu gibi kayıtlamalara o tarihte de imkân veren bir Anayasa değildi. Bu sebepledir ki, aslında mevcut düzeni değişmez bir nizam haline getirmek isteyenler mevcut nizamın ancak zor kullanılarak değiştirilmesini önlemek istiyormuş gibi davranarak, amaçlarına ulaşmışlar ve yurdumuzda demokrasinin gelişmesine en büyük darbeyi vurmuşlardır.

Nitekim bu maddelerin daha sonraki değişikliklerinde bu kastın gizlenmesine artık lüzum görülmemiş ve suçun doğması için cebir ve şiddet yolu artık şart kılınmamıştır; yani mevcut nizamın sadece değiştirilmesine teşebbüs suç teşkil eder olmuştur.

1936 dan 1951,e kadar 15 yıl içinde bu iki madde 3038, 3531, 4934, 5435 ve 5844 sayılı kanunlarla beş defa değiştirilmiştir. Bu, belki de bir rekordur.

Kısa aralıklarla birbirini takip eden bu değişikliklerin her birinde suçların kapsamı genişletilmiş, cezalar ağırlaştırılmış ve bu suretle düşünce ve teşkilâtlanma hürriyetleri daraltılmış, hattâ yok edilmiştir.

Fikir haysiyeti

Komünizme karşı olduğunu, bunu önlemeye matuf bulunduğunu ileri sürdükleri maddeleri savunanlar komünizm ile sosyalizm arasında bir kıyaslama yapacak durumda bulunamazlar Zira bu akımları açıklayan asıl kaynaklar, Batıda serbestçe bulunup okunabilen klâsik ve çağdaş eserler yurdumuzda yayınlanamaz. Yayınlanırsa T. Ceza Kanununun 142/1.na uyan suç teşkil eder. Nitekim bu gibi kitapların hemen hepsi Bakanlar Kurulu tarafından yasak edilmiş, asıl veya tercümelerinin yurda sokulması, yurt içinde dağıtımı önlenmiştir.

Şu halde, oyunu kullanarak bu gibi yasaklamaları dolayısıyla tasvip ettiği farzolunan seçmen çoğunluğu bu hususlarda karanlıkta kalmış, bilmediği bir konuda tek taraflı telkin ve tesirler altında oy kullanmış demektir.

Daha önemlisi, bu seçmenleri temsil ederek kanunlar yapan ve yasaklar koyan milletvekilleri de aynı durumda olmak zorundadırlar. Zira, iyi birer Türk vatandaşı sıfatile, kanunun koyduğu yasaklara riayetkâr olan temsilcilerin yetkili mercilerce yasak edilen yayınları okumadıklarını kabul etmek gerekir.

*

Demek ki, Milletlerarası sözleşmelere, Anayasaya ve Ceza Kanununun sistemine aykırı düşen 141. ve 142. maddelerin değiştirilmesi, aynı zamanda aklın ve millî fikir haysiyetimizin gerektirdiği bir iş olacaktır

KİTAPÇINIZ:
Halim Şefik

YÖN — 855

İşçiler böyle mi savunulacak?...

Eger insanlıktan yana iseniz, 27 Mayıstan sonra siyasal nedenlerle işlerine son verilen ve haklarında kovuşturmaya gerek olmadığı kararlaştırılan işçilerin başlarına gelenler karşısında göz yaşlarınızı tutamazsınız.

Kocaeli ilinde bu yüzden işten atılanlar hakkında Gebze Savcılığı 960/279 sayı ve 28. 11. 1960 günlü kararında özetle şöyle demektedir: «Hükûmete ve şahıslara şiddet ve mukavemet istimali suretiyle izrar, vazifeli zabıtaya mukavemet. hakaret ve fiili mukavemet suçlarından... takibat icrasına mahal olmadığı...»

Kocaeli Valisi, bu konuda İzmit İş ve İşçi Bulma Şubesi Müdürüne 11.6. 1962 gün ve 1—30—18/1 sayılı bir inceleme yaptırmış ve buna dayanarak Çalışma. Ticaret. Millî Savunma ve Sanayi Bakanlıklarına 14.6.1962 gün ve 1—30—18/1 887—890 sayılı bir yazı göndermiş. özetle şöyle demiştir:

«Devrim günlerinde 325 işyerindeki 18 bin işçiden 44 işçinin işine son verilmiştir Bazı işyeri müdürleri, bu konuda bir karar almaktan çekinerek bunu üst katlara bırakıyor. bazıları da böyle bir sorun yokmuş gibi davranıyorlar. Fakat bu kadar az nisbetteki işçinin. 30 bin işçiyi sinesinde barındıran Kocaeli sanayi ve ticaret bölgesinde günden güne bir huzursuzluk meselesi halini aldığını da ayrıca işaret etmek isterim.»

Siyasal nedenlerle işlerine son verilen işçilerin işlerine geri verilecekleri, gerek Hükûmet Başkanınca. gerek ilgili bakanlarca 27 Şubat 1962 günlü ortak protokollerinde belirtilmiş olmasına ve adı geçen işçilerin Adalet önünde haklı çıkmalarına rağmen bu yola gidilmemiş ve bunlar açlık ve sefaletle başbaşa bırakılmışlardır.

Kocaelindeki SEKA (Kâğıt Fabrikası). Devlet Malzeme Ofisi, Petrol Ofisi. Gölcük Tersanesi ve Hereke Fabrikası yöneticileri bu işçileri geri almamak için söz birliği etmişlerdir.

Sanayi Bakanı bir süre önce İzmite geldiğinde —yemek yemek bittikten sonra— SEKA Müdürüne bu konuyu açmış. Müdür de kesin olarak bu meselede kararlı olduğunu ve kendisine karışılmasını istemediğini bildirmiştir. Bunun üzerine Sanayi Bakanı Çelikbaş meselenin üstüne varmamıştır.

Aynı durum Bursa Merinos Fabrikasında da süregelmektedir. İhbar üzerine 17 kişi 28 gün «nezaret» altına alınmış ve sonra suçsuz oldukları anlaşılarak serbest bırakılmıştır. 11 kişi de 4 ay hapiste kaldıktan sonra hiç bir tutamak olmadığından salıverilmişlerdir. Ama gelin görün ki, Türk Ulusu adına karar veren mahkemenin kararını bir fabrika müdürü kabul etmemiş ve iki yıl bu işçileri sefaletin kucağında bırakmıştır. Merinos Fabrikası İşçileri Sendikasının son Genel kurul toplantısında Teknik Müdür Yardımcısı, adı geçen işçilerin işe geri alınmaması yüzünden bütün işçilerin verimsiz çalıştıklarını ve fabrikanın 10 milyon lira zarar ettiğini açıklamıştır Bu işçilerden biri de çocuklarının açlıktan ölmemeleri için «satacak bir karısı kaldığını» Bursa Valisine yana yakıla bildirmiştir.

İstanbulda bu durumda olan işçilerin büyük bir kısmı, İstanbul Valisinin anlayışı ve Türk - İş Temsilcisi İsmail Topkar'ın devamlı gayretleriyle işlerine geri verilmiş, yalnız Beykoz Deri ve Kundura Fabrikasının Müdürü buna uymamıştır.

Normal olan, 27 Mayıs Devriminin bir tedbiri olarak işlerinden uzaklaştırılan bu işçilerin soruşturma süresince izinli sayılmaları ve Türk Ulusu adına karar veren mahkemelerin beraet kararı ile işlerine geri verilmeleriydi. Bu, yapılmamıştır.

İşçilere kimsenin sahip çıkmadığı bu günlerde bu acıklı duruma bütün ulusun dikkatini çekmek görevimizdir. İşçi açlık içindeymiş. sefalet çekiyormuş. evine ekmek götürecek parası yokmuş. intihar etmeye kalkıyormuş, yöneticilerin bunlarla en ufak bir ilgisi yoktur. Onlar kendilerini iktidara getirenlerin borusunu öttürmekten başka bir şey yapmıyorlar. yapamazlar da. İşçileri ancak sendikaları ve siyasal işçi partisi kurtarabilir. Bunu da işçiler son günlerde çok iyi anlamıya başladılar.

Kısa zamanda haklarını —hem de dilencilik etmeden— alacaklarından şüpheniz olmasın efendiler ve o efendilerin uşakları.

Sina Pamukçu

ÖĞRETMENLER

Aydındaki Öğretmenler Federasyonu Toplantısı ileriler ve gericilerin çarpışmasına sahne olacak. Toplumun en sağlam ve aydın kuvvetlerinden birini teşkil eden öğretmenler arasındaki bu mücadelenin, sırtını bakanlığa dayayan gericilerin yenilgisiyle bitmesi bekleniyor.

Federasyonun Aydın Toplantısı

Yurdun dört bucağından koparak Aydındaki Türkiye Öğretmenler Federasyonu Genel Kurul toplantısına gelen öğretmenler öfkeliydiler: Öğretmenlerin haklarını savunmak için kurulan Federasyon çalışmıyor, Bakanlığın çok uysal bir kuklası olarak kalıyordu. Öğretmenlerin sırtına polis copları inerken bile Federasyon susuyor! Öğretmenlere kötü muamele yapmak ve dayak atmak moda hâline geldiği halde, Federasyondan çıt çıkmıyordu. Halbuki Federasyonun başında, öğretmenlerin büyük ümitlerle seçtiği Turhan Feyzioğlu vardı. Feyzioğlu, C.H.P. nin muhalefet yıllarında, ilerici konuşmaları ve öğretmen haklarını savunucu davranışlarıyla, öğretmenlerin sevgisini kazanmıştı. Fakat 27 Mayıstan sonra bu sevgi, yerini büyük bir hayal kırıklığına bıraktı. Zira bir

Dursun Kut
Aydın'a gidemedi

zamanların ateşli muhalifi ve insan haklarının şampiyonu Feyzioğlu, öğretmenler, Topaloğlunun emriyle coplanırken susuyordu. C.H.P. seçim beyannamesine, devletin en düşük ücretli memurları olan öğretmenlere ödenek verileceği vaadini koydurduğu halde, iktidara gelince Feyzioğlu bu vaadi unutuyordu. Federasyonun, gericilerin at oynattığı bir meydan hâline gelmesine Feyzioğlu rahatlıkla rıza gösteriyordu.

Toplumun en sağlam ve idealist kuvvetlerinden biri olan öğretmenler, böyle bir duruma son vermek azmiyle Aydına geldiler.

Hikâye nasıl başladı?

Federasyonun Federasyon olmaktan çıkışı 1961 Temmuzunda yapılan Samsun Kongresiyle başlar.

Samsun Kongresi ilerici öğretmenlerin, türlü entrikalarla Federasyondan uzaklaştırılmaya çalışıldığı bir toplantı oldu. Tevfik İleri devri kadrosunun önemli bir kısmını kilit noktalarında hâlâ barındıran Millî Eğitim Bakanlığı ilgilileri, 27 Mayıstan sonra ilerici öğretmenlerin kuvvet kazanmalarından endişeye düşmüştü. Nasıl düşmesinler ki? Kurucu Meclise bile, Köy Enstitülerinden gelen Şükrü Koç ve Dursun Kut, büyük bir çoğunlukla seçiliyordu. Ankara Öğretmenler Derneği seçimini, ilerici öğretmenler rahatlıkla kazanıyordu. İlerici öğretmenlerin Federasyon seçimlerini de kolayca kazanacağına şüphe yoktu.

Bakanlıktaki hâkimiyetlerini devam ettiren Tevfik İleri ekibi, bu gidişe dur demek istediler. Samsun toplantısına bir kaç gün kala, İlk Öğretim Genel Müdür Yardımcısı Şükrü Koçu vazifesinden uzaklaştırdılar, yerine, ilk öğretim işleriyle ilgisi olmıyan D. P. alkışçısı Necip Aşkın'ı getirdiler. Samsunda, İlk Öğretim Genel Müdür Yardımcısı Recep Gürelin de görevinden atıldığı şâyiasını yaydılar. Bundan maksat, Samsunda toplanan öğretmenlerin cesaretlerini kırmaktı. Yeni İlk Öğretimci Necip Aşkın bu hava içinde Samsuna geldi. Aşkın, Millî Eğitim Müdürlerini ve ilk öğretim müfettişlerini akşamları toplıyarak, onlarla duruma göre avlayıcı ve kandırıcı veya âmirane konuşmalar yaptı. Aşkın taraftarları, geniş kulis faaliyetine girişerek, öğretmenlere mavi boncuk dağıttılar ve herkesi arzuladıkları yere tâyin ettireceklerini söylediler. Öğretmenlerin, o tarihlerde henüz ümitlerini yitirmedikleri Feyzioğlu, bütün bu faaliyetlere seyirci kaldı. C.H.P. nin muhalefet yıllarında ilerici görünen Feyzioğlu, bu sefer ilerici öğretmenleri desteklemekten dikkatle kaçındı. Böylece, Necip Aşkın ve Mustafa Cura gibi Tevfik İleri ekolünden kimseler, Federasyonun İcra Komitesine girdiler. Bu kimselerin gayretiyle de Federasyon işlemiyen bir organ hâline geldi. Meselâ Federasyonun yayın organını câzip hâle getirme meselesi vardı. Başkan Feyzioğlu da bunu istiyordu. Dursun Kut, derginin câzip hale gelmesinin, ancak Federasyonun câzip hâle getirilmesiyle mümkün bulunduğunu, bunun için de Federasyonun bakanlığın damga mühürü olmaktan kurtarılması gerektiğini ileri sürdü. Feyzioğlu, bu görüşü benimsemedi. Tartışmayı, «Canım, her meselede bakanlığa karşı cephe mi alacağız» diye kapattı. Bu zihniyetledir ki Federasyon, öğretmenler dövülürken bile bakanlığa karşı cephe almaktan dikkatle kaçındı.

Federasyonun bir kısım idarecilerinin tutumunu gösteren, ikinci mesele Rauf İnan'ın istifası oldu. Necip Aşkının sağ kolu, Mustafa Cura, «açık oturumlar yaparak Köy Enstitülerini savunduğu için» Rauf İnanın ikinci başkanlıktan istifa etmesini bir önergeyle istedi. Yönün Köy Enstitüleri sayısı yapmasını bile Köy Enstitülerinin aleyhine büyük delil sayan ilkel zihniyetli eğitimci Curanın bu teklifine gülüp geçmek gerekirdi geçilmedi. Ömrü boyunca Köy Enstitülerini savunan Enstitü propagandası yapmaktan sanık değerli öğretmen Rauf İnanın durumu uzun uzun tartışıldı! Neticede Feyzioğlunun bulduğu ortalama formül sayesinde, Rauf İnanın ikinci başkanlıktan uzaklaştırılması sağlandı!

Federasyonda büyük kıyamet, Kı-

Bizi nasıl görüyorlar?

Türkiye'de yeni deneme

İngiltere'nin tanınmış liberal dergisi The Economist'in 30 Haziran 1962 tarihli sayısında Türkiye ile ilgili bir yazı çıktı. Yazıyı, varılan hükümlerdeki doğruluğun veya yanlışlığın takdirini okura bırakarak aynen sunuyoruz:

Kabaca bir hesapla, eğer parti disiplini beklendiği gibi işliyecek olursa, İnönü'nün yeni hükümeti Parlâmentodaki 450 üyenin 300 veya daha fazlasının desteğine sahip olacak. Aynı zamanda koalisyona katılan bütün partilerin liderlerinin, artık girişilmesi zaruri bir hâl almış bulunan reform hareketlerini uyguluyacaklarını taahhüt ettiklerine dair bir protokola ciddiyetle imza koyduklarını belirtmek de önemle üzerinde durulması gereken bir nokta. (Yeni koalisyon CHP, YTP, CKMP ve Adalet Partisinden kopmuş bağımsız gruptan müteşekkildir).

Hiç kimse kesin bir ümit beslememekle beraber, Türk Parlmenter rejiminin radikal değişiklikler getirebilecek derecede kuvvetli olduğuna dair ufak bir ümit hâlâ mevcuttur.

Türkiyenin problemi bir rejim buhranıdır. Dünyanın başka hiç bir yerinde, belki Hindistan hariç, bu soru bu derece açık ve belirli olarak ortaya atılamaz: Acaba Batı usûlü Parlmenter demokrasi ile geri kalmış bir memleketin ihtiyacı olan, erişilmesi çok müşkül reformları yapmak kabil midir? Acaba böyle bir rejim artık kabuk bağlamış muhafazakâr kuvvetlerin mukavemetini kırmaya yeterli midir? Asya ve Afrika memleketlerinin çoğunda bu rejim daha şimdiden iflâs etmiştir; Türkiyede ise henüz tutunuyor. Aslında asırlarca politik despotizmde daima en büyük söz sahibi olarak bakılmış bir memleketin, bu gün Batı tipinde demokrasiyi yerleştirmek uğrunda diğer milletlerden daha sabırlı olması keyfiyeti çok acayiptir. Şimdiye kadar dünyada hangi junta iktidarı ele geçirdikten onyedi ay sonra, hakiki serbest seçim yapmış, çift meclisli bir parlâmento kurmuş ve neticede sükûnetle ve kendi arzusu ile senatoda nisbî bir karanlığa çekilmiştir? Türk Juntası bunların hepsini yapmıştır. Bununla beraber kurulduğu Ekim ayından bu yana, Westminster'in yabancısı olduğu cinsten duvar arkası dış kuvvetler «egemen» Türk Parlâmentosuna bir kaç kere baskı yapmıştır. Meselâ Cumhurbaşkanı seçimlerinde ordunun adayı Gürsel Paşanın karşısına çıkan Prof. Ali Fuat Başgil, ordu liderlerinin, kestirme bir ifadeyle, adaylığında ısrar ettiği takdirde, hayatını garanti edemiyeceklerini söylemeleri üzerine soluğu İstanbul'da almıştır. İnönü ise her politik krizde alâyişli bir tarzda Genel Kurmay Başkanı ile müşavereler yapmıştır ki (Genel Kurmay Başkanının, Anayasa'ya göre politika ile hiç bir alıp vereceği bulunmadığı tabiî şüpheden uzaktır). Hâli hazırda mutlak iktidarın parlamentoda değil fakat silâhlı kuvvetlerin elinde bulunduğu çok açık bir gerçektir.

Hiç kimse böyle bir düzene tam demokratik bir düzen diyemez. Nitekim bazı cesur Türk gazeteleri (pek de sık olmadığı da doğrudur) bu duruma demokrasi denemiyeceğini yazmıştır. Fakat her şeye rağmen, ordunun bu duvar arkasında kalan baskısı açıkca hâkim bir askerî idareden daha iyidir. Bu gün için ordunun yüksek kademedeki kumandanları, hiç değilse şimdilik, parlmenter rejimin devam etmesi gerektiği kararında inat ve sebat etmektedirler. Fakat bu liderlerin de diğer pek çok kimse gibi, yedi aydır hiç bir olumlu işe el atmamış bulunan, çıkmaza girmiş bir koalisyon hükümetinden ve parlâmentodan gayri memnun olduklarında şüphe yoktur. Bu memleket en azından onbeş senedir millî hayatının her kolunda acil ve hayati reformlar ihtiyacı içinde olan bir memlekettir. Türkiye'de patlak veren artan nüfus problemi (% 7 doğum oranı, yüksek çocuk ölümleri dolayısıyle net % 3 lük bir artışa ulaşmaktadır) dünyadaki benzerlerinin en ciddî ve şiddetlilerinden biridir. Yerden bitercesine doğan bu Türk yavrularını besliyecek gıda kaynakları durmadan azalmaktadır. Ormanların katledilmesi neticesi vahim bir felâket halini alan erozyon Orta Anadoluyu bir çöle çevirmektedir. Bir toz tavası haline gelen avuç içi kadar tarlalarından ekmeğini söküp çıkaramıyan Türk köylüsü şehirlere akın etmekte ve şehirlerin etrafını tıpkı bir istilâ ordusunun çadırlı ordugâhı gibi çepeçevre çeviren sefil, perişan gecekondular bu köylülere mesken olmaktadır. Ankara nüfusunun yarısının bu şekil gecekondularda oturduğu bilinmektedir. İşsizlik o derece yaygındır ki hemen hemen genel bir durum arzetmektedir. Vergi sistemi çılgınlık derecesine varan adaletsizliklerle doludur. Ama bunlar Türkiyenin problemlerinin sadece birkaç tanesidir.

Beş senelik plân bu günlerde çıkmak üzeredir. İnönü'nün bu plâna ilgi duyduğu bilinmektedir ve Nisan ayı içinde ekonomik durum hakkındaki beyanatıyle plânın önemini kavradığını göstermiştir. İnönü beyanatında, Türkiyenin plânın gerektireceği yatırım masraflarının ancak dörtte birini dış yardımlardan beklemesi icabettiğini söylemiş geri kalan kısmın Türkiye tarafından ve esas olarak vergi kaynaklarından temin edilmesi gerektiğini belirtmiştir. Bu durumda plânın iç finansmanının karşılanıp karşılanamıyacağını zaman gösterecek. Fakat bunun daha da üstünde bir önem taşıyan mesele politik rejimin plânı tatbik edip edemiyecek derece kuvvetli ve kararlı olup olamıyacağı sorunudur. Bunların yanında beslenmesi gereken temel şüphe ve tereddütlerden biri de parlmenter rejimin Türkiyenin problemlerini çözmeye vakıp yetmiyeceğidir. Yenilmesi gereken —toprak ağaları, büyük sermayedarlar, din istismarcıları— gibi çok güçlü muhafazâkar kuvvetler parlâmentoda temsil edilmekte, koalisyon da bu güçlere dayanmaktadır. Türkiyeye has acayipliklerden bir tanesi de reformcu hamlelerin politikacılar ve aydınlar arasında nedrette olması fakat buna mukabil en kuvvetli reformcu baskının silâhlı kuvvetlerden gelmesidir. Her nekadar biz İngilizler orduların parlâmentoyu itip dürtmesinden pek hoşlanmazsak da, ordu Türkiyede parlamentoyu gitmesi icab eden en doğru yola çevirmekte pek alâ iyi bir rehber olabilir.

Ordu, 1960 senesinde kurulu mevcut hükûmeti deviren bir darbe hareketi ile gözler önüne yeni ufuklar açmıştır. Son iki yıl zarfında Türkler evvelce Türkiyede benzeri görülmemiş olan grevler, işçi gösterileri ve sınıf şuurunu işaret eden hareketlere şahit olmuşlardır. Yeni çıkan haftalık solcu YÖN dergisi Marksizmin açıklarında dolaşmaktadır. Bu dergi, yayın faaliyetine devam edebilmesini ordunun açık desteğine borçludur. Fakat bütün bu âcil reform gayretlerine rağmen hâlâ parlâmentoda temsil edilen velevki Fabian sosyalistlerinin açık pembe renginde dahi olsun, reformist bir siyasî parti yoktur. Türk siyasî hayatındaki bu eksiklik kendini acı bir şekilde hissettirmektedir. En kuvvetli sosyalistler Türk Silâhlı Kuvvetleri içindedir. Ama ordu ikiye ayrılmış ve henüz rejim meselesini ne şekilde ele alacağını bilemez durumda kararsız kalmıştır. Bugün, Atatürk'ün yenmek zorunda olduğu güçlüklerden bile daha büyük güçlüklerle karşı karşıya kalmış olan Türk liderleri bir taraftan ihtilâlci reformlar yapabileceklerini söylüyorlar, diğer taraftan da bu işi demokratik müesseselerle bir arada başarmakta kararlı görünüyorlar. Liderler, bu iki unsuru bünyesinde toplayan tipten bir rejime giden yolu, körler gibi el yordamı ile aramakta devam ediyorlar.

Şükrü Koç
Güvenilir politikacı

rıkkale öğretmenlerinin Ankara yürüyüşü dolayısıyla çıktı. Federasyonun Talip Apaydın, Hayrettin Uysal, Şükrü Koç, Hürrem Arman, Dursun Kut, Mehmet Öztekin Yiğit ve Emiralioğlu gibi idealist idarecileri, öğretmenleri coplatan hükümetin şiddetle tenkidini istiyorlardı. Federasyonu, hükümetin damga mühürü olarak gören Mustafa Cura, Necip Aşkın, Ali Oğuz, Orhan Turan, Mehmet Değerliyurt, Ali Rıza Kurşunoğlu, Hüseyin Kalaba gibi idarecileri ise, hükümeti (Anayasaya aykırı şekilde, öğretmenlere cop sallatan hükümeti) haklı gösterme sevdası içindeydiler. Anadoludaki bütün öğretmen derneklerinden yağan protesto telgraflarını, kraldan fazla kralcı idâreciler umursamıyorlardı. Bu kimseler «Efendim, lüzumsuz yürüyüş yapmışlar. Neden Federasyonu haberdar etmemişler. Her yürüyüş yapanı savunacak mıyız» gibi sudan sözlerle, vazifelerinin öğretmen haklarını savunmak olduğunu unutuyorlardı. Batı memleketlerinde öğretmenler coplansa, öğretmen Federasyonları, dünyayı Hükümetin başına yıkardı..

Üstelik Kırıkkale öğretmenleri, 21 Aralık 1961 tarihli bir mektupla, Federasyonu da haberdar etmişti. Fakat Mustafa Cura bu mektubu Federasyon idarecilerinden saklamıştı! Federasyon işte böyle kimselerin eline düşmüş ve hiçbir işe yaramaz hâle gelmişti.

Federasyon eğitim meselelerini tesbit etmekten de dikkatle kaçınıyordu. Damga mühürü idareciler «Efendim bu bir yardımlaşma derneğidir. Başka işle uğraşamaz» diyorlardı. İşçiler, işçi dâvalarında ve çeşitli memleket meselelerinde görüşlerini hergün açıklarken, öğretmenler Federasyonu bundan kaçınıyordu! Halbuki başarılı bir çalışma örneği veren, «Türkiye Köy Öğretmen Dernekleri Federasyonu, eğitim görüşlerini tesbit etmiş ve bir muhtırayla Başbakan İnönüye sunmuştu. Muhtıra, Köy Enstitülerinin yeniden açılması zaruretini, delilleriyle ortaya koyuyordu. Öğretmenler Federasyonunun uyanık üyeleri, hiç değilse, kardeş teşekkülün fikirlerinin benimsendiğini, bir bildiriyle açıklamak istediler. İlerici Köy öğretmen derneklerinin ve federasyonunun amansız düşmanı olan gerci idareciler, bu dayanışma örneğini göstermekten bile kaçındılar.

Aydın Toplantısı

Aydında, Federasyonu Federasyon olmaktan çıkaran Necip Aşkın — Mustafa Cura grubu, mevkilerini muhafaza için ellerinden geleni yapacaklardır. Tevfik İleri ekolünün bu iki parlak mirasçısı, çoktan beri bu yolda gayret göstermektedirler. Bazı resmî seyahatler yaparak, taraftar kazanmaya çalıştılar. Ama bu taraftar toplama gayreti, Millî Eğitim Komisyonunda Necip Aşkının er — öğretmenlere maaş verilmesi hakkındaki kanun teklifine karşı koymasına engel olmadı.

Durum ancak Aydın Milletvekili Şükrü Koçun, Bütçe Komisyonu üyelerini ikna için giriştiği uzun gayretlerden sonra, Bütçe Komisyonun da düzeltilebildi.

Necip Aşkın grubunun, Aydın Kongresinde kazanmak için başvurduğu yol, sevilen ilerici öğretmenlerin Aydına gelmesini önlemek oldu. Bunun en tipik örneği, Federasyon idarecisi Dursun Kutun durumudur. Federasyon, Bakanlığa bir yazı yazarak, «İcra Komitesi Üyesi Dursun Kutun hesap vermek için Aydına gitmek zorunda olduğunu belirtmiş» ve izin istemişti. İlk Öğretim Umum Müdürü, bu en tabiî izin talebini müsbet karşılamıştı. Necip Aşkın taraftarları «Efendim, bu Vilâyetin işidir» diyerek, Umum Müdürün izin yetkisini önlediler. Neticede, Bakanlık Dursun Kuta izin verilmesi için Ankara Vilâyetine yazı yazdı. Yazı Ankara Eğitim Müdürü Ahmet Atılgana geldi. Necip Aşkına bir şükran borcu olan Ahmet Atılgan, Dursun Kutu çağırarak «İşimiz çok, izin veremeyiz. Bu kesin kararımdır» diyerek, meseleyi kestirip attı. Bunun üzerine Şükrü Koç, Vali Teoman Paşaya giderek, durumu anlattı ve izin istedi. Teoman Paşa, Şükrü Koçun yanında Atılgana telefon etti ve «İzni vereceksin. Ne demek iş çok. Ben bir hafta izin alsam, Ankara Valiliği batar mı» dedi. Fakat izin yine çıkmadı. C.H.P. li politikacılardan Nüvit Yetkinin akrabası olan Ankara Millî Eğitim Müdürü, Valiyi ilk kararından vazgeçirmesini bildi. Nitekim ertesi gün Federasyon Sekreteri, izin işi için tekrar Teoman Paşaya gidince, Valinin ağzını değişmiş buldu. Böylece, 1950 den beri yıllık iznini kullanmıyan Dursun Kutun 4 gün için dahi Ankaradan ayrılması önlendi! Ahmet Atılgan, böylece, Necip Aşkının politikasını yürütmüş oluyordu. Buna sebep, Galip Gürlerin çıkardığı, «Köy ve Eğitim» dergisinde, Ahmet Atılganı sert şekilde tenkit eden bir yazı çıkması üzerine, Necip Aşkın ve Mustafa Cura ikilisinin, Galip Gürleri «Millî Eğitim teşkilâtının itibarını kırıcı neşriyat yapmaktan suçlandırması» olsa gerektir. Atılgan, şimdi Aşkına duyduğu şükran borcunu ödemektedir. Nitekim Galip Gürler de, Aydına gitme müsadesini çok güçlükle alabilmiştir. Kırşehir Millî Eğitim Müdür Muavini Veli Yazar ise izin alamamıştır. Necip Aşkın böylece tehlikeli rakiplerini sahneden uzaklaştırmaya çalışmaktadır. Gerisini üstü kapalı tehditler veya vaatlerle Aydında gerçekleştirecektir.

Aşkın — Cura ekibinin bir de uzun vâdeli programı vardır. Bu grup, tüzük değişikliği yaparak, Federasyona tamamen hâkim olmaya çalışacaklardır. Tüzük değişikliğinin esası kazalardaki öğretmen derneklerinin doğrudan doğruya Federasyona bağlanmasının önlenmesidir. Aşkın — Cura ikilisi böylece dinamik ve ileri görüşlü öğretmenlerin Federasyona gelmesinin güçleşebileceğini düşünmektedir. Fakat öğretmenlerin bu oyuna gelmeleri zayıf bir ihtimaldir. Nitekim Samsunda da aynı oyun oynanmış, ama tüzük değişikliği Dursun Kutun konuşmasından sonra, büyük bir çoğunlukla müzakere dahi edilmeden reddedilmiştir.

Aydındaki Türkiye Öğretmenler Federasyonu toplantısı bu hava içinde başladı. Öğretmenler, Federasyonu Federasyon yapmaya azimlidir. Bunun için de Federasyonun idaresini, dinamik ve idealist öğretmenlerin alması zaruridir.

30 binlerin sessiz yürüyüşü

Ne zaman öğretim yılı bitse, içime bir ince ağrı girer. Küçük ilçe ve köylerimizin ilkokullarını başarıyla bitiren onbinlerce çocuğun, orta öğretime devam edemediğinin, ağrısı bu. Gerçekten bu ağrı, yalın olarak benim değil yirmi milyon köylü ve kasabalınındır. Memleketin efendisi saydığımız köylü topluluğunun, çeşitli özürlerle, zamanımıza kadar ilköğretimini savsaklamış orta ve yüksek öğretimini aklına bile getirmemiş memleketi yönetenler. Yıllarca her hareket halk adına ve halk için yapıldığı ilân edilmişse de köylü topluluğuna Devlet babanın yalnız yüklerini taşımak düşmüş eğitim, özellikle orta ve yüksek eğitim ve öğretim görme mutluluğuna köy toplumu kavuşamamıştır. Köylünün orta ve yüksek öğretim görmek imkânlarından yoksun olması kesin olarak onun Devlet yönetimine katılmasına ve söz sahibi olmasına engel olmuştur. Ne Osmanlı Devleti ne de Cumhuriyet hükümetleri zamanında köylünün bu durumda bir değişiklik olmamış eylemli olarak eğitim görme hakkı ve olanağı bir avuç insanın tekelinde kalmakta devam edip gitmektedir.

Orta öğretim ve yüksek öğretim kurumlarının büyük şehirlerde olduğu köylerimizin 17 bininde ilkokul bile bulunmadığı, bulunanların da yetersizliği düşünülürse şu rakamlar köy ilkokullarını bitiren çocukların orta öğretim kurumlarına gidemediklerini göstermeye yeter sanıyoruz:

Köy Enstitüleri ile Öğretmen Okullarını birleştiren kanundan sonra köy çocuklarının ortaöğretim görme olanakları (imkân) tüm ortadan kaldırılmıştır. Bu kanunla eylemli olarak devam eden haksızlıklara hukuk yolundan bir haksızlık halkası daha eklenmiştir. Adı geçen kanuna göre İlköğretmen Okullarına yüzde yirmibeş şehir ve yüzde yetmişbeş de köy ilkokullarını bitirmiş olan çocuklar alınırlar. İlkokula dayalı öğretmen okullarının sayılarının azlığı bunun yanında köy okulunu bitiren, tek öğretmenli okulların ilkokul çıkışlıları ile her sınıfta bir öğretmen bulan şehir çocuklarının aynı sorulara cevap vermeye zorlanmaları köylü çocukların başarılarını önemli sayıda azaltmaktadır. Böylece dolmayan yüzde yetmişbeş oranı hileli yollardan yalnız diplomayı köy okullarından alan şehir çocukları ile tamamlanmaktadır. Bu, kanunlarla yapılan adaletsizliğin bir Devlet sistemi olarak benimsenmesidir. İnsan ve vatandaş haysiyetine yaraşır bir şey olmadığı gibi Anayasa düzenimize da karşıdır.

Adaletsizliğin Devlet düzeni olarak kabul edilmesinden bu yana her öğretim yılı sonunda, öğretmen okullarına başvuran, otuz bin köy çocuğu yüzgeri köylerine dönüyorlar. Onların yaptıkları sessiz yürüyüşü hepimiz duyamadık ama pek yakında duyacağız. Devlet giderlerinin çoğunluğunu ödeyen, gene Devletin bütünlüğü yoluna yakınlarını Çanakkale'de, Sa-

Öğretim Yılı	*İlkokulu Bitiren*	*Orta ve Teknik Okula girenlerin oranı*	*Öğretime Devam Etmeyenlerin oranı*
1951 — 1952	150871	% 23	% 77
1952 — 1953	146823	% 26	% 74
1953 — 1954	167639	% 26	% 74
1954 — 1955	173760	% 33	% 67
1955 — 1956	184593	% 34	% 66
1956 — 1957	209375	% 35	% 65
1957 — 1958	226583	% 37	% 63
1958 — 1959	250891	% 34	% 66

Kaynak: Meslekî ve Teknik Öğretim Bülteni, 1961

Öğretime devam edemeyenlerin yüzde pek azının ilkokula dayalı askeri okullara ve öğretmen okullarına gittikleri düşünülse bile ilkokulu bitiren ve çoğunluğu köy çocukları olan bu yavruların ortalama yüzde yetmişinin, rakamlara göre, öğrenime devam edemedikleri pek açık olarak görülmektedir. Ancak son yıllarda köylü çocukların orta okullara devam edenlerinin çoğalması bizi aldatmamalıdır. Ortaokullarımızda genel verimin yüzde onbeş çevresinde olduğunu biliyorum. Bu kurumlarda ençok başarı kazanamayanlar köyden gelen çocuklar arasındadır. Bunun elbette çeşitli nedenleri vardır. Köy çocukları yatılı Devlet okulları dışında hiç bir okulda gereği kadar başarı sağlayamamaktadırlar. Hep bunlar bir arada düşünülürse, köylü çocukların orta ve yüksek öğretime devam edemedikleri gerçeği ile karşı karşıya gelmiyor muyuz?

1954 yılında yayınlanan 6234 sayılı

karya'da, Dumlupınar'da yitirenlerin çocukları ve torunlarının ilkel bir hayat yaşamaya zorlanmaları, demokratik bir düzen içinde olduğumuzu savunurken yirmi milyon köylünün Devlet yönetimine karıştırılmaması hangi hukuk görüşü ile haklı gösterilebilir? Hakların kullanılması orta derecede bir eğitim ve öğretim görmeye bağlı olup dururken bundan yoksun olan milyonların, ne idiğini bilmediği, hâkimiyet hakkına sahipliğinin sözü edilebilir mi? Halkımızın çoğunluğu bu durumda oluncа «hâkimiyet milletindir» sözü olsa olsa toprak ağalarının, fabrikatörlerin, büyük şirket ortaklarının, sigortacıların, ithalat ve ihracatçıların kısaca yarım milyon insanın işine yarar. Böyle bir düzenin adı da olsa olsa aristokrasi olur, hukuken, demokrasi olamaz.

II. Cumhuriyet Anayasası yeniden bir yığın haklar ilân etmiştir. Bunların başında ekonomik ve sosyal haklar geliyor. Sosyal hakların ilki, kuşku götürmez bir şekilde, sosyal yaşama yollarını öğreten eğitim ve öğretim hakkıdır. Silâhını kullanamayan askere nasıl silâhlı diyemezsek vatandaşlık haklarını kullanamayan, kullanmasını bilmeyen kimseye de vatandaş denebilir mi?

Anayasalarla haklar ilân etmek, hakkı kullanacak ortamı yaratmadıkça bir iş yapmak demek değildir. Düşünemeyenin fikir hürriyeti, okuma bilmeyenin dilekçe hakkı, köprü altında yatanların mesken dokunulmazlığı gülünç geliyor insana. Sosyal hakların yanında ekonomik hakları gerçekleştirmeden tek başına eğitim de kişinin vatandaşlık haklarını sağlayamaz. Esasen ulusal zenginliklerin mutlu bir azınlığın elinde toplandığı yerlerde anayasaların göstermelik olmaktan ileri gidemedikleri tarihin öğrettiği bir gerçektir. «Dünyanın bir yerinde en hür bir hükümet kurulmuş olsa bile eğer o toplumu yöneten kanunlar mülkün, servetin bir kaç elde süratle toplanmasına izin veriyorsa ve bu insan yığınlarını süratle muhtaç bir halde bırakıyorsa aradan çok zaman geçmeden bu toplumun kabul edilecek tarafı olmadığı görülür.» Nitekim bizim I. Cumhuriyet de en hür şekilde kurulmuş, servetlerin belli ellerde toplanmasını sağlayan kanunların çıkmasına engel olunmadığı için, ulusal zenginlikler mutlu bir azınlığın elinde toplanmıştır.

Görülüyorki; bir yandan Anayasanın verdiği hakları kullanacak kadar eğitimden ve ekonomik haklardan yoksun olan köy topluluğu vatandaşlık statüsünün dışında kalmaktadır. Bir Devlet düzeninde onun insan unsuru, haklarını ve görevlerini gerçekleştirecek durumda değilseler, bu insan topluluğunun katıldığı Devletin şekli ne olursa olsun, onların vatandaş olduklarının sözü edilemez. Onlar olsa olsa mutlu bir azınlığın tebasıdırlar. Vatandaşlık yerini teba alınca demokrasi güçlülerin işine yarayan, onların kötülüklerini saklayan düzmece bir oyundan başka bir şey olamaz.

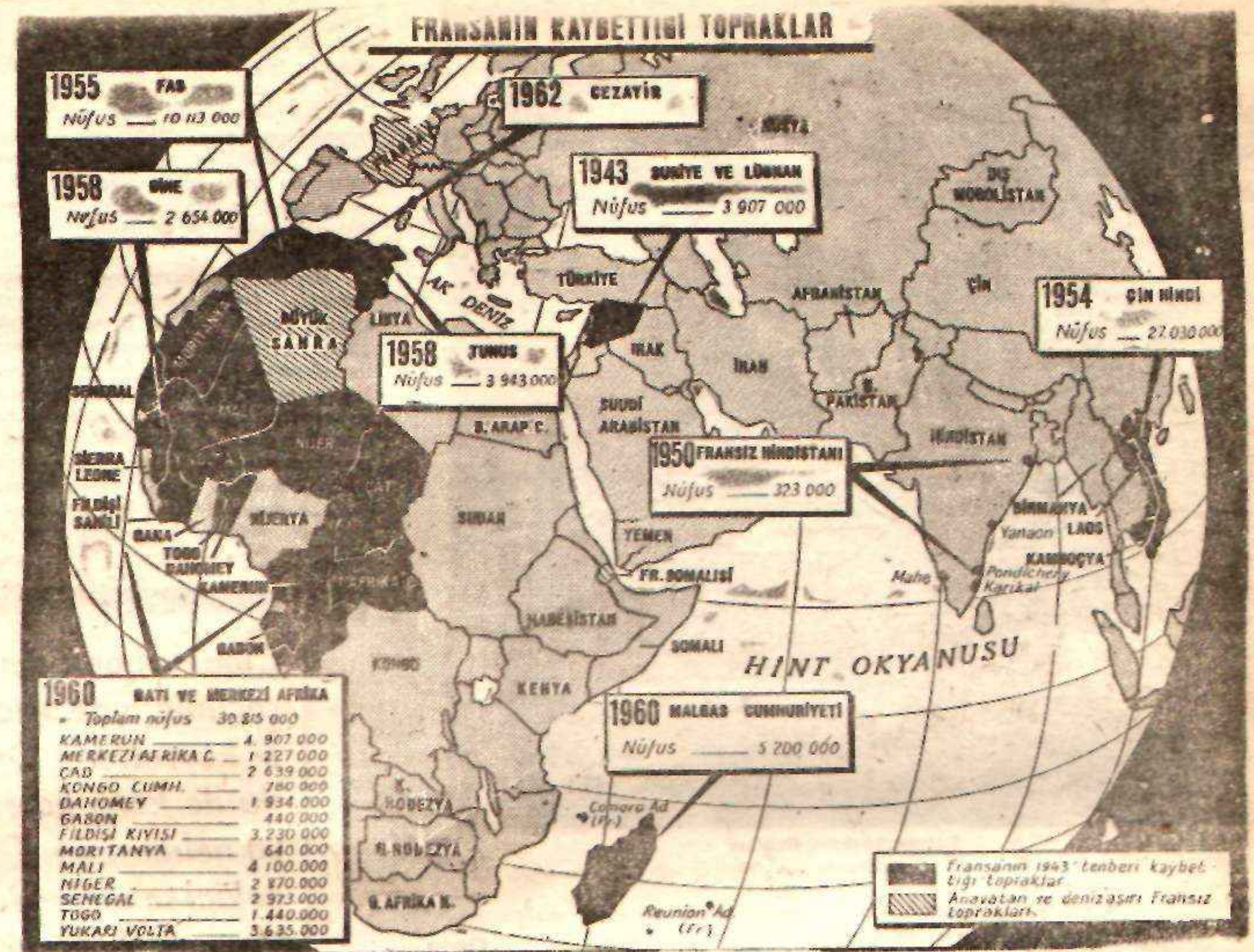
Eğer aç gezmezsek, cahil kalmak, zamansız ölmek, işsiz oturmak, savunduğun topraklardan bir karışına sahip olamamak, emeğini daima daha açıkgözlere kaptırmak, çocuklarını yalın ayak dolaştırmak, in gibi evlerde oturmak, köyden köye dize kadar çamurlar içinde yüze yüze seyahat etmek, çıra ışığından kurtulamamak, daima vergi verip kamu hizmetlerinden faydalanmamak, vatan için ölüp vatanın varlıklarına el atamamak eşit sayılıp adımıza yaşayan Devletin yönetimine yedi yüz yıl karışmamak diye hak ve hürriyetler varsa bizim düzenin adı demokrasidir. Yoksa...

Yarım yüzyıla yakın zamandan beri Cumhuriyetin köylüyü yönetime katılacak kadar eğiteceğini bekledik, gerçekleşmedi. Köylü için bu düzenin çıkmazlığını yıllar ve olaylar kanıtladı. Köylü adına yapılan eğitim kımıldanışları sürekli olarak varlıklı kişiler tarafından baltalandı, çamurlandı. Bu gerçekler karşısında sosyalist bir düzene girmeden köylünün insan haysiyetine yakışır bir hayata ulaşamayacağına ve vatandaşlık haklarına hiç bir zaman eylemli olarak sahip olamayacağına inanıyorum.

Aydos Toros

CEZAYİR

Az gelişmiş ülkelerin sorunları ile karşılaşan Cezayir'de liderler ihtilâfı büyüyor..

Az gelişmiş olmak

Bağımsızlığına kavuşan Cezayir'in siyasi bir çalkantı içinde olması ister istemez az gelişmiş ülkelerin ortak sorunlarını hatıra getiriyor. Halkın çoğunluğunu meydana getiren müslümanların hayat seviyeleri ve ulusal üretimden aldıkları pay Avrupa'lılarla mukayese kabul etmiyecek kadar düşük. Tarımla uğraşan nüfusun ezici çoğunluğu ektiği araziye sahip değil. Toprak ağalarının nüfuzu kuvvetli, bunların siyasi iktidar organlarına sızmak için gayret sarfettikleri bir gerçek. Cezayir'de de demokrasi mekanizmasının işliyebilmesi için toprak reformu şart, sosyal adalet ilkelerinin uygulanması zaruridir. Mevcut işsizlere ilâveten ordudan terhis edilecek mücahitlere iş bulunması da yarınki iktidarı meşgul edecek dertlerden sadece bir tanesi.

Rejim ve sosyal eşitlik

Kısaca saydığımız bu dâvalar ortaya ister istemez bir rejim meselesi çıkarıyor. Evian anlaşmalarına göre, bağımsız Cezayir Fransa ile işbirliği yapacaktır. Bu bakımdan Cezayir'de klâsik demokrasi müesseselerinin kurulması gerekiyor. Fakat demokrasinin az gelişmiş ülkelerin bilinen nitelikleri bakımından radikal tedbirlere ve reformlara her zaman ve istenilen süratte imkân vermediği de kabul edilen bir nokta. İşte, Fransa'da hapishanede geçirdiği günlerde vaktini bu meselelerle ilgili eserleri okumakla geçiren geçici hükümet başkan yardımcısı Ahmet Bin Bella klâsik demokrasinin az gelişmiş ülkelerde her zaman başarılı olmıyan uygulanışını dikkate alarak başka bir yol aramaktadır. Çünkü Harvard'lı profesör Edward S. Mason'un «Az Gelişmiş Ülkelerde Ekonomik Plânlama» adlı kitabında belirttiği gibi, «siyasî iktidar toprak ve sermaye ağalarının elinde ise belirli bir süre için kalkınmadan tüm ümidi kesmek gerekir».

Bin Bella sosyal ve ekonomik alanlarda sosyalist fikirleri benimsemiş görünmektedir. «El Ahram» gazetesine verdiği bir demeçte Bin Bella sosyal sorumluluk duygusunu açığa vurmuş ve *vatandaşları arasında sosyal ve siyasî eşitliği sağlamak üzere sosyalizm lehinde olduğunu açıkça bildirmiştir. Toprak reformu konusunda formalitesiz ve süratli bir metot uygulanmasına taraftardır. Cezayirli lidere göre, yedi buçuk yıl süren savaşta Gerilla Teşkilâtı kurarak Fransızlarla savaşan ve arazi sahibi olmıyan köylülere, müslüman ve Avrupalı'ların elinde bulunan geniş araziler dağıtılmalıdır.*

Siyasî uyuşmazlık

Temel meseleler sosyal ve ekonomik konularla ilgili olmakla birlikte geçici hükümet başkanı Bin Hedda ile yardımcısı Bin Bella bir iktidar mücadelesine girişmişlerdir.

Bin Hedda'nın Millî Kurtuluş Ordusu Genel Kurmay Başkanı Albay Burmedien'i ve iki yardımcısını ordudan tardetmesi, iki lider arasındaki çatışmanın çıkmasına imkân vermiştir. Bu subayların radikal reformlara taraftar oldukları ve otoriter bir yönetim kurmak istedikleri anlaşılmaktadır. Bin Bella'nın sosyalist eğilimli projelerini gerçekleştirmek hususunda ordu kademelerindeki zinde ve cesur unsurlara dayandığı böylece ortaya çıkmaktadır. Fas'taki Cezayir kuvvetleri komutanları, Bin Hedda ve arkadaşlarının azınlıkta olduğunu ve geçici hükümetin iki yüzlü bir siyaset yürüttüğünü bildirmekte sakınca bulmamışlardır.

Cezayir bölgesindeki ve Tunus'taki kuvvetler genel olarak Bin Hedda'ya bağlıdır. Subayların tardı ile ilgili anlaşmazlık yetki bakımından çıkmıştır. Bin Bella ve tarafları böyle bir kararı almağa yetkili tek organın Cezayir İhtilâli Millî Konseyi olduğunu söylemişler, Bin Hedda ise «dikta heveslileri» ne haddini bildirmeğe yetkili olduğu görüşünü savunmuştur.

Cezayir ihtilâlinin en yüksek organı olan parlamento niteliğindeki Cezayir İhtilâli Millî Konseyi (CNRA) nin Trablus'taki son toplantısında Bin Hedda'nın zor durumda kaldığı anlaşılmış bulunuyor. Bin Bella ve taraftarları geçici hükümet başkanı ve arkadaşlarının toplantıları yarıda bırakarak çalışmaları verimsiz hale getirdiklerini belirttiler. Bilindiği gibi bu toplantıların amacı EVİAN anlaşmalarının onaylanmasını sağlamaktı.

Barıştırma gayretleri

Nâsırın Bin Bella'yı, Tunus Başkanı Burgiba'nın Bin Hedda'yı desteklediği anlaşılmaktadır. Fas ise ortadadır. Fakat gerek Fas, gerekse Tunus hükümeti arabuluculuk için esaslı teşebbüslerde bulunmamışlar, bu işi daha çok Mısır Devlet Başkanı Nâsır üzerine almıştır. Nâsır, önce devlet bakanı Ali Sabri'nin iki liderle ayrı ayrı görüşmesini sağlamış, fakat bundan bir sonuç elde edememiştir. Geçen hafta sonlarında Kahire'ye gelen Bin Bella ile uzun görüşmeler yapan Nâsır, sonunda Cezayir Hükümeti Başkan Yardımcısını yumuşatmağa muvaffak olmuştur. Gerçekten, bir kaç gün önce üç subayın tardı ile ilgili olarak «bu karar çok vahimdir, memleketin ve ihtilâlin geleceği için tehlikeli sonuçlar doğuracaktır» diyen Ahmet Bin Bella Nâsır'la görüştükten sonra, «buhrana mümkün olan en kısa zamanda makul bir çözüm yolu bulunabileceğine inanıyorum. Orduya karşı alınmış olan kararın en kısa zamanda tashihini temenni ederim», demiştir.

Perde arkasında çalışanlar

Cezayirli milliyetçileri ikiye bölen uyuşmazlıkla ilgili olarak perde arkasında faaliyet gösterenleri unutmamak gerekir. Fransız iş çevreleri, sermayedar ve bankacılar istikbalde Evian anlaşmalarının kendi lehlerine uygulanacağından emin olmak ve bunu sağlamak için kendi menfaatlerine daha uygun olan Bin Hedda grubunu desteklemektedirler. Amerika ve Fransa da Bin Hedda'yı kuvvetlendirmeye çalışmaktadır. Bin Bella her ne kadar EVİAN anlaşmalarına karşı olmadığını bir kaç defa belirtmişse de bu anlaşmaları müslüman halkın gelişmesini köstekleyici bir şekilde uygulamak istemiyeceği de tabiidir. Bin Bella iktidara geldiği takdirde, tarafsız bir dış politikanın gereği olarak Doğu bloku ile de ticarî ve iktisadî münasebetler kurmak istiyecektir.

Sovyetlerin de Kurtuluş Savaşı sırasında yaptıkları silâh ve malzeme yardımının siyasî meyvalarını toplamak istiyecekleri ve bunun durumu daha da nazik bir hale getireceği gözden uzak tutulmamalıdır.

Sonuç

Halka da inmesinden korkulan liderler ve ordu arasındaki uyuşmazlığın mutlu bir sonuca bağlanması ve kardeş kanı dökülmesinin önlenmesi için ihtilâlin en yüksek organı olan Cezayir Millî İhtilâl Konseyinin toplanması gerekmektedir. Zübeyri'nin ilk işaretini verdiği karşı Nemenças bölgesi komutanı Albay Tahir ihtilâl teşebbüsü ancak bu şekilde önlenebilir.

BREZİLYA

Quadros'un başkanlıktan uzaklaştırılmasından bu yana bu ülke huzura kavuşamadı.

Açlık kapıyı çalınca

Geçen Mayıs ayında açlık bir çok eyaletlerde sıkı yönetim ilânına yolaçacak olaylara sebep olmuş-

Cumhurbaşkanı Goulart
Açmazda

tu. Geçen hafta sonunda, aç insanlar Rio de Janeiro'ya kırk kilometre kadar mesafede Caxias şehrinde yiyecek satan dükkânlara saldırmış, meydana gelen çatışmalarda en az yirmi beş kişinin öldüğü, yüzlerce kişinin yaralandığı bildirilmiştir. Açlığın gözlerini döndürdüğü bu insanların yaşama hürriyetlerini korumak için el uzattıkları yiyecekler son lokmaları olmuştur. Aç halka, yiyecek paketleri yerine kurşun sunulmuştur. Diğer bölgelerde de buna benzer olayların cereyan etmesi beklenmektedir.

YÖN'ün 23 ncü sayısında sebeplerini izaha çalıştığımız bu durum siyasi huzursuzluğu daha da arttırmış bulunmaktadır.

Her alanda keşmekeş

Açlar kervanları, açlar ayaklanmaları rejimin devamını tehdit edici bir hal alırken «faşizme giden yolu tıkamak» üzere sendikaların yaptıkları genel grevler hayatı felce uğratmakta ve grevlere muhalif olduğunu bildirmesine rağmen, Başkan Goulart muhafazakâr çevrelerce «yıkıcı faaliyetler» in tahrikçisi olarak gösterilmektedir. Ordu bugüne kadar istikrarını genel olarak muhafaza edebilen yegâne devlet kurumu olarak görünmüştür. Fakat ordu içinde de Goulart lehinde ve aleyhinde gruplaşmalar olmaktadır. Siyasi durum ise tam bir kararsızlık göstermektedir. Brezilya iki haftadan beri hükümetsizdir. Başbakan adayı Dantas'ın güvenoyu alamaması Goulart'ın parlamentoya karşı kuvvetli bir durumda olmadığını açıkça ortaya koymuş. Dantas'tan sonra hükümeti kurmakla görevlendirilen senato başkanı Mauro de Andrade ise parlamentodan güvenoyu almasına rağmen çalışma arkadaşlarını başkana beğendirememiş ve istifasını vermiştir.

Başkanlık sistemine dönüş mü?

Başkan Goulart yeni bir başbakan adayı ararken, bir yandan da başkanlık sistemine dönüş yollarını denemeğe başlamıştır. Halbuki müşavirlerini uygun bir formül bulmakla görevlendiren Goulart genel seçimlerin yapılacağı 7 Ekim'e kadar oyalayıcı bir taktik gütmeğe kararlı görülmektedir.

Federal Yüksek Mahkemeye sunulacak bir talepname ile, anayasanın parlamanter rejimi kuran hükümlerinin tesirsiz hale getirilmesi düşünülmektedir. Bir diğer yol da 7 Ekim tarihinde halka başkanlık sistemini isteyip istemediğini sormaktır. Müşahitler bu yoldaki referandumun başkanlık sistemi lehinde sonuçlanacağından emin görünmektedirler. Kongrenin çoğunluğu ise muhafazakâr karakterdedir ve parlamenter rejimin devamında fayda mülâhaza etmektedirler.

Ordu

Brezilya'da siyasi istikrarın sağlanmasını en fazla arzulayan müesseselerden biri de ordudur. Rio de Janeiro'daki birinci bölgeye komuta eder. General Osvino Ferreira Alves devlet başkanına ve siyasi parti liderlerine verdiği bir muhtırada siyasi buhranın bir an önce çözülmesinin memleketin kaosa düşmemesi için kaçınılmaz olduğunu belirtmiştir. General Alves bu arada bütün çevrelerde hüküm süren genel endişenin orduya da geçmesi ihtimali üzerinde de durmuştur.

Başkan Goulart'ın başı gerçekten derttedir. İşçi sendikaları ve sosyalist eğilimli partiler reform istemekte, fakat adedi çoğunluğu ellerinde bulunduran muhafazakâr partiler ve çevreler buna imkân vermiyen bir hareket hattı takip etmektedirler. Ordunun da bir yandan baskıda bulunması muhtemelen Goulart'ın muhafazacılara tâviz vermesini gerektirecektir. Fakat ne yaparsa yapsın Goulart bugünkü durumda siyasi buhranı çözemiyecek ve muhtemelen Brezilya'da yeni olaylar cereyan edecektir.

PERU

Cumhurbaşkanı seçimlerinde siyasî kuvvetlerin Ordu ile karşı karşıya gelmesinin ilgi çekici sonuclar doğurması bekleniyor:

Seçilemiyen Cumhurbaşkanı

Peru'daki cumhurbaşkanı seçimi yılan hikâyesine döndü. Uzak bölgelerden gelecek oylar beklendi, tasnif uzadı bilahare resmi sonuçlar ilân edilmeden hiç bir adayın gerekli çoğunluğu sağlıyamadığı bildirildi.

Aslında bu seçim komedisi ordunun adaylardan Haya de la Torre'yi istememesi yüzünden oynanıyordu. Güney Amerika'daki geleneğe uyan ordu Peru'da da siyasete karışmış ve 20 yıl kadar önce sürgüne göndermiş olduğu şahsın cumhurbaşkanı olmasına karşı koymuştu.

Cumhurbaşkanının parlamento tarafından seçileceğinin anlaşılması üzerine, ordu Haya de la Torre'nin mensup bulunduğu APRA partisi üzerine baskıda bulunmuş ve Torre'nin adaylığını geri almasını istemiştir.

APRA partisi yaptığı olağanüstü toplantıda ordunun baskısına boyun eğmemeye oybirliği ile karar vermiştir. Bu hiç olmazsa, ordu ile bu partiyi destekleyen halk yığınlarının aynı safta bulunmadıklarını gösterir.

Bu arada seçim komisyonu da bir bildiri yayınlıyarak anayasa ve kanunlardan başka hiç bir şeyle bağlı olmadığını belirtmiştir.

Bu işaretler hukuka bağlı demokratik kuvvetlerle muhafazacı karakterdeki ordu komutanları arasındaki çatışmanın sebeplerinin daha derinlerde olduğunu gösterir.

Parlamento Haya de la Torre'yi desteklemeğe karar verirse, Peru'da ilgi çekici gelişmeler olacağı muhakkaktır.

«Yoksullar, zenginleri Cennete sokmıyacak»

Pierre d'Istria'nın «Tribune des Nations» un 22. 6. 1962 tarihli sayısında yayınlanan ilgi çekici yazısını sunuyoruz:

Küba, Cezayir, Afrika ve Asya ülkeleriyle aramızdaki çatışmaları yorumlarken, milliyetçilik, komünizm, Arapçılık gibi bir takım kelime kalıpları öne sürüyoruz, ama çatışmanın tek ve gerçek sebebini söylemekten kaçınıyoruz. Oysa biricik sebep, bizim gittikçe refaha kavuşmamıza karşılık o insanların gittikçe sefalete düşmesidir. Onların sefaletten kurtulmak istemelerini bir türlü affedemiyoruz, çünkü bizim refahımız bu sefalete bağlıdır. Tarih, böyle, besili ordularca bastırılan köle isyanlarıyla doludur: Spartakus isyanı, Kartacalı ücretli askerlerin isyanı, Pompeius tarafından bastırılan Sicilya korsanlarının isyanı, Karmat'ların isyanı, Ortaçağ köylü isyanları. Yoksuldan insafsızca istenen tek erdem, kaderine razı olmaktır. Kaderine boyun eğen yoksula, toplumda sofranın ucunda bir yer verilir. Ama hele bir hoşnutsuzluk mırıltısı çıkarmıyagörsün, hemen üzerine çullanılıp bütün lânetlere uğratılır ve kanun dışı edildikten sonra tepelenir. Bugün fellaga haline gelmiş Cezayirlilerin kaderi işte budur. Aç bir halkın ciğerinden kopan isyan ile, doyasıya yiyen, uyuyan, otomobilde gezen, mutlu cocuklar dünyaya getiren, tatil ve plâjların keyfini cıkaran bir avuc Avrupalı imtiyazlının Gizli Ordu adındaki ayaklanmasını aynı terazide tartabilmek icin bazı kimselerin ölcüye sığmaz suursuzluğuna düsmek gerektir. Ortak ölcü bunun neresindedir? Bu dilenci ordusu üzerine gıcır gıcır kuşandırılmış, milyarlar harcıyarak donatılmış ordumuzu nasıl salabilmişiz?

Bossuet'nin, Büyük Yüzyıl'a çok aykırı kaçan vaazında sözünü ettiği o «yoksulların üstün değeri» anlayışımız nerede kaldı? O vaazında Bossuet, Tanrı yoksullara adamaları sartıyla kapısını açtığını söylüyordu. Bu vaazda ayrıca, yoksulun, manevi değer düzeninde üstün sıraya oturması için, sırf yoksul oluşundan başka hiçbir ek erdeme ihtiyaç olmadığı gibi ortalama ahlâk bakımından çok garip bir düşünce de yer alıyordu. Buna göre, yoksulun yaşama tarzı meziyet yerine geçiyor, maddi sıkıntısı manevi bir imtiyaz oluyordu. Buna karşılık, zenginin parası da kendisi için «korkunç bir lânet» idi. Bu anlayışta, sosyal devrimle ilgili en modern temaların bir çeşit ön taslağı, en aşağı ekonomik değerlerin Tanrısal İyilik düzenine bir aktarılışı vardır.

Tanrıyı politikaya karıştırmanın tehlikeli olduğunu ve kavram çekişmesinin, rahip Delarue gibi adamlara İncil'i polis komiserlerinin hizmetine vermek imkânını açacağını biliyorum. Sadece şunu demek istiyorum ki, yıkıcılık adını verdikleri şeye karşı Hıristiyan ahlâkı adına savaştıklarını ileri süren adamların, Bossuet'nin sözüne, bir paraşütçü tabur papazının sözünden biraz daha fazla itibar etmeleri gerekir, gibime geliyor. Kaldı ki yoksullar problemi günümüzde artık bir paraşütcü indirmesiyle çözülemez, çünkü bunların sayısı korkunç derecede kabarmıştır. Zamanımızın en önemli olaylarından biri olan bu durumun sebebi nüfus artışı olmakla birlikte, zengin milletlerin sürdüğü egemenliğin de bunda etkisi çoktur: Bu milletler, dünya yüzünde tek yönlü bir ticaret ağı kurmakla, atadan kalma mütevazi ekonomileri kendi çıkarlarına her yıl daha fazla kurutmuşlardır. Az gelişmiş milletlerden bazıları, yer yer, ihtilâl yoluyla da duruma karşı koymuşlardır.

Öbürleri ihtilâle hazırlanmaktadırlar. Hepsinin de er geç sonuca varmaları kaçınılmaz görünüyor. Bu selin önüne hangi askeri seddi çekebileceğimiz şu ki, bizim dünya banliyömüzde, çevre «kesimimiz» de yaşıyan yoksullar kütlesi, kendi sınırlarımızın içinden kendi yoksullarımızın desteğine kavuşmak üzere.

Her ne pahasına olursa olsun zenginleşmeği amaç edinmiş büyük anonim gruplar, gerek yabancılar üzerinde gerek kendi yurttaşları üzerinde, fark gözetmeden ihtikâr yapmaktalar, öyle ki bir yanda bir süperlüks enternasyonali öte yanda bir Yoksulluk enternasyonalinin meydana gelmesi tehlikesi belirmekte. Gerçi bu, hemen yarın doğacak bir tehlike değildir, ama Cezayir dramının Fransanın iç hayatına girmesi, şimdiden kafaları kurcalaması gereken bir meseledir.

«Cezayir Fransızdır» efsanesini sonuna kadar savunmak, iki yanı keskin bir silâh idi. Yedi yıl boyunca Fransız kütleleri, kendilerine yurttaş olarak tanıtılan insanlara karşı savaşa itilmişlerdir. Onlar bu iç savaşı kabul etmişlerse, Cezayirlilere karşı kendi hayat seviyelerini savundukları hissini taşıdıkları içindi. Fakat, yoksullaşma ve satın alma gücünün düşmesi onlara da dokunur dokunmaz, kendilerini «Cezayirlileşmiş» hissettiler, dün düşman iken bugün kader yoldaşı haline gelen o insanlarla dâva birliği etmeğe hazır oldular. Eğer yarın Cezayir ihtilâle doğru gelişecekse, yüz yıldan fazla zamandır Cezayire etimizin eti demekten bıkmadığımıza ve kendi topraklarımızda 300 bin Cezayirli işçiyi barındırdığımıza göre, aynı hataların kurbanı olan kendi işci çiftci kütlelerimizin de aynı çalkantılara uğraması kaçınılmaz bir olaydır. Öyle ki, Paris'i Cezayire bağlıyan göbek bağını çok çabuk koparmamak için ayak diremekle, Fransız burjuvazisi, aykırı gibi görünse de, savunmak iddiasında olduğu sağın değil, yere vurmak istediği aşırı solun içini kolaylaştırmış sayılır.

Yoksullar dünyası günümüzde fazla varlıklı kimselerin eski kalelerine karşı hücuma kalkmıştır.

Metafizik çağı geçti. Bossuet, zenginlere, yoksulların yükünü üzerlerine almalarını ve onların aracılığıyla kurtuluşa ermelerini öğütlüyordu. Bugün ise, bahtsız doğanların bahtlı doğanlara öyle kolay kolay cennet yolunu açmağa niyetli olmadıklarını hemen her herkes hissetmektedir. Eğer bir gün zenginler cennete girebileceklerse, gerisin geri gireceklerdir, hani Arthur Rimbaud'nun «Sarhoş Gemi» sındaki denizin dibine süzülen o «dalgın ölü» gibi

NASIL ÇILDIRILIR ?

Von Papen oyuna geliyor

Von Papen oyuna geliyor

Hitler, yeniden Obersalzberger'e çekilerek ne yapacağını düşünmeğe başladı. Bu arada kendisini ziyarete gelen ve o zaman Dantzig'in nazi şefi lan Hermann Rauschning'e konuşma arasında birdenbire, himayesinde bulunan Dantzig'in Almanya ile suçluların iadeiyle ilgili anlaşması olup olmadığını sordu. Rauschning önce bunun niye sorulduğunu anlıyamamıştı, fakat sonradan ortaya çıktığına göre Hitler gereğinde sığınabileceği bir yer arıyordu. Zira bu sıralarda «Führer'in t. kif edilmek üzere bulunduğuna dair söylentiler dolaştığından» söz açmaktadır. Fakat Hitler, iktidardakilerle bütün çekişmelerine rağmen «meşruluktan» ayrılmamağa kararlıydı. S. A. ların hükümet darbesi tasarılarını *dinlemek bile istemiyordu.* Bazı kısa süren sinirlilik devreleri bir yana bırakılırsa, amacına kuvvete başvurarak veya parlamentoda çoğunluk elde ederek değil, fakat Schleicher ve Von Papen'i iktidara ulaştıran *vasıtalarla, yani* kulis faaliyetleriyle varacağına inanıyordu. Nitekim bu arada Merkez Partisi'yle temaslara geçmişti. Nitekim Goebbels, General von Schleicher'in Hitler ile Katolik Merkez Partisi'nin birleşmesi ihtimalinden endişe duyduğunu da görmüştü; zira bu ikisi parlâmentoda mutlak çoğunluğu sağlıyabiliyorlardı.

Nazi Partisi ile Katolik Merkez Partisi arasında yapılan ve Von Papen hükümetine baskı amacıyla girişilen temaslar, Reichstag'ta meydana gelen komik bir olay vesilesiyle meyvasını verdi ve Von Papen'in sonunun başlangıcına bir işaret oldu. Parlâmento 30 Ağustosta toplandığı vakit Merkez Katolik Partisi, Goering'i Reichstag başkanı seçmek için nazilerle işbirliği yaptı. Böylece Reichstag yeni çalışma dönemine başlamak üzere 12 Eylülde toplandığı vakit ilk defa bir nazi başkanlık mevkiinde bulunuyordu. Reichstag'ın yeni başkanı Goering, bu fırsattan yararlanmak istedi. Başbakan Von Papen daha önce cumhurbaşkanından Reichstag'ın feshedildiğine dair bir kararname almıştı, yani Reischtag daha toplanmadan parlâmentonun ölüm emri imzalanmıştı. Fakat Von Papen bu açılış oturumu için bu kararnameyi getirmeği unutmuştu. Buna karşılık yanında hükümetinin programını açıklayan *konuşmanın metni* vardı. Başbakan Von Papen, milliyetçi milletvekillerinden birinin öbür birçok partinin de mutabakatıyla, komünistler tarafından hükümete karşı sunulacak güvensizlik önergesinin oya konmasına muhalefet edileceği teminatını almıştı. Bu durumda, parlâmentoda bir kişinin bile çıkıp önergenin oya konmasına muhalefet etmesi, oylamanın geri bırakılmasını sağlıyacaktı. Fakat komünistlerin lideri *Ernest Torgler* gündeme ek olarak güven oyu önergesini teklif ettiği vakit ne adı geçen milliyetçi milletvekili ne de bir başkası buna itiraz etmedi. Sadece Frick, naziler adına söz alarak oturuma *yarım saat ara verilmesini* istedi. Von Papen hatıralarında bunu «Durum vahimleşmişti, gafil avlanmıştım» diye anlatmaktadır. Reichstag'ın feshiyle ilgili kararnameyi getirtmek için hemen başbakanlığına birini koşturdu.

Bu sırada Hitler de sokağın öte yanında Reichstag başkanının ikametgâhında nazi partisi meclis grubuyla durumu gözden geçiriyordu. Naziler çok çetin ve büyük bir çıkmaz içindeydiler; milliyetçiler, oylamanın geri bırakılmasını istememekle kendilerine beklenmedik bir darbe indirmiş görünüyorlardı. Hitler'in partisi şimdi Von Papen hükümetini devirebilmek için, komünistlerin sunduğu önergeye komünistlerle birlikte oy vermek zorundaydı. Hitler bu yenilir yutulur olamayan şeyi sineye çekmek zorunda kaldı ve adamlarına, Von Papen Riechstag'ı feshetmeden komünistlerin önergesi lehinde oy kullanarak Papen'i devirmek emrini verdi. Pek tabii olarak bu sonuca varmak için, Reichstag başkanı olan Goering'in bazı usul hilelerine başvurması gerekiyordu; Goering bunu başarıyla yaptı: Oturum yeniden açıldığı vakit Papen ünlü kırmızı maroken çantasiyle ortaya çıktı; çantaya alelacele getirilmiş fesih kararnamesi vardı. Fakat Papen bu kararnameyi okumak için söz istediği vakit Reichstag'in başkanı Papen'i görmezlikten geldi; o kadar ki, kıpkırmızı kesilen Von Papen çantasından çıkardığı kararnameyi bütün parlâmento mensuplarına göstermek üzere ayağa kalktığı vakit bile Goering, başbakanı *yine görmezlikten geliyordu.* Bütün mecliste sadece Goering başını aksi tarafa çevirmiş gülümseyip duruyordu; sonra hemen oylamaya geçilmesini istedi. O vakit mecliste bulunanların anlattığına göre, Von Papen'in kıpkırmızı yüzü bu sefer hiddetten kireç gibi bembeyaz oldu. Hızlı adımlarla başkanın kürsüsüne yaklaştı ve kararnameyi kürsünün üzerine fırlattı. Goering ise, buna hiç aldırmayarak oya geçilmesini emretti. Papen, hiçbiri parlâmento üyesi olmayan kabine arkadaşlarını arkasına takarak salonu terketti. Oylamanın *sonucu şuydu: 32 ye* karşı 513 oyla hükümete güvensizlik belirtilmişti. Goering, kürsüsünün üzerine fırlatılmış olan kararnameyi ancak o zaman farketti, kararnameyi okuttu ve bu kararnamenin parlâmento tarafından daha önce düşürülmüş bir başbakan tarafından imzalandığına göre hiçbir hükmü olmıyacağını bildirdi.

Bir seçim daha

Bu komik olay sonunda kimin kazançlı kimin kayıplı çıktığı hemen anlaşılmadı. Züppe Von Papen'in *gülünç düştüğünde kimsenin* şüphesi yoktu. Ama Von Papen, Fransız büyükelçisinin dediği gibi dostlarının gözünde bile zaten gülünç bir kimseydi. Reichstag'ın, Alman halkının çoğunluğunun Hindenburg tarafından tayin edilen bir hükümete *muhalif olduğunu* ortaya koyduğu da gün gibi açıktı. Fakat bunu yaparken, halkın parlâmanter sisteme beslediği güvene yeni bir darbe de indirmiş olmuyor muydu? Nazilere gelince, bunlar yalnız sorumsuz kimseler olduklarının değil, aynı zamanda amaçlarına varmak için komünistlerle bile işbirliği yapmağa hazır olduklarının bir kere daha delilini vermiş olmuyorlar mıydı?

Reichstag hemen kendi kendini feshe ve yeni seçimlerin 6 Kasımda yapılmasına karar verdi. Bu yeni seçim Naziler için bazı güçlükler ortaya çıkarıyordu. Bir kere, Goebbels'in müşahade ettiği gibi halk artık nutuklardan, seçim propagandalarından bıkmıştı. Bundan başka mali güçlükler de vardı. Büyük iş çevreleri, kendilerine bazı tâvizler veren Von Papen'in arkasında yer almıştı. Bunlar, Hindenburg'la işbirliğini reddeden *Hitler'den* gitgide çekiniyorlardı. Nazilerin gittikçe artan radikalizmleri ve Reichstag'taki olayın da gösterdiği gibi, komünistlerle bile işbirliği yapmak temayülleri güvensizlik uyandırıyordu. Seçimlerden birkaç gün önce, naziler Berlin'deki taşıt işçilerinin grevini hazırlamakta komünistlerle işbirliği yapmışlardı. Bu da, Nazi Partisinin paraya en muh*taç olduğu anda, büyük iş çevre*lerinden yapılan yardımın daha çok kısılmasına yol açmıştı. Nitekim Goebbels, «Birçok burjuva çevreleri bizim greve katılmamızdan ürktüler» diye yazmaktaydı.

6 Kasımda yapılan seçimler, *ortaya birçok şeyler* koydu ama, hiçbiri sallantıda olan cumhuriyetin geleceği üzerinde kesin bir hükme varmağa yetmiyordu. Naziler 2 milyon oy ve parlâmentoda 34 üyelik kaybettiler; böylece milletvekilliklerinin sayısı 196 ya indi. Komünistler 750 bin, sosyalistler de bir o kadar oy kaybettiler ama, komünistlerin milletvekilliği sayısı 89 dan 100 e çıktı, sos*yalistlerinki 133 ten 121 e* düştü. Von Papen hükümetini destekleyen tek parti, Alman Milli Partisi açıktan 1 milyon oy kazandı ve 37 yerine 52 üyelik aldı. Nazi Partisi, Almanya'nın en çok milletvekili çıkaran partisi sıfatını taşımakla birlikte, 2 milyon oy kaybı büyük bir darbeydi. İlk defa olarak, nazilerin büyük ilerleyişi durmuştu ve parti çoğun*luk sağlamaktan şimdi daha uzak*taydı. Nazi Partisinin yenilmezliği efsanesi sona ermişti; Hitler şimdi pazarlık için, temmuzdakinden daha elverişsiz bir durumdaydı.

Hitler ile Hindenburg gene görüşüyorlar

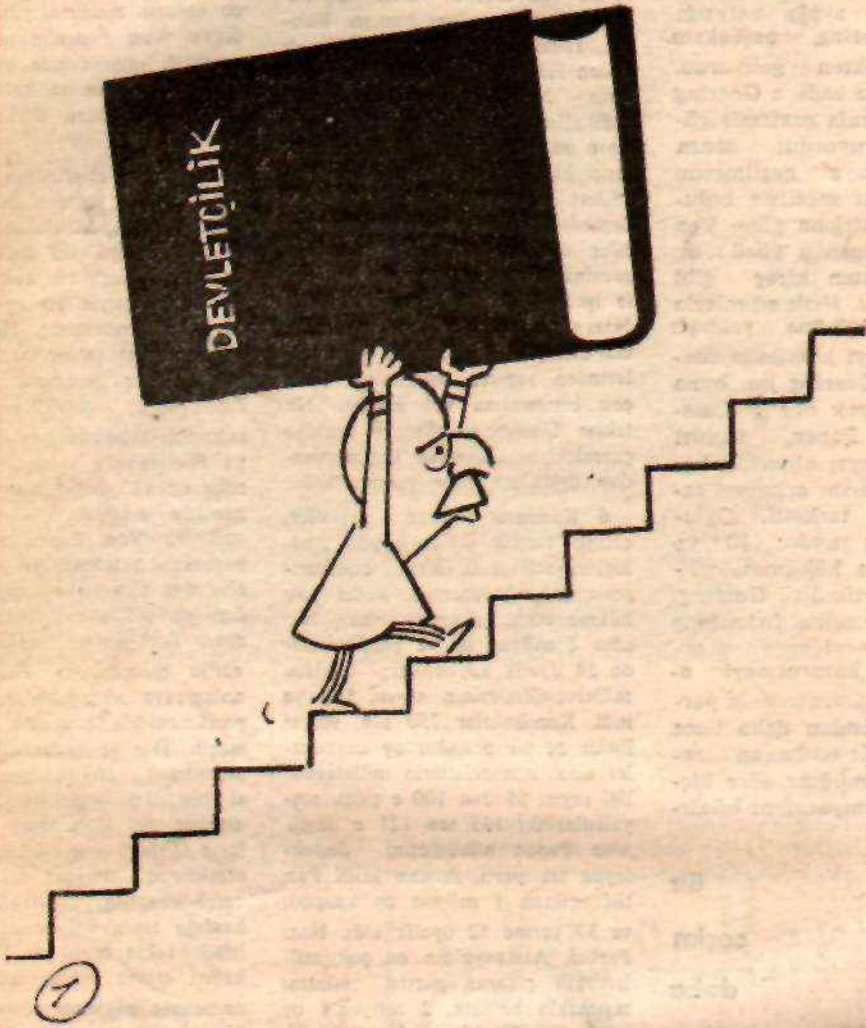
Papen de bunu sezdi ve Hitler için duyduğu «şahsi antipatiyi bir kenara bırakarak» kendisini durumu gözden geçirmeğe davet etti. Fakat Hitler Papen'e verdiği cevapta öyle şartlar ileri sürdü ki, bu kötü politikacı Hitler'le anlaşmak ümidini kesti. Fakat Von Papen'i asıl şaşırtan, dostu ve yol göstericisi Von Schleicher'in kendisine karşı takındığı yeni tavır oldu. Başbakan imal eden bu entrikacı general, Von Papen'in de tıpkı Brüning gibi artık hiçbir işe yaramıyacağı sonucuna varmıştı. Geniş hayalinde yeni tasarılar yeşeriyordu. Von Papen gitmeliydi. Cumhurbaşkanını partilerle, özellikle en önemli partiyle müzakerede serbest bırakmalıydı. Bundan dolayı Von Papen'in istifa etmesi gerektiği tavsiyesinde bulundu. 17 Kasımda Papen ve kabinesi istifa etti. Hindenburg derhal Hitler'i çağırttı.

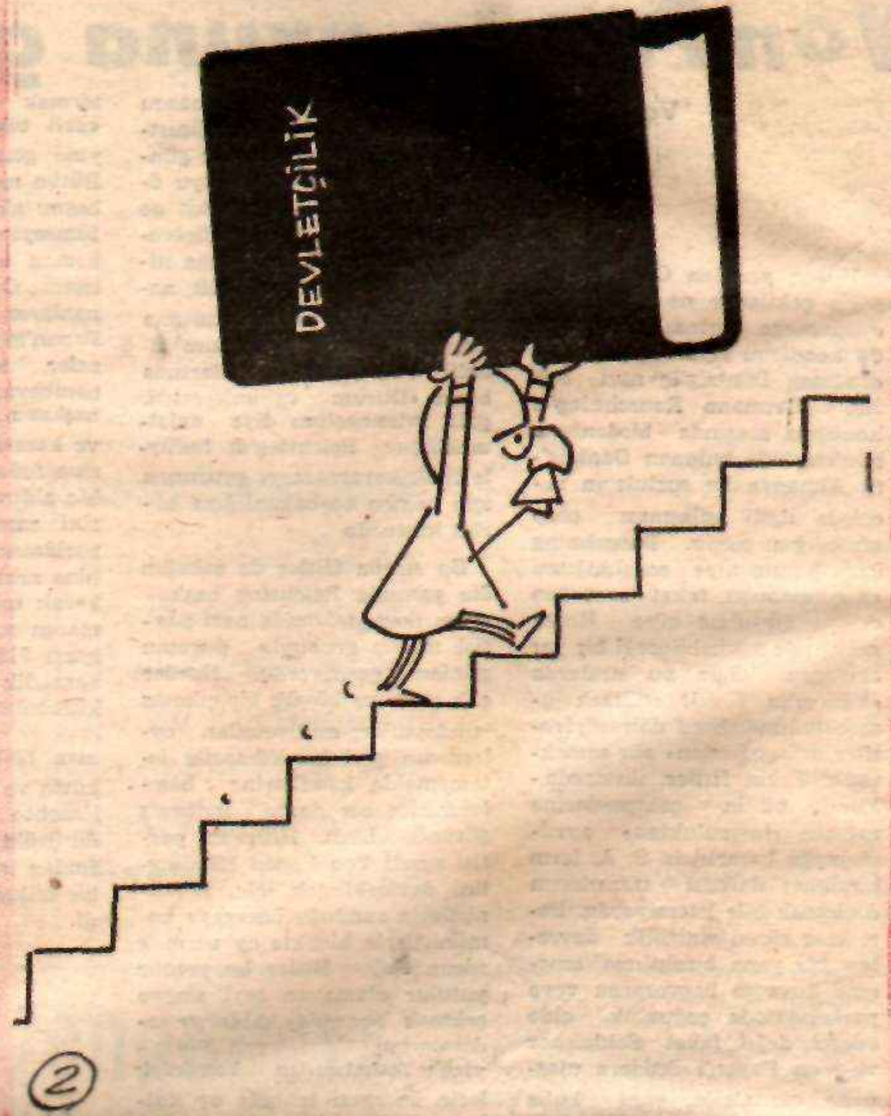
Hitler ile Hindenburg arasında 19 Kasımda yapılan bu yeni görüşme, 13 Ağustostakinden daha az soğuk geçti. Bu defa, cumhurbaşkanı Hitler'i bir koltuğa oturttu ve kendisiyle bir saatten fazla görüştü. Hindenburg, Hitler'e iki *şıktan birini seçmesini teklif etti:* Belirli bir program üzerinden Reichstag'ta gerekli çoğunluğu sağladığı takdirde başbakanlık veya Hindenburg tarafından tayin edilecek ve olağanüstü kararnamelerle memleketi idare edecek yeni bir Von Papen kabinesinde başbakan yardımcılığı Hitler, 21 Kasımda cumhurbaşkanıyla yeniden görüştü, ayrıca cumhurbaşka*nının özel kalem müdürü* Meissner'le mektuplaştı. Fakat hiçbir anlaşmaya varamadılar. Hitler, parlâmentoda çoğunluk sağlıyamazdı. Her ne kadar diktatörlüğe sapmamak şartıyla Merkez Partisi kendisini desteklemeği kabul etmişse de, *Hugenberg milliyetçi*lerin Hitler'i desteklemesini kabul etmiyordu. Bundan dolayı Hitler, cumhurbaşkanı tarafından başbakanlığa tayin edilmesini yeniden istedi, fakat bunu da Hindenburg kabul etmek istemiyordu. Kararnamelerle hükümet edecek bir kabine kurulacaksa Hindenburg bunun dostu Von Papen tarafından idare edilmesini istiyordu. Hindenburg, *Meissner'e gönderdiği* bir mektupta da belirttiği gibi Hitler'e böyle bir görev veremezdi, «zira böyle bir kabine, ister istemez, bir partinin diktatörlüğüne yol açacaktı. Vicdanım böyle bir durumun sorumluluğunu almaktan beni menediyor.» Hitler'e gelince, bir kere daha, başbakanlığın kapısını çalmış, fakat bu kapının ancak yüzüne çarpılması için aralandığını görmüştü.

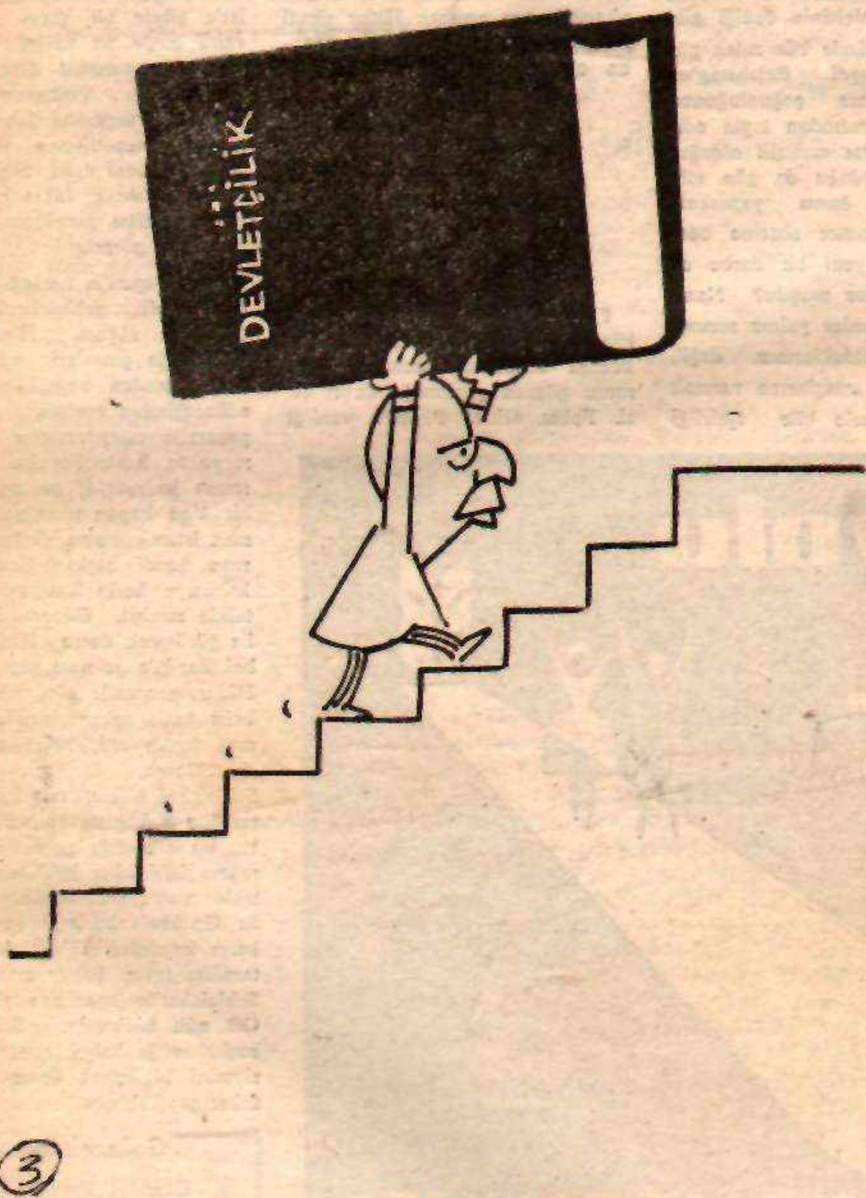
Von Papen'in beklediği de buydu. Üstelik, Schleicher'le birlikte 1 Aralık akşamı Hindenburg'la görüşmeğe gittikleri vakit kendisinin yeniden başbakanlığa tayin edileceğinden emindi. Entrikacı generalin tasarılarından hiç haberi yoktu. Schleicher ise Strasser'le temas halindeydi ve ona Naziler bir Von Papen hükümetine katıl*mak istemiyorlarsa, doğrudan doğ*ruya kendi başkanlığındaki bir kabineye belki katılabileceklerini telkin etmişti. General Schleicher ile görüşmek üzere Hitler'in derhal Berlin'e gelmesi istendi. Fakat Hitler, generalle görüşmeden önce belli başlı arkadaşlarıyla istişareyi tercih etti. Frick tarafından desteklenen Strasser, partinin Schleicher hükümetine katılmasına *taraftar olduğunu belirttikten son*ra, bu olmadığı takdirde hiç olmazsa Schleicher hükümetinin desteklenmesini ileri sürdü. Goering ile Goebbels bu teklife şiddetle karşı koydular; Hitler de onların tarafını tuttu. Hitler ertesi gün, Schleicher'in kendisine gönderdiği Ott adlı binbaşıyı, Schleicher'e başbakanlığı kabul etmemesi tavsiyesini bildirmek üzere yolladı; fakat geç kalmıştı.

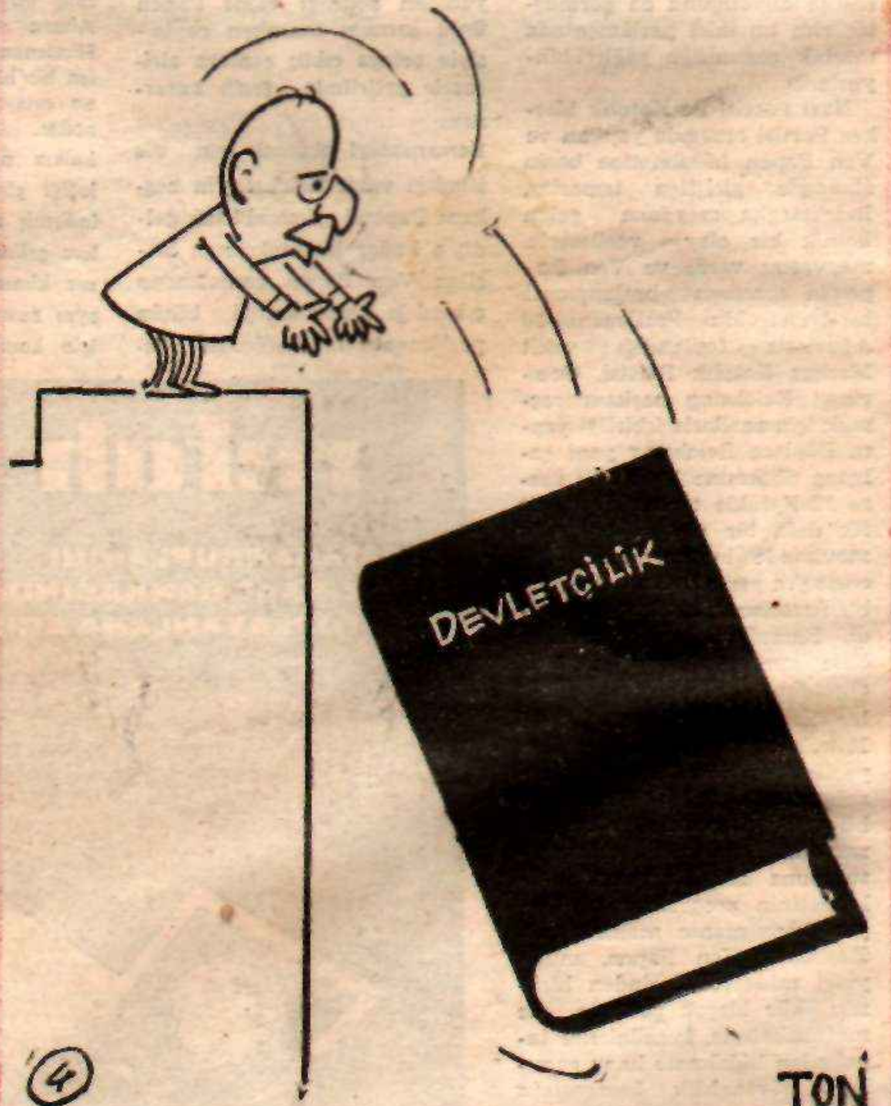
Gelecek yazı:
CUMHURİYETİN SON BAŞKANI SCHLEİCHER

tonguc

DEVLETÇİLİK
1

DEVLETÇİLİK
2

DEVLETÇİLİK
3

DEVLETÇİLİK
4
TON